

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra sociální práce

Jana Poláková

**Pracovní podmínky žen, které poskytují placené
sexuální služby v České republice**

**se zaměřením na klientky Rozkoše bez rizika, které pracují
v pražských sex klubech**

Bakalářská práce

Praha 2008

Autor práce: **Jana Poláková**

Vedoucí práce: **PhDr. Kazimír Večerka, CSc.**

Oponent práce: **PhDr. Hana Malinová, CSc.**

Datum obhajoby: září 2008

Hodnocení:

Bibliografický záznam

POLÁKOVÁ, Jana. *Pracovní podmínky žen, které poskytují placené sexuální služby v České republice, se zaměřením na klientky Rozkoše bez rizika, které pracují v pražských sex klubech*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Katedra sociální práce, 2008, s. 106. Vedoucí diplomové práce PhDr. Kazimír Večerka, CSc.

Anotace

Bakalářská práce „Pracovní podmínky žen, které poskytují placené sexuální služby v České republice, se zaměřením na klientky Rozkoše bez rizika, které pracují v pražských sex klubech“ pojednává o ženské prostituci z pohledu pracovních podmínek a všímá si některých faktorů, které mohou mít vliv na pracovní podmínky. V rámci práce nastíním některé možné pohledy na problematiku komerčního sexu, které zcela odlišně nahlízejí na tento jev: úsilí o uznání za práci s cílem dosáhnout stejných pracovních práv a ochrany, jako je tomu v jiných pracovních oblastech a naopak pohled na komerční sex jako projev násilí na ženách, který nelze považovat za práci. Povšimnu si i některých sfér působnosti sociální práce ve vztahu k osobám, které poskytují placené sexuální služby. Dále charakterizuji oblasti, které lze zařadit pod pracovní podmínky sexuálních pracovníků, a všímám si některých faktorů, které mohou mít dopad na tyto podmínky. Jedním ze zásadních faktorů je právní přístup státu k problematice prostituce, kdy se zabývám současnou a navrhovanou legislativou a některými možnými dopady na pracovní podmínky. Práce popisuje jednotlivá pracovní prostředí sexuálních pracovníků, všímá si odlišností a možných rizik pro pracovníce, která z těchto prostředí vyplývají. Blíže se zaměřuje na popis prostředí pražských sex klubů. K podrobnějšímu zmapování pracovních podmínek v tomto prostředí slouží kvantitativní šetření, jehož respondentkami jsou klientky občanského sdružení Rozkoš bez rizika (R-R) a jež je unikátní výzkumnou sondou v této problematice. Šetření mapuje mimo jiné pracovní – právní uspořádání vztahu, práva a povinnosti pracovníků, hygienické a bezpečnostní podmínky, spokojenost pracovníků s jednotlivými pracovními podmínkami. Celkově se práce snaží o propojení teoretických poznatků a praktických zkušeností, které jsem získala v rámci terénní a sociální práce se ženami, které poskytují placené sexuální služby, v sdružení R-R.

Annotation

Bachelor work “Working conditions of women providing paid sexual services in the Czech Republic, with concentration on the clients of nongovernmental organization (NGO) Rozkoš bez Rizika (Bliss without risk) working in the Prague sex clubs”, concerns about female prostitution from the point of view of working conditions and takes notice of some respective influencing factors.

The thesis reffers about different sights on problems of commercial sex, taking the view points from unordinary directions; effort of recognition of work with the aim to get the same working conditions, rights and protection, like in any other work areas, and on the other hand, describing commercial sex as violence against women, that can not be considered as work itself.

It takes insight to the spheres of social work in relation to individuals, who offer paid sexual services. More further, areas that can be included in working condition of sexual workers and some factors that can influence these conditions are described. One of the important factors is the government policy regarding prostitution, where contemporary and proposed legislation impact at working conditions, is considered. Thesis describes working environment of sexual workers, lists the diversifications and risks that result from this environment.

A quantitative survey has been used, to find out the environment the environment of Prague sex clubs in more detailed description. Informants of this survey are all clients of NGO R-R, and that is the survey is the first digging deeper in this area.

Survey done also monitors legal and labour rights and duties, hygienic and security conditions and workers satisfaction with given conditions.

Generally spoken, the thesis puts through author`s theory and practice, that the author congregated during the outreach work and social work with women offering paid sexual services in R-R NGO.

Klíčová slova

Prostituce, sexuální práce, pracovní podmínky, faktory, které mají vliv na pracovní podmínky, pracovní prostředí, sex kluby v Praze, kvantitativní šetření

Keywords

Prostitution, Sex work, working conditions, factors which influence working conditions, sex clubs in Prague, kvantitative survey

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v repozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze dne 30. července 2008

Jana Poláková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala mému vedoucímu práce Dr. Kazimíru Večerkovi za inspirující podněty a trpělivost, dále oponentce práce Dr. Haně Malinové za cenná doporučení literatury a konzultace empirického šetření. Děkuji všem, kteří mě provázeli a podporovali při psaní práce, tedy kolegyním z R-R, přátelům, rodině a mému partnerovi.

Obsah

ÚVOD.....	5
1 VYSVĚTLENÍ NĚKTERÝCH POJMŮ VZTAHUJÍCÍCH SE K OBLASTI PLACENÝCH SEXUÁLNÍCH SLUŽEB	7
2 RŮZNÉ POHLEDY NA PROSTITUCI/KOMERČNÍ SEX	12
2.1 PROSTITUCE JAKO DRUH PRÁCE - SEXUÁLNÍ PRÁCE.....	12
2.2 PROSTITUCE/SEXUÁLNÍ PRŮMYSL JAKO PROJEV NÁSILÍ NA ŽENÁCH.....	13
2.3 NĚKTERÉ DALŠÍ POHLEDY NA PROSTITUCI	14
2.4 SOCIÁLNÍ PRÁCE A KOMERČNÍ SEX ANEB NĚKTERÉ SFÉRY PŮSOBNOSTI SOCIÁLNÍ PRÁCE V OBLASTI KOMERČNÍHO SEXU	16
3 PRACOVNÍ PODMÍNKY ŽEN, KTERÉ POSKYTUJÍ PLACENÉ SEXUÁLNÍ SLUŽBY V ČESKÉ REPUBLICE.....	19
4 LEGISLATIVA ČR VZTAHUJÍCÍ SE K PROSTITUCI A JEJÍ VLIV NA PRACOVNÍ PODMÍNKY ŽEN, KTERÉ POSKYTUJÍ PLACENÉ SEXUÁLNÍ SLUŽBY	28
4.1 SOUČASNÝ PRÁVNÍ STAV – VAKUUM.....	28
4.2 SNAHY O REGULACI PROSTITUCE SPECIÁLNÍM ZÁKONEM.....	32
4.2.1 <i>Obsah návrhu zákona o regulaci prostituce</i>	<i>33</i>
4.2.2 <i>Některé možné dopady zákona a vliv na pracovní podmínky.....</i>	<i>36</i>
5 PRACOVNÍ PROSTŘEDÍ ŽEN, KTERÉ POSKYTUJÍ PLACENÉ SEXUÁLNÍ SLUŽBY V ČESKÉ REPUBLICE.....	39
5.1 OUTDOOR PROSTITUCE.....	41
5.1.1 <i>Ulice.....</i>	<i>42</i>
5.1.2 <i>Silnice</i>	<i>42</i>
5.2 INDOOR PROSTITUCE	44
5.2.1 <i>Sex kluby</i>	<i>45</i>
5.2.2 <i>Eskort.....</i>	<i>47</i>
5.2.3 <i>Priváty a byty.....</i>	<i>48</i>
5.2.4 <i>Hotely.....</i>	<i>49</i>
6 SEX KLUBY NA ÚZEMÍ HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY.....	50
7 EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ - PRACOVNÍ PODMÍNKY KLIENTEK R-R, KTERÉ POSKYTUJÍ PLACENÉ SEXUÁLNÍ SLUŽBY V PRAŽSKÝCH SEX KLUBECH.....	52
7.1 CÍL EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ.....	53
7.2 PROBLÉMOVÉ OKRUHY	53

7.3	VÝZKUMNÉ OTÁZKY	54
7.4	ZÁKLADNÍ SOUBOR, VÝZKUMNÝ VZOREK A JEJICH CHARAKTERISTIKA	55
7.5	POUŽITÁ TECHNIKA SBĚRU EMPIRICKÝCH DAT	56
7.6	VYHODNOCENÍ A INTERPRETACE EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ	57
7.6.1	<i>Popis výzkumného vzorku</i>	58
7.6.2	<i>Věk</i>	58
7.6.3	<i>Národnost</i>	59
7.6.4	<i>Dokončené vzdělání</i>	59
7.6.5	<i>Rodinný stav, stálý partner, národnost respondentek</i>	59
7.6.6	<i>Matky, počet dětí, stálý partner</i>	60
7.6.7	<i>Práce mimo sex byznys (dále jen SB) v současné době</i>	60
7.6.8	<i>Doba působení respondentek v SB</i>	61
7.6.9	<i>Doba působení na současném pracovišti (v sex klubu)</i>	61
7.6.10	<i>Předchozí zkušenost v SB</i>	61
7.6.11	<i>Kategorie pracoviště dle počtu pracovníků na směně</i>	62
7.6.12	<i>Pracovně – právní uspořádání vztahu, zdravotní pojištění</i>	63
7.6.13	<i>Pracovní režim pracovníků a pravidla podniku, která se k němu vztahují</i>	65
7.6.14	<i>Bydlení v sex klubu</i>	68
7.6.15	<i>Práva a povinnosti pracovníků, pravidla podniku</i>	69
7.6.16	<i>Příjmy pracovníků, formy odměňování</i>	76
7.6.17	<i>Zákazníci – proces oslovování zákazníka, chování zákazníků, počet zákazníků ..</i>	78
7.6.18	<i>Hygienické podmínky na pracovišti</i>	80
7.6.19	<i>Bezpečnost na pracovišti, bezpečnostní opatření</i>	82
7.6.20	<i>Vztahy na pracovišti, chování vedení k sexuálním pracovníkům</i>	84
7.6.21	<i>Spokojenost pracovníků s jednotlivými pracovními podmínkami</i>	85
7.6.22	<i>Plánovaná doba působení v SB</i>	86
7.7	ZÁVĚREČNÉ SHRNUÍ EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ	87
	ZÁVĚR	90
	RESUMÉ	93
	SUMMARY	95
	POUŽITÁ LITERATURA	97
	SEZNAM PŘÍLOH	105
	PŘÍLOHY	106

Úvod

Přestože Česká republika již nezažívá boom prostituce (zejména její pouliční formy) jako tomu bylo na počátku 90. let 20. století, komerční sex nezmizel a pořád se snaží uspokojovat potřeby poptávky a nabídky, a dalších osob, které z něho profitují. Mezi podniky panuje v Praze značný konkurenční boj o zákazníka, kterého je třeba nalákat různými způsoby: akčními slevami, tzv. happy hours, specifickým interiérem, nepřeborným množstvím společnic... Svět sex byznysu se neustále proměňuje a globalizuje a je rovněž čím dál více skryt za dveřmi tzv. privátů...

Cílem této práce je popsat pracovní prostředí žen, které poskytují placené sexuální služby v České republice, povšimnout si jejich specifík a možných rizik a identifikovat některé možné faktory, které mají vliv na pracovní podmínky. Podrobněji se zaměřím na prostředí pražských sex klubů, kdy mi k bližšímu poznání tamních pracovních podmínek poslouží kvantitativní šetření, jehož respondentkami jsou uživatelky služeb občanského sdružení Rozkoš bez rizika¹ (dále jen R-R). Šetření se snaží zmapovat základní sféry pracovních podmínek klientek R-R, jako jsou pracovní – právní uspořádání vztahu, pracovní režim, práva a povinnosti respondentek, hygienické podmínky, bezpečnost na pracovišti aj.

Píšu – li o pracovních podmínkách sexuálních pracovníc, nemohu opominout názorové proudy, které zcela odlišně nahlíží problematiku komerčního sexu: redefinování prostituce jako sexuální práce, úsilí o její uznání za práci jako každou jinou, a proti tomu označení prostituce za projev násilí mužů na ženách, porušování lidských práv (s cílem odstraňovat prostituci, snižovat poptávku). Cílem této práce nebude „rozseknout“, který z těchto proudů má pravdu, ale zmínit je jako důležité informační zdroje a poukázat tak na rozporuplnost jevu prostituce, potažmo sexuální práce a množství pohledů, kterým lze na komerční sex nahlížet...

Přestože kvalita pracovních podmínek může úzce souviset s problematikou obchodování s lidmi (dále jen OSL) za účelem sexuálního vykořisťování či nucené

¹ R-R je občanské sdružení, jehož posláním je prevence a léčba pohlavně přenosných infekcí a HIV u žen, které poskytují placené sexuální služby. Služby jsou poskytovány v poradenských centrech v Praze a v Brně a prostřednictvím terénní sociální práce v lokalitách s koncentrací komerčního sexu (R-R).

prostituce, cílem práce není podrobně zmapovat tuto problematiku. Spíše ji zmínit jako jeden ze zásadních vlivů na pracovní podmínky osob pracujících v sex byznysu.

Dalším důležitým faktorem, který má dopad na pracovní podmínky, je postoj státu, ale i obcí k prostituci, který je vyjádřen v příslušné legislativě. Pokusím se poukázat, jak ovlivňují či by mohly ovlivnit některé právní nástroje (již přijaté či navrhované), jednání žen, které poskytují placené sexuální služby, v jejich pracovních aktivitách.

Při popisování pracovních podmínek budu postupovat od obecného ke konkrétnímu. Tedy přes popis možného pracovního prostředí („prostituční scény“), kde působí sexuální pracovnice v ČR, se dostanu k úzkému vymezení prostředí pražských sex klubů a k hodnocení pracovních podmínek v tomto prostředí respondentkami kvantitativního šetření – klientkami R-R.

Informační zdroji je dostupná literatura, zejména zahraniční, současná i navrhovaná legislativa vztahující se k prostituci, materiály Ministerstva vnitra ČR aj. V práci se snažím o propojení teoretických a praktických poznatků získaných během mého čtyřletého působení v R-R, na pozici sociální a terénní sociální pracovnice.

1 Vysvětlení některých pojmů vztahujících se k oblasti placených sexuálních služeb

Prostituce

Nejen prostituce samotná, ale i výklad pojmu prostituce prošel vývojem vzhledem ke společenským normám a kultuře charakteristickým pro určitou dobu. Jednotlivé společnosti si pod prostitucí představují někdy odlišné jednání.² Existuje tak mnoho různých definic prostituce. Dnes už si pod slovem prostitutka nepředstavíme ženu, „*jež mimo sňatek manželský maně vchází v sňatky pohlavní*“, jako tomu bylo v druhé polovině 19. století v českých zemích (Lenderová, 2002, s. 6). Jedna z možných dnešních definic prostituce zní: „*poskytování služeb souvisejících s uspokojováním sexuálních potřeb zákazníka za úplatu nebo za jinou protislužbu.*“ (Matoušek, 2003, s. 167). Poskytovatelem těchto služeb mohou být nejen ženy, ale i muži a děti. Zákazníky jsou v převážné většině muži. Slovo prostitutka/prostitut pochází z latinského „*prostituere*“ a označuje někoho, kdo se nabízí k veřejnému smilstvu, veřejně se vystavuje (Vaníčková, 2005, Borneman, 1990). Status prostitutky/prostituta a užívání tohoto označení v sobě nese jakousi neměnnost, danost, která je připsána dotyčné osobě a které se již dotyčná osoba nezbaví. Důsledkem může riziko trvalého vyloučení ze společnosti. V spojitosti s prostitucí se hovoří o stigmatu, které je spojeno s touto prací. Předsudky, které má společnost vůči osobám, které poskytují placené sexuální služby, se mohou týkat představy, že všechny tyto osoby pocházejí z dysfunkčních rodin, jsou závislé na alkoholu či jiných drogách, šíří pohlavně přenosné infekce (dále jen PPI) aj. Užívání označení prostitutka/prostitut je někdy kritizováno jako stigmatizující, a tak se pro zlepšení postavení osob poskytujících placené sexuální služby hledaly nové termíny, které by zmírnily jejich stigmatizaci (viz. sex work, sex worker, commercial sex).

² Např. „*někteří autoři považují za prostituci tradiční pohostinnost Eskymáků, kdy muž nabízí svou manželku návštěvníkovi, od kterého žena dostává malý dárek. Z pohledu kulturních hodnot západní společnosti se toto může jevit jako určitá forma prostituce, ale z pohledu eskymácké kultury tomu tak není*“ (Little, 1983, s. 30 - 31).

Sexuální práce (sex work)

Tento termín zavedla na konci 70. let minulého století americká aktivistka za práva sexuálních pracovníků a pracovnic feministka Carol Leigh pro přiléhavější označení podstaty placených sexuálních služeb, které jsou vnímány jako druh práce. Koncept sexuální práce má sjednocující charakter a zahrnuje různé oblasti práce v sex byznysu (sexuálního průmyslu): tedy prostituci, erotická představení, natáčení porno filmů, sex po telefonu aj. Škála forem sexuálních služeb je široká a patří sem jak služby, kdy dochází k přímému fyzickému kontaktu mezi prodávajícím a kupujícím, tak služby, kdy k takovému kontaktu nedochází a kupující se dívá či poslouchá. Místo termínu prostituce je rovněž užíváno označení komerční sex (commercial sex). Cílem bylo a stále zůstává získání většího respektu a zmírnění stigmatu spojeného s poskytováním sexuálních služeb.

Odvozením vzniklo i označení osoby, která provozuje sexuální práci, a to **sexuální pracovník či pracovnice (sex worker)** – může jím být prostitutka, striptérka, pornoherečka aj. Carol Leigh nové termíny použila ve své one woman divadelní hře³ v roce 1980. V příspěvku, který popisuje vznik těchto termínů, dodává, že zpočátku nové a nezvyklé označení mohlo působit humorně. V divadelní hře to nádherně ilustruje scéna, ve které se Scarlot snaží své matce přiznat, že provozuje prostituci a říká: „*Pravdou je, že jsem sexuální pracovnice, mami.*“ Její matka reaguje: „*Cože? Ty pracuješ v továrně na výrobu vibrátorů?*“ (Leigh in Nagle ed., 1997).

Termíny sex work a sex worker jsou již po delší dobu uznávanými a mezinárodně používanými pojmy, které používá mimo jiné Světová zdravotnická organizace. Označení sexuální pracovnice může být rovněž užíváno v užším slova smyslu místo označení prostitutka jako méně stigmatizující označení těchto osob (O'Neill in Scambler, Scambler, 1997). V tomto smyslu budu používat ve své práci převážně pojmenování sexuální pracovnice či ženy poskytující placené sexuální služby. Klientky R-R, stejně tak jako mnohé sex kluby, často užívají pojmenování společnice.

³ Hra se nazývala *The Adventures of Scarlot Harlot* (užíván byl také název *The Demystification of The Sex Work Industry*). Pozn. Scarlot Harlot bylo umělecké jméno Carol Leigh, která poskytovala placené sexuální služby (Leigh in Nagle, 1997).

Dle Agustín (2005a), která se mimo jiné zabývá výzkumem kulturních a postkoloniálních témat vztahujících se ke komerčnímu sexu a migrací, označení „sex worker“ nemusí vyhovovat všem osobám, které pracují v sexuálním průmyslu. Může vyhovovat zejména těm, kteří jsou identifikováni s profesí, ne však těm, kteří komerční sex považují za opakující se či příležitostnou životní strategii bez pocitu identifikace s profesí, mezi které patří mnoho migrantek, které pracují v sexuálním průmyslu.

Dle podmínek, za kterých jsou placené sexuální služby poskytovány, můžeme prostituci rozdělit na dobrovolnou a nedobrovolnou, neboli nucenou prostituci. Dobrovolné i nedobrovolné vykonávání prostituce jsou variabilní kategorie, kdy původně dobrovolná prostituce se může změnit v nedobrovolnou a naopak a zahrnují též různý pohled společnosti na tyto kategorie. Jinak bude pravděpodobně společnost nahlížet na osoby, které někdo unesl a přinutil k prostituci, jinak na osoby, které již provozovali prostituci a následně se staly obchodovanými osobami, jinak na osoby, které si samy zvolily komerční sexuální práci. U těch, co pracují dobrovolně, zaujme nejspíše jiný pohled, spíše chápající, k těm, kteří jsou v takové obtížné sociální situaci, kdy je pro ně placený sex jednou z mála možností, které mají, a spíše s odsouzením se bude dívat na ty, kteří by se mohly dobře uplatnit v jiných pracovních oblastech, netrpí nouzí a placený sex je pro ně prostředkem k luxusnějšímu životu či jako výnosná brigáda.

Dobrovolná prostituce (s tzv. souhlasem) – zahrnuje situaci, kdy se osoba vědomě rozhodne z různých důvodů získávat finanční prostředky poskytováním sexuálních služeb za úplatu. Důvodem může být krajní řešení vyhrocené životní situace (nutnost splácet dluhy, zajištění rodiny aj.), kdy lze dle některých odborníků o dobrovolnosti polemizovat⁴. Může však být i racionální volbou pro své výhody, mezi něž sexuální pracovnice řadí rychlý finanční zisk, flexibilní pracovní doba, možnost zábavy...

Nedobrovolná, neboli nucená prostituce (bez souhlasu) – zahrnuje situaci, kdy je někdo nucen nějakou další osobou poskytovat sexuální služby proti své vůli a je

⁴ Např. Jindřiška Krpálková (projekt Magdala České katolické charity), se domnívá, že u prostituce nelze vůbec hovořit o dobrovolnosti. Dobrovolně se může stát člověk baletkou, učitelkou...ale ne prostitutkou – toto rozhodnutí je vždy podmíněno nějakým vlivem, okolnostmi (Krpálková, 2007).

sexuálně vykořisťován. Někdy může být tato osoba srozuměna s tím, že bude poskytovat komerční sexuální služby, ale nepočítá s určitými „pravidly hry“ vyžadovanými pasáky, manažery (nemožnost odmítnout zákazníka, který nechce použít kondom aj.) a pracuje tak za podmínek, se kterými nesouhlasí a které nemůže ovlivnit (tzv. prostituce bez souhlasu). S nucenou prostitucí souvisí fenomén obchodování s lidmi, který kromě jiných forem, zahrnuje právě obchod za účelem sexuálního vykořisťování.

Obchodem s lidmi se dle tzv. Protokolu z Palerma (dále jen Protokol) z roku 2000 rozumí⁵:

„najímání, doprava, transfery, ukryvání nebo přijímání osob pod hrozbou či za použití síly nebo jiných forem nátlaku, únosem, lstí, podvodem, zneužitím pravomoci nebo situace bezbrannosti či za použití poskytnutí nebo získání peněz nebo prospěchu k získání souhlasu pro ovládání osoby jinou osobou, za účelem vykořisťování. Vykořisťování zahrnuje minimálně vykořisťování prostitucí jiných nebo jinými formami sexuálního vykořisťování, nucenou práci nebo službami, otroctvím nebo praktikami podobnými otroctví, nevolnictví či odstraňováním orgánů.“ (Holanová et al., 2007, s. 4).

V ČR je od roku 2004 podstata této definice vtělena do skutkové podstaty trestného činu obchodování s lidmi v § 232a trestního zákona (kromě odjímání orgánů jako jeden z účelů obchodování). Do té doby se trestný čin obchodování vztahoval pouze na ženy za účelem vykořisťování v prostituci.

Aby se jednalo o obchod s lidmi, musí být naplněny 3 základní znaky, a to jednání obchodníků, kteří někoho přimějí nebo dopraví aj. za pomoci užití prostředků donucení, jako jsou pohrůžka násilí nebo lest aj. k nějaké zákonem vymezené činnosti (pohlavní styk, nucené práce aj.) za účelem vykořisťování oběti a majetkového prospěchu pachatele (Holanová et al., 2007).

⁵ Celý název Protokolu zní: „*Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi*“, který doplnil Úmluvu OSN o boji proti mezinárodní organizované trestné činnosti z roku 2000 (Holanová et al., 2007, Milfait, 2008).

Hovoří se potom o oběti obchodování, příp. o osobě obchodované za účelem sexuálního vykořisťování (v kontextu přístupu, který nechce oslabovat kompetence takové osoby a redukovat její identitu na oběť).⁶ V případě, že nejsou naplněny znaky obchodování a dotyčná osoba nepracuje v sex byznysu dobrovolně, používá se pojmenování osoba nucená či vykořisťovaná v prostituci.

Obchod s lidmi může probíhat i v rámci jedné země (tzv. vnitrostátní obchodování s lidmi) – viz např. případ obchodovaných žen z regionu Ostravska do severních Čech (Holanová et al., 2007, Skřivánková, 2004).

⁶ Tento přístup zaujímá např. organizace La strada ČR (Holanová et al., 2007).

2 Různé pohledy na prostituci/komerční sex

Existuje mnoho paradigmat, kterými lze nahlížet na prostituci – často jsou v příkrém rozporu. Paradigmata vycházejí z různých hodnotových, náboženských, mocenských, kulturních postojů jednotlivých aktérů... Množství paradigmat ukazuje na ambivalentnost pohledů a jejich vývojovou proměnlivost související s vývojem společnosti a jejích hodnot a norem. Podrobněji nastíním dvě základní paradigmata, která odlišně nahlížejí na prostituci (práce x násilí na ženách), protože je vnímám jako stěžejní a často jsou klíčová pro přístupy jednotlivých států, které uplatňují státy ve vztahu k prostituci/sexuálnímu průmyslu. Dále shrnu některé další pohledy, které např. označují prostituci za sociálně patologický jev, a pokusím se shrnout několik základních východisek sociální práce s osobami, které poskytují placené sexuální služby.

2.1 Prostituce jako druh práce - sexuální práce

Pojetí prostituce neboli komerčního sexu jako formy práce jako každé jiné, kterou si dotyčná zletilá osoba zvolila, resp. souhlasila s ní, vyznávají hnutí a organizace⁷ usilující o práva prostitutek, potažmo sexuálních pracovník a pracovníků (Perkins, 1991a, Scambler, Scambler, 1997, Alexander in Nagle, 1997). V tomto pojetí je sex chápán jako druh služby a forma výdělečné aktivity a tudíž pracovníci a pracovnice v sexuálním průmyslu by měly požívat stejných pracovních práv a ochrany, jako v jiných pracovních sférách (Jeffreys, 1997). Stoupenci těchto hnutí zastávají názor, že není rozdílu v tom, zda se někdo rozhodne prodávat svou dovednost psát na stroji či svoji vagínu (Pheterson in Sorfleet, 2007). Hnutí nesouhlasí s represivním přístupem státu k prostitutkám a prostitutům a považují je za porušování jejich lidských práv (Alexander in Nagle, 1997).

Hnutí a organizace chtějí dekriminalizovat sexuální práci (odstranit zákony, které jsou namířené proti prostituci), upozorňují na diskriminační praktiky a porušování lidských práv sexuálních pracovníků a pracovník (např. odebírání dětí z důvodu jejich práce aj.). Nesouhlasí s plošným označením všech osob, které pracují v sexuálním

⁷ Např. v Americe působící COYOTE, the US Prostitutes Collective a další. Mezi evropské organizace patří Committee of Civil Rights for Prostitutes in Italy, Hydra (Německo), De Rode Draag (Nizozemí), the English Collective of Prostitutes (Velká Británie) a další (Perkins, 1991a)

průmyslu za oběti a zpochybňováním tedy jejich vůle, souhlasu a individuálního rozhodnutí k této práci a hovoří o tom, že tento přístup sexuální pracovníky a pracovnice stigmatizuje a ubírá jim kompetence, čímž je zneschopňuje.

Profesor sociologie, Američan Ronald Weitzer (2000) hovoří mimo jiné o tom, že sexuální práce je prací, ale není to práce jako každá jiná, protože je spojena s velkou stigmatizací a veřejnost obecně nevnímá sexuální pracovnice a pracovníky jako obyčejné lidi, jako jedny z nich.

2.2 Prostituce/sexuální průmysl jako projev násilí na ženách

Odpůrci uznání sexuální práce (např. některé radikální feministky⁸ bojující proti prostituci) argumentují mimo jiné tím, že prostituce se nedá považovat za práci, kterou si dotyčná osoba dobrovolně zvolí a nemůže být svobodnou volbou⁹. Rozhodnutí provozovat prostituci vychází z nějakého tlaku, zoufalé sociální situace, chudoby apod. Prostituce tedy není a nemá být prací a je v tomto pojetí vnímána jako projev násilí mužů na ženách a příklad krajní nerovnosti mezi muži a ženami, a tedy porušování lidských práv (některými organizacemi¹⁰, které usilují o odstranění prostituce, je označovaná mimo jiné za organizované znásilňování). Všechny prostitutky jsou obvykle pasovány do role pasivních a bezmocných obětí (Dziamová, nedatováno, Alexander in Nagle, 1997). Odpůrci uznání sexuální práce jsou většinou stoupcí abolicionismu, tedy politického hnutí, jehož cílem je odstranit prostituci a ukončit sexuální otroctví (Prostitutes Education Network, nedatováno).

Nesouhlasný postoj zaujímá americký spisovatel a sex worker aktivista Sterry, který uvádí, že abolicionisté zdůrazňují problematiku OSL, aby zastínily existenci dobrovolného poskytování komerčních sexuálních služeb, a mnozí tvrdí, že kdyby byla sexuální práce dekriminována, OSL by vzrostl. Na to reaguje Sterry tvrzením, že OSL existuje v zemích navzdory tomu, zda je zde sexuální práce legální či ilegální a

⁸ Např. Kate Millet, autorka např. *the Prostitution Papers* (1975), Kathleen Barry, autorka např. *Female Sexual Slavery* (1979) (Jeffreys, 1997).

⁹ Radikální feministická teorie považuje prostituci za násilí na všech ženách. Muži jsou ti, kdo mají moc a mohou si vybírat. Prostitutky jsou považovány za oběti, které nevědí, co je pro ně dobré... Žádná žena si nemůže svobodně vybrat prostituci (Jesenn in Sorfleet, 2007).

¹⁰ Women Hurt In Systems of Prostitution Engaged in Revolt (WHISPER) a Coalition Against Trafficking in Women (CATW) (Alexander in Nagle, 1997)

doporučuje namísto investování energie a zdrojů do kriminalizace zákazníků, je využít k boji proti skutečnému sexuálnímu otroctví (Sterry in Sorfleet, 2007)

Paradoxem je, že oba názorové proudy (viz podkapitoly 2.1 a 2.2) mají společné, že v nich zauímají místo feministky, kdy některé považují prostituci – sexuální práci za sexuální osvobození žen, vyjádření sexuality, a jiné ji považují v podstatě za útlak, degradaci žen a komercializované sexuální násilí na ženách (Jeffreys, 1997). Zároveň obě strany poukazují na to, že dochází k porušování lidských práv, každá však z jiného úhlu pohledu (Alexander in Nagle, 1997).

2.3 Některé další pohledy na prostituci

Z pohledu praxe prostitute bývá označována za sociálně patologický jev, na který se váže řada bezpečnostních, sociálních a zdravotních rizik, a se kterým je potřeba se nějak vypořádat. Tento pohled mimo jiné zauímá MHMP, který připravuje zákon o regulaci prostitute - podrobněji viz kapitola č. 4 (Návrh zastupitelstva hl. m. Prahy, dále jen Návrh ZHMP, 2007). Mezi tato rizika se obvykle řadí kriminalita (páchaná na osobách, které poskytují placené sexuální služby, na zákaznicích aj., i ve formě organizovaného zločinu), nelegální migrace, narušování veřejného pořádku, šíření PPI a HIV¹¹, daňové úniky...

Odkud se vzal termín sociální patologie a co se jím rozumí? ¹² Večerka (2007) mimo jiné charakterizuje sociálně patologické jevy jako jevy, bez kterých by se společnost obešla, bylo by jí bez nich lépe, a které způsobují společnosti problémy a mnohdy ji ohrožují. Tyto charakteristiky, kromě dalších, vztahuje i na prostituci jako sociálně patologický jev (Večerka, osobní konzultace).

Lemert, který se zabýval problematikou sociální deviací od konce 40. let 20. století, užívá ve své knize Sociální patologie z roku 1951, termínu sociopatické

¹¹ Nepodařilo se prokázat, že by prostitute byla nějak významně odpovědná za šíření PPI (Sloan Wahab, 2000, Alexander in Nagle, 1997).

¹² Termín zavedl britský sociolog 2. poloviny 19. století Herbert Spencer, který hledal analogie mezi vývojem biologických organismů a vývojem společností. Inspiroval řadu dalších sociologů, kteří hledali prostředky, které by odstranily sociální choroby, které zapříčinili slabí, nedostatečně adaptovaní, patologičtí jedinci (Munková, 2001). Sociální patologii se dnes myslí (kromě označení vědního oboru) shrnující označení pro nezdravé, nenormální, obecně nežádoucí společenské jevy, tzn. společensky nebezpečné, negativně sankcionované formy deviantního chování (Skopalová, nedatováno).

fenoménu. Ty jsou užívány pro „*velmi diferencované druhy chování, které v daném čase a daném místě je považováno za sociálně neschvalované, ačkoliv totéž chování v jiném čase a na jiném místě může být sociálně schvalováno.*“ (Munková, 2001, s. 69-70). Chtěl tak poukázat mimo jiné na to, že ve společnosti neexistuje konsensus v tomto ohledu a na diverzitu norem v moderních společnostech. Myslím, že tuto relativitu pohledů lze použít i ve vztahu k prostituci, kdy pohled společnosti na poskytování a konzumování sexuálních služeb za úplatu se vyvíjí, proměňuje a promítá se tak např. do příslušné legislativy.

Prostituce bývá charakterizována též jako sociálně deviantní projev ve společnosti (Hrčka, 2000), který se tedy odchyľuje od společenských norem. Je otázkou, zda, a případně jak dlouho bude trvat vnímání prostituce/práce v sexbyznysu a jejích konzumentů jako jednání odchyľující se od norem společnosti (příp. jako jednání, které mělo být sankcionováno), když např. v různých zemích jednotlivé organizace, sdružení se snaží o destigmatizaci a normalizaci sexuální práce... Kubátová (2007) hovoří o mýtu sociálních deviací, kdy sociální deviace mizí v důsledku rozvolňujících se sociálních norem a stále menší kompetenci společnosti a jedinců stanovit to, co je normální.

Prostituce může být též nahlížena jako zločin proti mravnosti, morálce (crime against morality). Prostitutka je vnímána jako špatná žena (bad girl), která překročila normy ženství (neboli té správné, hodné ženy), ohrožuje jiné, normální, ženy a je vinná. Je též nahlížena jako špinavá a šířitelka pohlavních nemocí, včetně HIV, rezervoár nákazy (O'Neill in Scambler, Scambler, 1997, Bastow, 1996).

Z pohledu funkcionalismu v pracích Kingsleyho Davise z konce 30. let 20. století je na prostituci nahlíženo jako na jev, který může plnit určitou společenskou potřebu – může se stát ventilem pro sexuální agresi a vhodně doplňovat institut rodiny/manželství, než ho oslabovat. (Munková, 2001, Perkins, 1991b). Davis zároveň neviděl rozdíl v obchodu sex – peníze u prostitutek a manželek, které uzavřou manželství z důvodu finančního zajištění. Jeho zájem se soustředil na podstatu vztahu normality a deviace (Perkins, 1991b).

Prostituce bývá taktéž nahlížena a řazena pod tzv. „trestné činy bez obětí“ („crimes without victims“, spolu např. s homosexualitou). Takto lze označit jednání, která jsou kodifikována jako trestné činy (v některých zemích), ale ve kterých se žádný aktér necítí deviantním chováním poškozen a obě strany souhlasí s jednáním (Hrčka,

2000, Perkins, 1991b). Z tohoto pojetí též pramenily snahy o dekriminlizaci těchto jevů (Perkins, 1991b).

2.4 Sociální práce a komerční sex aneb některé sféry působnosti sociální práce v oblasti komerčního sexu

Historicky mnoho intervencí tehdejších „sociálních pracovníků“¹³ ve vztahu k prostitutkám bylo konáno ve jménu záchrany těchto osob od nemorálního řemesla a znovuoobnovení ztracených ctností. Komerční sex byl líčen zhruba od konce 19. století a zejména na počátku 20. století jako forma otroctví, všechny prostitutky byly považovány za oběti mužské svrchovanosti, potažmo sociální nerovnosti, chudoby... Povinné zdravotní prohlídky na pohlavní choroby v některých zemích pro prostitutky považovaly některé z tehdejších aktivistek za formu sexuálního násilí vůči těmto ženám, a za uplatňování dvojí morálky – jiné pro prostitutky, jiné pro zákazníky (Sloan, Wahab, 2000, Agustín, 2005a).

S profesionalizací sociální práce se aktivity sociálních pracovníků vyvíjely (časem již paralelně vedle nábožensky orientovaných pracovníků), přetrvávala však snaha o záchranu a rehabilitaci „padlých žen“ (fallen women), prostřednictvím terapie a případové práce ke změně osobnosti těchto žen (Sloan, Wahab, 2000).

Zhruba od konce 60. let, zejména v 70. a 80. letech 20. století se dala do pohybu v různých zemích (USA, Francie, Anglie, Nizozemí, Austrálie a další) hnutí bojující za práva prostitutek a prostitutů, potažmo sexuálních pracovníků a pracovníků jako reakce na četné represivní praktiky státu, porušování lidských práv aj. (Perkins, 1991a). Někteří sexuální pracovníci a pracovníce již přestávají být pouhým pasivním objektem intervencí různých pracovníků (psychologů, sociologů, sociálních pracovníků aj.), ale stávají se aktivními v prosazování svých práv a zájmů a zakládají nejrůznější organizace spolu s dalšími, zejména některými feministkami.

¹³ Tyto intervence podnikaly od poč. 19. století zejména ženy ze středních vrstev, které se chtěly uplatnit i mimo rodinu a filantropická práce s jejich pohledu potřebnými jim umožnila se emancipovat (Agustín, 2005a). Intervence podnikaly již dříve též kněží, opět ve smyslu záchrany „padlých žen“. Jako jeden z „průkopníků terénní práce“ s prostitutkami je uváděn Jan Milíč z Kroměříže, který mimo jiné založil ve 14. století „vzornou obec pro padlé dívky“ (Bednářová, Pelech, 2003).

Hnutí usilovala a usilují zejména o dekriminizaci prostituce, potažmo uznání sexuální práce za práci, včetně zaměstnaneckých práv (právo rozhodnout se pro sexuální práci považují za jedno z lidských práv - právo na práci). Snaží se o zbavení stigmatu a diskriminačních postupů, které osoby pracující v sexuálním průmyslu doprovází apod. (Bindman, Doezema, 1997, Pheterson, St. James, 2005 in Sorfleet, 2007).

Pod hrozbou epidemie HIV/AIDS v 80. letech 20. století se aktivity nejrůznějších zahraničních organizací začínají soustředit na minimalizaci zdravotních rizik spojených s prací v sex byznysu, vzdělávání v oblasti bezpečnějšího sexu... Vznikají nejrůznější terénní programy (outreach programs), které vyhledávají sexuální pracovníky a pracovnice, výměnné programy (výměna jehel a stříkaček pro uživatele nealkoholových drog) a poradenská centra. V některých takto zaměřených organizacích, kdy některé jsou přímo řízené sexuálními pracovníky či pracovnicemi, získávají uplatnění sociální pracovníci (Sloan, Wahab, 2000, Lutnick, nedatováno). Kromě programů zaměřených na snižování rizik vznikají programy a organizace, které poskytují služby tzv. „přeživším“ (survivors) – tedy osobám, kterým se podařilo opustit prostředí sexuálního průmyslu a prostituce.

Jaké jsou postoje Mezinárodní asociace sociálních pracovníků (National Association of Social workers, dále jen NASW) k oblasti sexuální práce?

Autorky Sloan a Wahab (2000) upozorňují, že NASW nezaujala (do roku 2000) k oblasti sexuální práce jasné stanovisko (policy statement). V abstraktu 7. vydání stanovisek NASW s názvem „Social Work Speaks“ na období 2006 – 2009 se NASW zmiňuje o komerčním sexu a úkolech sociálních pracovníků. NASW bere na vědomí rasismus, sexismus, násilí, se kterým se osoby, které pracují v komerčním sexuálním průmyslu, setkávají. Zároveň uznává potřebu rovnosti pohlaví (women's equality) a právo komerčních sexuálních pracovníků a pracovnic na důstojnost a sebeurčení. Připojuje se k Národní organizaci žen (the National Organization of Women, zkr. NOW) s požadavkem ukončení zatýkání a věznění komerčních sexuálních pracovníků a pracovnic (Social Work Speaks Abstracts, nedatováno).

Navzdory ideologickým střetům (zda by měl být komerční sex považován za práci či ne) autorky Sloan a Wahab (2000) doporučují a vymezují úkoly sociálních pracovníků v této oblasti, jež by měly zahrnovat úsilí o:

- prosazování stíhání osob, které vykořisťují, zneužívají sexuální pracovníky a pracovnice nebo je nutí pracovat v sexuálním průmyslu,
- ekonomickou spravedlnost, rovný přístup k zaměstnání a vzdělání pro všechny ženy (vzhledem k nerovnosti pohlaví),
- nestigmatizující a nepatologizující přístup k sexuálním pracovníkům a pracovnicím,
- poskytování služeb (assistance): těm, které/kteří chtějí opustit práci v sex byznysu, i těm, které/kteří v ní chtějí setrvat.

Při tom všem, by se nemělo zapomínat naslouchat požadavkům a potřebám sexuálních pracovnic, s respektem na právo sebeurčení (self determination).

V České republice jsou v současné době služby pro osoby pracující v sex byznysu koncipovány převážně na principu harm reduction (snižování zdravotních a sociálních rizik spojených s prací v sex byznysu. Organizace (v jejichž rámci působí sociální pracovníci - např. R-R, v případě problematiky obchodovaných osob např. La strada ČR, o.p.s.) se snaží prosazovat zájmy svých cílových skupin, především prostřednictvím připomínkování a ovlivňování zákonodárství, které se dotýká této klientely. Ostře kritizuje především represivní opatření, která kriminalizují sexuální pracovníky a pracovnice a činí je více zranitelnými vůči násilí, nevhodným pracovním podmínkám, infekcemi PPI a HIV aj. a která se v navrhované legislativě¹⁴ objevují. Samotní sexuální pracovníci a pracovnice se na prosazování jejich práv a zájmů, ovlivňování zákonodárství v ČR téměř nepodílejí.

¹⁴ Návrh zákona o regulaci prostituce (Návrh ZHMP, 2007).

3 Pracovní podmínky žen, které poskytují placené sexuální služby v České republice

V této kapitole shrnu některé faktory, které mohou mít vliv na pracovní podmínky komerčních sexuálních pracovníků. Abych mohla popsat vliv těchto faktorů, je třeba nejprve stručně identifikovat, co lze zahrnout pod pracovní podmínky v oblasti poskytování placených sexuálních služeb. Pracovní podmínky souvisí s pracovním prostředím komerčních sexuálních pracovníků, které popisují v kapitole č. 5.

Obecně lze říci, že míra moci a kontroly sexuálních pracovníků nad pracovními podmínkami a celkově jejich prací je různá (Chapkis in Weitzer, 2000). Jiné pracovní podmínky bude mít pracovníce, která pracuje „sama na sebe“, má pevně stanovené osobní hranice, jiné pracovníce, která je drogově závislá či někým nucená k prostituci a vykořisťovaná ... škála je tedy velmi široká. Liší se tedy mimo jiné tím, kdo má větší vliv a kontrolu nad pracovními podmínkami – zda pracovníce či tzv. 3. strana (pasák, manažer, majitel podniku...). Pracovníce se tak může pohybovat na škále pasivní, bezmocné příjemkyně určitých pracovních podmínek, až po aktivní, spoluvytvářející a spolupodílející se na podobě podmínek k práci. Hodnocení pracovních podmínek má subjektivní charakter, ale lze nalézt i objektivní kritéria, která pomáhají rozlišit možnou míru vykořisťování pracovníce.

Pod pracovní podmínky v oblasti poskytování komerčních sexuálních služeb lze zahrnout¹⁵:

- **„pracovně – právní“ uspořádání vztahu** – zda a případně jakou smlouvu má pracovníce s vedením uzavřeno. V ČR není prostituce v právním řádu nikde definována, nelze ji vykonávat v pracovně – právním vztahu, ani jako podnikatelskou činnost (Návrh ZHMP, 2007). Pokud má pracovníce nějaký druh smlouvy s vedením podniku, tak v jejím předmětu je uvedena nějaká jiná činnost (např. tanečnice, barmanka aj.). Smlouva je většinou jen formálním aktem, ze kterého většinou nevyplývají pro pracovníci žádné výhody (jako např. placená dovolená aj.). Mnohdy ani pracovníce nevědí, jakou smlouvu mají s vedením

¹⁵ Ve výzkumné části se zabývám pracovními podmínkami komerčních sexuálních pracovníků, které jsou klientkami R-R, v pražských sex klubech. Vyhodnocení kvality, charakteru těchto pracovních podmínek je součástí kapitoly č. 7.

uzavřenu. Část pracovníků pracuje na živnostenský list (jako masérky, umělkyně apod.) a platí si tak pojistné a daň z příjmů. Podrobněji viz kapitola č. 4;

- **pracovní prostředí** – místa, kde jsou komerční sexuální služby nabízeny a vykonávány. Může být velice různorodé vzhledem k těmto místům (např. práce na ulici, v nějakém druhu podniku, doma – tedy v soukromém bytě pracovníce...), ale i kvalitě tohoto prostředí (např. zakouřené prostředí, plíseň v podniku, nevhodná klimatizace, různé počasí při práci „venku“ aj.). Podrobněji viz kapitola č. 5;
- **pracovní doba** – zahrnuje délku směny, frekvence směny (např. příležitostná práce, práce na „jeden záťah“ několik týdnů v kuse...), možnosti volna (dovolené);
- **pravidla vedení podniku či jiného subjektu (např. agentury) a dalších osob, které profitují z činnosti sexuální pracovníce (dále jen „pravidla“)** – tzv. politika (vedení podniku či agentury může zahrnovat různá práva a povinnosti pracovníků (např. právo odmítnout zákazníka za určitých podmínek, povinnost předkládat výsledky vyšetření na PPI aj.) a sankce za neplnění povinností či prohřešky (pokuty...), motivační nástroje pro pracovníce (např. nápoje zdarma). Pravidla nejsou přítomná, pokud pracovníce pracuje „sama na sebe“, je „nezávislá“ (tyto pracovníce tvoří pravděpodobně malou část všech sexuálních pracovníků, které pracují v ČR). Pokud žena pracuje na ulici, silnici či parkovišti a má svého „pasáka“ (někdy to může být partner, manžel pracovníce), ten rovněž stanovuje pravidla a může určovat míru možné ochrany pracovníce;
- **poskytované sexuální služby** – zahrnují míru kontroly, kterou má dotyčná pracovníce nad zvolením si sexuálních služeb, které chce poskytovat a nad podmínkami, za kterých je bude poskytovat (např. zda má stanovené osobní hranice – co je ochotná podstoupit a co už ne, pevnost či pružnost těchto hranic, která souvisí s dodržováním zásad bezpečnějšího sexu...);
- **odměňování za vykonanou práci (výdělek)** – jakou formou, kdy, za jakých podmínek, jakým dílem (kdo a jakou část výdělku z poskytnuté služby pobírá...). Výše příjmů pracovníce se odvíjí mimo jiné od její atraktivnosti, škály služeb, které poskytuje (vč. extra služeb), konkurence dalších pracovníků, období zvýšené či nízké poptávky zákazníků po komerčních sexuálních službách, reklamy podniku aj.,

- **hygienické podmínky** – souvisí s prostředím, kde se sexuální služby poskytují (zda na ulici či např. v pokoji v podniku, kde je k dispozici sprcha a WC). Zahrnují mimo jiné přístup vedení podniku k zajištění pravidelného úklidu pracoviště, čištění WC, sprch, whirlpool (vířivky), výměny ložního prádla a ručníků apod. Zázemí pro pracovníci – jak vypadá šatna, kde má pracovníce své věci aj. Nízká úroveň zajištění hygienických podmínek může poukazovat na vykořisťující praktiky vedení podniku (Holanová et al., 2007).
- **bezpečnostní opatření a bezpečnost na pracovišti** – souvisí s rizikem viktimizace sexuální pracovníce (např. ublížení na zdraví, znásilnění, okradení...). Zahrnují přístup vedení podniku či agentury či jiné osoby (pasáka) k zajištění bezpečnosti na pracovišti (bezpečnostní rám u vstupu, bezpečnostní pracovníci, alarm na pokoji... aj.) a přístup samotné pracovníce k těmto bezpečnostním rizikům. Uvědomuje si pracovníce tato případná rizika? Cítí se bezpečně na pracovišti? Má vypracované nějaké bezpečnostní strategie? (agresivní zákazník... apod.). Podrobněji viz kapitola č. 5;
- **vztahy na pracovišti a celková atmosféra na pracovišti** – zahrnuje přístup vedení (podniku, agentury...) k pracovnícům: může být vstřícný, respektující či spíše direktivní, příkazující, odosobněný, vykořisťující a podepisuje se na celkové atmosféře v podniku, která může být „rodinná“, kdy jsou pracovníce relativně „v klidu a v pohodě“, nebo stresující, plná napětí... Podílí se na ní i kvalita vztahů pracovníc s ostatním personálem (např. s barmankami, tanečnicemi apod.) a zejména vztahy mezi pracovníci navzájem. Mohou být kamarádké, solidární, ale také soutěživé, řevnivé, odosobněné... (vliv na kvalitu vztahů mezi pracovníci má i vedení podniku, které může podporovat soupeření o získání zákazníka, rozhodovat o přidělení zákazníka, zvýhodňovat některé pracovníce, které jim např. poskytují sexuální služby apod.).
- **chování zákazníků k pracovnícům** – lze sem mimo jiné zahrnout požadavky na různé sexuální praktiky bez kondomu, chování zákazníků k pracovnícům na škále od násilného jednání zákazníků fyzického či verbálního charakteru (nadávky, výhrůžky aj.) po respektující, slušné jednání. Z šetření, které realizovala Claeysens mezi sexuálními pracovníci v Ghentu v roce 2001, plyne, že jedním z nejhorších aspektů sexuální práce je nedostatečně respektující chování ze strany zákazníků, tedy takové jednání klientů, kteří se chovají

k sexuálním pracovnícím jako k objektům bez lidského respektu (Gaffney et al., 2008, Van Mens et al., 2003)

Míra moci a kontroly nad pracovními podmínkami a celkově pracovním procesem je klíčovým faktorem, který ovlivňuje celkově kvalitu těchto podmínek (Chapkis in Weitzer, 2000).

V případě žen (resp. osob) obchodovaných za účelem sexuálního vykořisťování či nucených k prostituci a vykořisťovaných (bez naplnění znaků o obchodování) je možnost kontroly nad jejich pracovními podmínkami velice omezená či přímo nulová. Faktor přinucení k prostituci je tedy klíčovým, který má vliv na pracovní podmínky. Obchodovaná či vykořisťovaná osoba je obvykle pod neustálým dohledem osoby, která ji má „na starost“, nemůže se tedy volně pohybovat, nemá přístup ke zdravotním či jiným službám nebo pouze v doprovodu dohlížející osoby, nemá kontrolu nad počtem zákazníků, nad poskytovanými službami a používání ochranných pomůcek (kondomů, lubrikantů), nabízí své služby za nižší ceny v porovnání s tržní cenou, musí odevzdávat převážnou část výdělků nebo celý výdělek manažerovi nebo pasákovi, má dluhy vůči pasákům, vykazuje známky fyzického a psychického týrání, působí smutně či unaveně, mění často místo působení, aj. (Holanová et al., 2007, Hulíková, Kocourek, 2005, Malinová, Šídová in Nedělníková, 2007, Wijers, Lap Chew, 1999). Nucená prostituce a obchod s lidmi za tímto účelem se může vyskytovat v jakémkoliv pracovním prostředí sex byznysu – tedy na ulici, v sex klubu aj.

Mohlo by se zdát, že identifikovat obchodované osoby není tak složité (viz. výše uvedené charakteristiky), ale v praxi je docela obtížné rozpoznat nakolik je dotyčná osoba obchodována či „pouze“ vykořisťována svým pasákem, do jaké míry poskytuje sexuální služby dobrovolně a do jaké míry je k tomu přinucena 3. osobou (Malinová, Šídová in Nedělníková, 2007). Samotné osoby se někdy se ani necítí být obchodovány či nucenými k prostituci a podmínky, v kterých se nachází, mohou považovat za přijatelnější než např. v zemi původu. Navíc mohou být emočně vázané na pachatele (citový vztah k pasákovi, který může být partnerem obchodované osoby). Situace migrantek – cizinek sexuálních pracovníc (resp. obecně migrantů) je navíc složitější z důvodu např. jazykové, kulturní bariéry, pocitu izolovanosti, jejich nelegálního statusu, kdy např. namísto identifikace osoby jako oběti obchodování policií a nabídnutí pomoci může dojít k jejímu postihu, příp. vyhoštění ze země. Obchodované

osoby často neznají svá práva, jsou nedůvěřivé k ostatním lidem „zvenčí“ (policii, neziskové organizaci apod.). Mnohdy tato nedůvěra pramení z negativních zkušeností – např. s policií již ze země původu. Mohou být vystrašené, zažily vyhrožování ze strany pachatelů, mají obavy o své rodiny v zemi původu... Bojí se tedy požádat o pomoc, příp. vypovídat proti pachatelům...¹⁶

V rámci obtížnosti identifikaci obchodovaných osob se můžeme setkat i s přístupy, kdy téměř všechny migrantky/migranti jsou považovány za obchodované osoby (vztaheno na oblast práce v sexuálním průmyslu). Na tento přístup upozorňuje Agustín (2005b), která nesouhlasí s diskurzem, který plošně označuje migranty/migrantky za oběti obchodování, které je třeba „zachránit“, v čemž vidí i moralizující aspekt, který je obecně vztahován k práci v sex byznysu. Nepopírá, že v této oblasti dochází k vykořisťování, ale upozorňuje též na to, že pro mnoho migrantek/migrantů je to možnost, jak vydělat peníze a spíše než opustit tuto oblast, si někteří přejí zlepšit pracovní podmínky... Upozorňuje též na zaměňování obchodu s lidmi s převaděčstvím, napomáháním k migraci a potažmo s prostitucí.

Mezi další faktory, které mají vliv na některé pracovní podmínky a kontrolu nad pracovním procesem, patří mimo jiné:

právní postoj státu k prostituci a status osoby poskytující placené sexuální služby – jde o to, zda tyto osoby mohou pracovat legálně, či zda mohou být za jejich činnost stíhány. V podstatě můžeme rozlišit čtyři základní přístupy, které mohou být uplatněny ve vztahu k osobám, které poskytují placené sexuální služby, a to represí (kriminalizaci), legalizaci, abolicí a dekriminalizaci. V rámci represivního přístupu mohou být stíhány jak osoby provozující prostituci, tak zákazníci. Pokud jsou stíhány pouze prostitutky, jsou ve velice zranitelném postavení, kdy mohou být šikanovány jak zákazníky, tak i samotnými policisty. V tomto systému se těmto osobám nedostává dostatečná ochrana policie v případech jejich viktimizace nějakou trestnou činností. Represe vede ke skrytosti prostitutek a jejich izolaci a větší závislosti na pasácích. Osoby pracující na ulici jsou nuceny rychle dojednat poskytnutí služby zákazníkovi, při

¹⁶ Problematikou pomoci obětem obchodu s lidmi, ovlivňováním zákonodárství ve prospěch obchodovaných osob a preventivně – vzdělávacími aktivitami se dlouhodobě zabývá obecně prospěšná společnost La strada, která je součástí mezinárodní sítě působící v 9 evropských zemích (La strada, a.).

delším hovoru jsou více ohroženy odhalením a postihem policie (Chapkis in Weitzer ed., 2000).

Legalizací se rozumí v podstatě jakýkoliv systém, který umožňuje prostituci vykonávat legálně za určitých podmínek. Zahrnuje různá opatření (jako jsou povinné registrace osob, povinné zdravotní prohlídky, vymezení míst, kde mohou osoby pracovat aj.) a různou míru uplatňování represivních opatření ve vztahu k těm, které se nepodrobí stanoveným podmínkám (Prostitutes Education Network, nedatováno). V rámci legalizace mohou osoby vykonávat prostituci jako podnikání, někdy i v zaměstnaneckém poměru. Pozitivní je, že jejich status je legální a obvykle mohou uplatňovat stejné nároky jako jiné podnikající osoby či zaměstnanci. Nevýhodným se stává v okamžiku, pokud je nastaven příliš represivně, ukládá příliš povinností a nenabízí žádnou ochranu osobám.

Aboliční přístup prostituci nijak neupravuje, prostitute není ani legální, ani nelegální. Vzhledem k tomu, že považuje prostituci za nepřijatelnou aktivitu, která je ve své podstatě vykořisťující a ponižující, není pro tento přístup přijatelné, aby se prostitute a další formy sexuální práce staly prací (Prostitutes Education Network, nedatováno). Osoby se tak nacházejí ve vakuu, kdy nemají žádné speciální povinnosti, ale také žádná práva a pracovně – právní ochranu. Nemusí se však alespoň obávat a stresovat z možného postihu, jako je tomu u represe.

Dekriminalizace znamená přístup, ve kterém nejsou uplatňovány žádné speciální zákony namířené proti osobám provozujícím prostituci. Zastánci nechtějí, aby stát zasahoval a reguloval sexuální chování dospělých souhlasících osob (IUSW, July 2007). Východiskem je, že dospělá osoba má právo volby - rozhodnout se pro práci v sex byznysu a tato práce je považována za práci jako kteroukoliv jinou, tudíž sexuální pracovnice a pracovníci by měli mít stejná práva a povinnosti jako pracovníci v jiných sférách. Cílem je tedy zbavit prostituci a další formy komerčního sexu stigma, nálepky nemorálního jednání, které ve svém důsledku vedou ke skrývání sexuálních pracovníků a jejich slabšímu postavení vůči zákazníkům a tzv. 3. straně. Tento přístup vyznávají zejména hnutí, která se zasazují o práva sexuálních pracovníků a pracovnic (Gaffney et al., 2008, Prostitutes Education Network, nedatováno).

Některé přístupy se nemusí vyskytovat v čisté podobě a mohou být různě kombinovány (např. abolicie s represivním přístupem k zákazníkům aj.).

Samostatnou kapitolou by mohla být pozice migrantek/migrantů. Jejich případný nelegální status (ať už z pohledu cizinecké legislativy či z pohledu legislativy vztahující se k prostituci) je činí velmi zranitelnými vůči zákazníkům i tzv. 3. straně. Jejich možnosti trvat na použití kondomu mohou být nižší (Chapkis in Weitzer ed., 2000).

Zvolený právní postoj státu k prostituci má mimo jiné vliv na postavení sexuálních pracovníků a pracovníků a uplatňování jejich lidských práv. Dle Deklarace práv sexuálních pracovníků a pracovníků v Evropě v tomto světadílu „není jediná země, včetně těch, v nichž je sexuální práce regulovaná, kde by sexuální pracovníci a pracovníci neupozornili na diskriminaci a porušování lidských práv.“ (Declaration of the Rights of Sex Workers in Europe, zkr. DRSWE, 2005). Sexuální pracovníci a pracovníci se setkávají s porušováním práv např. na pokojné shromažďování a sdružování, respektování soukromí a rodinného života, na ochranu soukromí a zdraví, na svobodu vyjadřování aj. (DRSWE, 2005) jen z důvodu, že se rozhodli žít poskytováním placených sexuálních služeb.

Postoj veřejnosti k osobám, které poskytují placené sexuální služby (a k otázkám prostituce), stigmatizace – společenské klima, které odsuzuje tyto osoby, může vést ke skrytosti těchto osob, nezapojení se do diskuse o problematice komerčního sexu, neschopnosti bránit se a hájit svá práva, nemožnosti sdílet pracovní zkušenosti a starosti s lidmi, kteří nepracují v této sféře, a tudíž k pocitu izolace aj. Aby se vyhnuly stigmatu, kterým je zatížena profese prostitutky, snaží se často tyto osoby žít dvojí život (osobní a profesní) a vytvořit si takové strategie, které jim pomáhají oddělit tyto dva světy (např. používání uměleckého jména v práci, nepoužívání kondomů v soukromém životě aj.). Emocionálními důsledky stigmatu může být často strach a úzkost z odhalení jejich pracovního působení, psychosociální stres, což může přispívat ke zvnitřnění pocitů viny a studu (Gaffney et al., 2008). Veřejnost může rovněž zaujímat odsuzující postoj k zákazníkům, kteří využívají komerčních sexuálních služeb. V některých zemích jsou užívány kampaně, které odhalují totožnost „načapaných“ zákazníků v médiích či na plakátech v rámci místní občanské komunity. Tyto aktivity jsou cílené zejména na oblast outdoorových forem prostituce, kde místní komunita vytváří hlídky, které monitorují postižené oblasti a zapisují si poznávací značky automobilů, natáčí tyto osoby na videokamery aj. Rodinám zákazníků jsou zasílány informační dopisy o „přistižení“ muže při kupování sexuálních služeb apod. Existují i výchovné programy pro zákazníky (john schools), které se je snaží „převychovat“, ukázat na nebezpečí,

kteřá souvisí s využívání komerčního sexu, a odradit od využívání takových služeb (Weitzer in Weitzer ed., 2000, Monto in Weitzer ed., 2000). Cílem je tedy snižovat poptávku zákazníků. Zastánci práv sexuálních pracovníků a pracovnic vnímají aktivity zaměřené na snižování poptávky po komerčních sexuálních službách jako stigmatizující, jak pro samotné sexuální pracovníky, tak i jejich zákazníky. V důsledku je vnímají i jako ohrožující pro práci sexuálních pracovníků, protože „*když má sexuální pracovník/pracovnice méně zákazníků, ze kterých může vybírat, potom má menší možnost odmítnout riskantní/nebezpečné zákazníky.*“ (Canadian HIV/AIDS Legal Network, september 2007).

Osobnost sexuální pracovnice - souvisí se sebepojetím, přijetím role a nastavením hranic. Dle přístupu k práci můžeme dle Zikmundové (2007) rozlišit sexuální pracovnice na:

- *profesionálky*, které berou komerční sex jako plnohodnotnou práci a mají nastaveny hranice;
- *poloprofesionálky*, které mají nejasné hranice, chování přizpůsobují jejich ekonomické situaci, neudržují si takový odstup a vytváří si osobnější vztahy ke „stálým zákazníkům“, kterým dovolí i rizikovější sexuální praktiky (tzv. láska v práci);
- *amatérky*, které poskytují sexuální služby příležitostně, většinou v nouzi (peníze na drogy, jídlo, získání přízně party) či hledají dobrodružství a chtějí si takto přivydělat. Nemají obvykle nastaveny hranice a jsou nejohroženější skupinou z hlediska možné nákazy PPI.

Snížená sebeúcta může být obecně důsledkem přijetí stigmatu prostitutky (Van Mens et al., 2003). Sebehodnocení se může lišit též v závislosti na prostředí, ve kterém sexuální pracovnice pracuje a které ji dává určitý status na žebříčku komerční sexuální práce (Weitzer in Weitzer ed., 2000)

Věk pracovnice – může mít též vliv na její pracovní podmínky a dodržování zásad bezpečnějšího sexu a povědomí o možných rizicích. Obecně lze říci, že čím nižší věk, tím vyšší riziko. Projevuje se ve větším poškození organismu mladé dívky vlivem většího počtu sexuálních partnerů a také větší manipulovatelností, a tudíž snadnější přístupností k provozování rizikových sexuálních praktik (Malinová in Jedlička, Stupka, Chmelová ed., 2007, Malinová in Matoušek et al., 2005). Věk pod 25 let je obecně

považován spolu s jinými za rizikový faktor z hlediska možné nákazy PPI (Gaffney et al., 2008).

Užívání alkoholu a drog (psychotropní látky) – ať už ve formě příležitostného užívání (např. tzv. „pití na kuráž“) či rozvinuté závislosti mají značný vliv na kontrolu pracovníce nad pracovním procesem. Pro pracovníci užíváním těchto látek vzrůstá riziko možného ohrožení násilným jednáním ze strany zákazníka či přistoupením na rizikové sexuální praktiky. Akutní potřeba peněz na drogy snižuje schopnost odmítnout rizikové aktivity za více peněz (Van Mens et al., 2003). U užívání alkoholických nápojů záleží na množství a procentním obsahu požitého alkoholu. Ohroženými se mohou stát i pracovníci, které se staly „nechtěně intoxikovanými“, po požití nápojů či kouření balených cigaret v bytě zákazníka, ve kterých byly použity omamné látky (Gaffney et al., 2008)

4 Legislativa ČR vztahující se k prostituci a její vliv na pracovní podmínky žen, které poskytují placené sexuální služby

4.1 Současný právní stav – vakuum

V současné době není prostituce v právním řádu České republiky komplexně právně upravena, tedy ani definována, prostě právně neexistuje, což s sebou nese řadu problémů. V živnostenském zákoně se pouze stanovuje, že živností není „*nabízení nebo poskytování služeb směřujících bezprostředně k uspokojování sexuálních potřeb.*“ (Mitlöchner, 1999, s. 98, Návrh ZHMP, 2007). Prostituce tedy není povolena, ani výslovně zakázána - není trestným činem, může být za určitých okolností přestupkem (Odbor prevence kriminality MV ČR, 1999). Trestně postižitelné jsou některé negativní jevy, které mohou s prostitucí souviset (např. ohrožování mravnosti, kuplířství, obchodování s lidmi, ohrožování pohlavní nemocí, šíření nakažlivé choroby atd.). Nabízení, vyhledávání, poskytnutí nebo využití prostituce na veřejném prostranství může být v některých případech kvalifikováno i jako trestný čin výtržnictví dle § 202 trestního zákona č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů, dále jen trestní zákon (OBP MVČR, 2008), k čemuž však v praxi téměř nedochází.

Co se týče právních úprav prostituce, stále platí část zákona č. 241/1922 Sb. o potírání pohlavních nemocí¹⁷, ve znění zákona č. 158/1949 Sb. a zákona č. 88/1950 Sb., a to kromě jiného „*zakáz zřizování a udržování nevěstinců*“ (MVČR, 2005a). Ačkoliv je tedy zakázáno zřizovat a provozovat nevěstince¹⁸, přesto jich fungovalo v roce 2005 na našem území zhruba 850 (Vaca, 2005). Majitelé těchto zařízení by mohli být stíháni pro trestný čin kuplířství podle § 204 trestního zákona, jelikož naplňují jeho skutkovou

¹⁷ Tento zákon v prvorepublikovém Národním shromáždění prosadila poslankyně Alice Masaryková (Bassermann, 1993)

¹⁸ Pozn. někteří autoři (Mitlöchner, 1999), (Gjuričová, 2000) též uvádějí, že je dle platného zákona č.241/1922 Sb. zakázána i prostituce, její výkon však není trestně postižitelný, protože trestní ustanovení (sankce) byly zrušeny.

podstatu¹⁹. V praxi se toto však většinou neděje. Jako „figl“, jak obejít ustanovení o kuplířství, je majiteli nevěstinců užíváno např. tzv. „pronajímání pokojů“. Majitel takového zařízení většinou vlastní živnostenský list vztahující se např. na ubytovací činnost a svůj zisk vykazuje z pronájmu. Takový majitel pak pronajímá pokoje osobám, které si na pokoji mohou dělat „co chtějí“, hlavně musí platit nájem. Takto funguje např. holešovický podnik, který se profiluje jako jakýsi český red light distrikt, inspirovaný zónami komerčního sexu v Amsterdamu.

Dalším velice rozšířeným „figlem“, jak obejít ustanovení o kuplířství, je majiteli nevěstinců užíváno tzv. „označení místností za soukromé“. To je situace, kdy majitel nevěstince vlastní živnostenské oprávnění např. na pohostinskou činnost nebo provoz klubu s hudební produkcí (cabaret), pro kterou má vyhrazeny prostory, a ostatní prostory označí za soukromé. Ztíží tím policii možnost kontroly soukromých prostor. Soukromé prostory majitel půjčuje svým „známým“ (prostitutkám), které si do těchto prostor vodí své „známé“ (tedy zákazníky). O provozování prostituce majitel samozřejmě „neví“.²⁰ Majiteli pak prostitutky většinou musí odevzdávat 40 – 60% z jejich výdělku, ale on však vykazuje příjmy pouze z pohostinské činnosti (Odbor prevence kriminality MV ČR, 2000). Ženy, které se v klubu živí prostitucí, jsou někdy oficiálně vedeny jako tanečnice, barmanky, pokojské apod. Nutno říci, že sexuální pracovnice, pokud pracují se souhlasem (dobrovolně), nemají zájem na tom, aby vypovídaly proti jejich manažerům či dalším osobám, které mají z jejich činnosti zisk. A ty, které pracují nedobrovolně, mají většinou strach z kuplířů, obchodníků a bojí se vypovídat... V tomto směru je Česká republika na mezinárodní půdě kritizována za nízký počet odsouzených osob a za nízké tresty uložené v souvislosti s obchodem s lidmi (Holanová et al., 2007).

Významná kontrolní oprávnění mají dozorové orgány dohlížející na dodržování stavebních předpisů, hygienických předpisů atd., které mají právo vstupovat do všech prostor provozovny (včetně pokojů). V metodice ministerstva vnitra *Možný postup obcí v oblasti regulace prostituce* se uvádí, že v ideálním případě by dozorové orgány mohly

¹⁹ § 204 Kuplířství (Trestní zákon č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů) – odst. 1: „kdo jiného zjedná, přiměje nebo svede k provozování prostituce, nebo kdo kořistí z prostituce provozované jiným, bude potrestán odnětím svobody až na 3 léta“.

²⁰ V jednom pražském kabaretu jsem se v rámci terénní práce setkala např. s tím, že na dveřích, za kterými jsou pokoje, je nápis „zákaz poskytování sexuálních služeb“.

vytvářet jakési pracovní skupiny a provozovny kontrolovat společně, pokud možno večer. Cílem je působit rušivě a odrazovat zákazníky (Odbor bezpečnostní politiky MV ČR,c).

Na místní úrovni může být prostituce částečně regulována pomocí zákona č. 128/2000 Sb. o obcích, ve znění pozdějších předpisů – který v § 10 dává pravomoc obcím vytvářet obecně závazné vyhlášky k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku. Pomocí obecně závazné vyhlášky může obec stanovit, které činnosti lze vykonávat pouze na místech a v čase obecně závaznou vyhláškou určených nebo stanovit, že na některých veřejných prostranstvích v obci jsou takové činnosti zakázány. Toto se týká činností, které narušují veřejný pořádek v obci nebo jsou v rozporu s dobrými mravy, ochranou bezpečnosti, zdraví a majetku. Nabízení a poskytování placených sexuálních služeb v obcích na ulici a podél silnic do této kategorie lze zařadit. „*Obdobně upravuje problematiku také zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů*“ (MV ČR, 2005a, s. 13).

Donedávna platilo, že vyhláška upravující situaci v oblasti prostituce v obci musela obsahovat vymezení konkrétních veřejných míst, kde smí být sexuální služby nabízeny, nebo kde je nabízení těchto služeb zakázáno (Odbor bezpečnostní politiky MV ČR, c). Nesměla totiž plošně zakazovat provozování prostituce na celém území obce. Dne 8. března 2007 však Ústavní soud vydal průlomový nálezh, kdy při rozhodování o návrhu na zrušení vyhlášky města Ústí nad Labem ponechal v platnosti zákaz nabízení sexuálních služeb na veřejném prostranství (tedy plošný zákaz) a ukázal tak cestu dalším městům a obcím, jak postupovat (Top, [Právo](#), [Novinky](#), [ČTK](#), 8. 3. 2007, MVČR, c). Trendem je tedy vytlačit prostituci z ulic za zavřené dveře (kluby, priváty), příp. za hranice města, aby alespoň nebyla tolik na očích. Tento právní přístup tedy kriminalizuje pouliční prostitutky a snaží se je vytlačit z veřejných míst na okraj (za hranice obce), což může mít dopady na jejich větší zranitelnost a riziko, že se stanou oběťmi trestné činnosti.

Možnosti plošně zakázat vykonávání prostituce na veřejných prostranstvích využilo i Zastupitelstvo hlavního města Prahy (dále jen ZHMP) a od 1. 1. 2008 platí tento plošný zákaz v podobě obecně závazné vyhlášky na ochranu veřejného pořádku v souvislosti s nabízením a poskytováním služeb na veřejných prostranstvích na celém území hlavního města Prahy (Právní předpis hl. m. Prahy č. 20/2007). Nutno říci, že se v současné době na ulici v Praze vyskytuje pouze několik desítek žen (oproti stovkám

nočních sex klubů a privátů), a to možná i díky působení represivní pražské vyhlášky. Pokud se jedná o cizinky (zejména Bulharky) – pouliční sexuální pracovnice, lze předpokládat, že mnohdy mohou být obchodovanými osobami za účelem sexuálního vykořisťování. Na ulici, zejména v centru, oproti pouličním sexuálním pracovnícím převládají spíše „naháněči“ do sex klubů, kabaretů, které je možné potkat rozptýlené po Václavském náměstí každých pár metrů. Ačkoliv od 1. června 2005 platí díky obecně závazné vyhlášce²¹ zákaz nabízení erotických vystoupení a služeb na veřejně přístupných místech na území Prahy, zdá se dle zkušeností terénní práce R-R v Praze, že to nijak zásadně neeliminuje činnost osob, které se snaží lákat zákazníky do sex podniků a celkově tedy fungování těchto podniků, přestože byly uloženy pokuty živnostenskými odbory za porušení výše uvedené vyhlášky ve výši 424 000 Kč do roku 2007 (Příloha 2).

Vykonávání prostituce, které je v rozporu s obecně závaznou vyhláškou obce, lze postihovat jako přešůpek dle § 46 odst. 2 zákona č. 200/1990 Sb., o přešůpcích, ve znění pozdějších předpisů. Takové jednání lze postihnout pokutou (Chmelík, 2003). Pokuta může být ve správním řízení až do výše 30 000,- Kč. Přešůpky projednává přešůpková komise zřízená obcí, která by měla být schopná zasedat i večer, kdy pouliční prostituce kulminuje. Těžké je však prokázat, že osoba stojící na ulici skutečně nabízí sexuální služby (většinou ženy tvrdí, že čekají na manžela, procházejí se apod.). Např. v Praze městská policie prostitutky natáčí videokamerami z civilních automobilů přímo při práci. „Získaný materiál lze potom uplatnit při prokazování přešůpků“ (Mračno, 2005, s. 3).

Problémem však zůstává špatná vymahatelnost zaplacení těchto uložených pokut v rámci správního řízení a náklady spojené s jejich udělováním, které přešůpují částky, jež se od pokutovaných osob vyberou (Odbor prevence kriminality MV ČR, 2000).

Orgány policie též mohou osobě poskytující placené sexuální služby uložit pokutu za přešůpek na místě v blokovém řízení dle výše zmíněného přešůpkového zákona. Jedná se např. o situace, kdy osoba poruší noční klid, vzbudí veřejné pohoršení,

²¹ Obecně závazná vyhláška č. 11/2005 Sb. hl. m. Prahy, kterou se stanoví zákaz nabízení erotických vystoupení nebo erotických služeb, na veřejně přístupných místech na území Prahy, s výjimkou veřejně přístupné účelové komunikace vedoucí severozápadním směrem z ulice Ďáblické k areálu skládky (Návrh zastupitelstva hlavního města Prahy, 11. 12. 2007).

znečistí veřejné prostranství nebo brání plynulosti silničního provozu aj. (Odbor bezpečnostní politiky MV ČR, c).

4.2 Snahy o regulaci prostituce speciálním zákonem

Snahy právně upravit problematiku prostituce vychází v ČR ideově z přístupu regulačního, jehož podstatou je vymezení určitého rámce, ve kterém je prostituce povolena, a který umožňuje postih jakéhokoliv vybočení z tohoto rámce (MVČR, 2005a, Návrh ZHMP, 2007). Média v tomto kontextu často používají termín legalizace prostituce (Kopecký, 2005, Novinky, ČTK, 2004). Legalizaci prostituce lze obecně chápat v širším slova smyslu jako jakýkoliv systém, který povoluje nějakou formu prostituce, ať už za pomoci speciálního zákona a regulačních opatření pro osoby, které poskytují placené sexuální služby (např. povinné registrace těchto osob, speciální daňové odvody aj.), či bez nich (Prostitutes Education Network, nedatováno).

První pokusy vytvořit speciální zákon, který by upravoval problematiku prostituce, spadají již do roku 1994, kdy byl vypracován Návrh zákona o některých opatřeních k regulaci prostituce. Ve stejném roce byl tento návrh zákona vládou odmítnut s tím, že předmětná problematika bude upravena v zákoně o obcích (Odbor prevence kriminality MV ČR, 1999). Od té doby proběhlo již několik dalších pokusů vytvořit a prosadit speciální zákon, který by reguloval prostituci v ČR.

Posledním vytvořeným právním nástrojem k upravení problematiky prostituce je návrh zákona o regulaci prostituce, který zpracoval tým odborníků soustředěný kolem prvního náměstka primátora hlavního města Prahy Rudolfa Blažka (Blažek, 2008)²². Návrh zákona musí schválit Rada hlavního města Prahy (dále jen Rada) a ZHMP. ZHMP dle slov Blažka by chtělo v rámci své zákonodárné iniciativy předložit návrh zákona Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR nejpozději do konce roku 2008 (Murárik, 2008).

Tento návrh zákona vychází ideově z vládního návrhu zákona o regulaci prostituce, jehož zpracovatelem bylo MV ČR v roce 2005 a který se nepodařilo přijmout z důvodu zamítnutí návrhu na vypovězení mezinárodní Úmluvy o potlačování obchodu

²² Jako zpracovatel návrhu zákona o regulaci prostituce vystupuje JUDr. Pavel Vetešník z MHMP (Koranda, 2008).

s lidmi a využívání prostituce druhých osob (dále jen Úmluva), a to v říjnu 2005 (Návrh ZHMP, 2007). K Úmluvě, jež vstoupila v platnost roku 1951, přistoupilo Československo v roce 1958. Úmluva zavazuje smluvní státy mimo jiné nepřijímat žádné zákony, které by požadovaly po osobách žijících se prostitutí vlastnit speciální průkaz, být zaregistrován k této činnosti, a zavazuje trestat každého, kdo provozuje nevěstinec apod., což je v rozporu s navrhovaným zákonem o regulaci prostituce. Aby mohl být přijat tento zákon, resp. aby mohl nabýt účinnosti, musela by být tedy napřed vypovězena Úmluva. Úkol docílit vypovězení Úmluvy tedy čeká i ZHMP, kdy návrh na výpověď Úmluvy bude předložen současně s návrhem zákona (Návrh ZHMP, 2007).

Původní návrh zákona z dílny MV ČR, který přepracovali úředníci MHMP, prodělal řadu změn k lepšímu. Zapracovány byly i některé připomínky zainteresovaných subjektů (obcí, nevládních organizací, lékařů aj.). Podporu od současného vedení MV ČR nemá (Vetešník, 2008). Ministr vnitra Ivan Langer (ODS), který není příznivcem speciálního zákona, má za to, že obce mají v současné době dost pravomocí, jak prostituci omezit (Deník, 2007).²³ Tvůrci současného návrhu si chtějí získat především podporu „zdola“ – od zástupců obcí... Z výsledků dotazníkového šetření týkajícího se postojů obcí k regulaci prostituce, které si nechal zpracovat Úřad vlády, vyplývá, že 89 % obcí (tj. 71 obcí) by podpořilo přijetí navrhovaného zákona (Úřad vlády, 2008).

4.2.1 Obsah návrhu zákona o regulaci prostituce

Podstatou navrhované právní úpravy je mimo jiné definování prostituce a vymezení podmínek, za kterých bude možné prostituci vykonávat legálně a za nedodržování podmínek stanovit sankce. Cílem navrhovaného zákona je tedy mimo jiné oddělení legální a nelegální dobrovolné prostituce, omezení trestné činnosti, která s prostitutí souvisí (např. obchod s lidmi aj.). V případě obchodu s lidmi není dle Myslíkové z MVČR jednoznačné, zda regulační zákon má vliv na omezení této činnosti (Krejčová, rozhovor s Myslíkovou, 2008).

²³ Ministerstvo vnitra se domnívá, že v současné době existují nástroje k regulaci prostituce, a to nejen pouliční, ale i tzv. klubové formy (jako jsou např. kontrolní oprávnění živnostenských odborů, stavebních odborů, finančních úřadů aj.). Tyto nástroje však nejsou dostatečně využívány a kontrola orgánů státní správy není dostatečně systematická (OBP MVČR, 2008).

Podmínky legálního výkonu prostituce zahrnují mimo jiné registraci na obecním úřadě s rozšířenou působností (dále jen úřad), nově v místě, kde chce žadatel poskytovat komerční sexuální služby. V předchozím návrhu MVČR to bylo v místě trvalého pobytu žadatele, což se jeví jako velice stigmatizující a téměř nereálné, aby se osoby registrovaly ve své obci. Na úřadě v rámci „registrace“ žadatel potřebuje získat oprávnění k vykonávání prostituce (dále jen oprávnění), kterým se bude prokazovat a bude mít formu průkazu, přičemž k žádosti musí doložit řadu dokumentů (např. posudek o zdravotní způsobilosti). Je to tedy poměrně byrokratická záležitost, kterou ne všechny osoby, které provozují prostituci, by byly schopny realizovat. Tím se tedy může dle Kutálkové z organizace La strada otevírat prostor pro zprostředkovatele vyřízení oprávnění, resp. zajištění legálního statusu (Krejčová, rozhovor s Kutálkovou, 2007). Oprávnění by mělo platit na území obce, která ho vydala. Jednou z úvah byla i registrace (resp. oprávnění) s celorepublikovou působností, kdy by však musel existovat nějaký centrální registr těchto oprávnění, což se nejevilo jako vhodné řešení dle Petra Pípala, starosty města Dubí, vzhledem k tomu, že jedním z cílů registrace je i zmapování počtu prostituujících osob v jednotlivých městech (Koranda, 2008).

Možnost získat oprávnění mají i cizinci, kteří mají právo dle mezinárodních smluv podnikat na území ČR²⁴, tedy dle Vetešníka, by sem měli spadat občané některých států mimo EU, např. občané Ukrajiny, což lze vnímat pozitivně z hlediska pracovních podmínek pro tyto osoby (Vetešník, 2008). V předchozím návrhu z roku 2005 tito cizinci tuto možnost neměly, a řada migrantek, které v současné době v ČR pracuje v sex byznysu, by se octla v ilegality, nemožnosti práci zlegalizovat a tudíž ve zranitelnějším postavení vůči majitelům podniků, zákazníkům aj. Je však otázkou, zda se toto vylepšení opět nezmění. Ve fázi připomínkování návrhu zákona se objevují obavy prezentované Odborem bezpečnostní politiky MVČR, aby možnost získání oprávnění nebylo zneužíváno jako „nejjednodušší způsob, jak se dostat do České republiky.“ (Švec, 2008).

²⁴ Takoví žadatelé musí doložit k žádosti kopii víza k pobytu nad 90 dnů za účelem podnikání nebo povolení k dlouhodobému pobytu či povolení k pobytu (Návrh ZHMP, 2007).

Nabízení a vykonávání prostituce je klasifikováno jako podnikání na základě jiného než živnostenského oprávnění podle zvláštních předpisů dle obchodního zákoníku. Prostituce by tedy nemohla být vykonávána v zaměstnaneckém poměru.

Osoby, kterým bylo vydáno oprávnění, mají dle zákona oznamovací povinnost vůči správci daně. Pokud se samy nenahlásí jako osoby samostatně výdělečně činné, správce daně je zaregistruje z úřední povinnosti. Dále mají povinnost platit pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, vést odpovídajícím způsobem účetnictví apod. Lze předpokládat, že ochota platit daně by zřejmě nebyla příliš vysoká, navíc část osob provozujících prostituci zřejmě ani nechápe dobře logiku zdaňování. Je pak otázkou, zda by se daňové poradenství stalo a mělo být sociální službou pro osoby, které by se nechtěly v tomto směru obracet na komerční subjekty (Malinová in Matoušek et al., 2005).

Mezi další povinnosti patří podstupování zdravotních prohlídek na pohlavní choroby, nově každé 3 měsíce (v předchozím návrhu to byl měsíční interval, který byl kritizován sdružením R-R jako příliš častý vzhledem např. k inkubační době viru HIV (Malinová, 2008).

Prostituce dle navrhovaného zákona by mohla být vykonávána pouze v zařízeních určených k vykonávání prostituce (dále jen zařízení), které by získaly k tomuto účelu povolení od rady obce a zaplatily by obci poplatek. Reguluje se vzhled a umístění zařízení. Tato zařízení by se nesměla vyskytovat v blízkosti školských zařízení, církevních budov apod. Prostituce by též mohla být vykonávána v obydlí zákazníka. Na veřejných prostranstvích by prostituce mohla být nabízena pouze v případě, když by obec prostřednictvím obecně závazné vyhlášky vymezila místa k tomuto účelu určená. V jiných případech je nabízení prostituce na veřejnosti plošně zakázáno. Cílem je tedy dát možnost obcím rozhodovat o tom, zda chtějí na svém území mít nějaké zařízení či osoby pracující na ulici a dát jim prostor si toto upravit.

Návrh zákona stanovuje ještě mnoho dalších povinností jak pro osoby vlastníci oprávnění k vykonávání prostituce, tak pro provozovatele zařízení, lékaře vydávající zdravotní posudky, obecní úřad atd.

Porušení povinností vymezených v zákoně je kvalifikováno jako přestupek. Za spáchání přestupku lze uložit pokutu různým subjektům v různé výši - včetně penalizace zákazníků, pouze však těm, kteří vyhledají či využijí prostituce na nepovoleném místě.

Zákazníci, kteří využívají služeb osoby bez oprávnění, postižení být nemohou. Za opakované páchání přestupků osobami nabízejícími či vykonávajícími prostituci bez platného oprávnění návrh zákona počítá v rámci novely trestního zákona se zavedením trestnosti recidivy přestupku, a to v podobě zavedení trestného činu nedovoleného vykonávání prostituce. V návrhu zákona o regulaci prostituce není konkrétní vymezení druhu a výše trestu za tento trestný čin.

V současném návrhu nového trestního zákona v § 161 se počítá se zavedením trestného činu prostituce ohrožující mravní vývoj dětí, pomocí kterého by měl být regulován výskyt osob provozujících prostituci, včetně sex klubů v blízkosti škol a školských zařízení či jiných zařízení určených pro pobyt dětí. Postiženy by mohly být mimo jiné jak osoby poskytující placené sexuální služby, tak majitelé podniků. Jedním z navrhovaných trestů je i trest odnětí svobody až do výše 5 let. V souvislosti s pojmenováním tohoto trestného činu a možnou následnou sekundární viktimizací osob, které by byly za tento čin odsouzeny, se též uvažuje o vtělení skutkové podstaty pod trestný čin výtržnictví § 202 trestního zákona (OBP MVČR, 2008).

4.2.2 Některé možné dopady zákona a vliv na pracovní podmínky

Přestože byly zapracovány některé připomínky (např. možnost žádat oprávnění v obci mimo trvalý pobyt, prodloužení doby povinných lékařských kontrol, a návrh tak doznal některých pozitivních změn, stále je nastaven docela represivně, a chybí mu nějaký zásadní motivační prvek, který by podnítil osoby k registraci. Již teď se předpokládá, že k registraci se nepovede přimět intravenózní uživatelky drog pracující na ulici... (Krejčová, rozhovor se Zvěřinou, 2007). Z ulice se je možná podaří vytlačit do skrytějších míst. Je možné, že by se trestnost recidivy přestupku dotýkala zejména této skupiny a tyto osoby by byly kriminalizovány. A co další osoby a povinná registrace? Obecně lze předpokládat, že se registruje pouze menšina osob. Myslíková uvádí, že zkušenosti z Rakouska, kde je povinná registrace, ukazují, že míra registrovaných prostitutek je velmi nízká, údajně kvůli tomu, že dané osoby o této možnosti nevědí a jakýkoliv administrativní úkon jim přijde složitý (Krejčová, rozhovor s Myslíkovou, 2007).

Obavy budou zejména z možnosti úniku informací z úřadu o povolání dotyčné a možných dopadů na další pracovní kariéru či postoj rodiny... Data o osobách by měly být totiž vedeny v evidenci po dobu 10 let do skončení průkazu!!! Značná část osob

tedy rovnou zůstane či se z klubů přesune do ilegality, do skrytých bytů, odjedou pracovat do zahraničí či se více přesunou do pornoprůmyslu... Některé se možná zaleknou možného postihu a s komerčním sexem skončí, případně začnou pracovat v nekontaktních formách sexuální práce, na které se zákon nevztahuje (sex on line chaty, telefonní hot lines aj.). Dotyčné osoby, které budou pracovat nelegálně, se mohou stát více zranitelnými – budou se více obávat prozrazení, budou ve větším stresu a mohou se stát vydíranými např. ze strany zákazníků. Je možné, že budou méně vyhledávat služby nevládních organizací a pro pracovníky těchto organizací bude těžší s nimi navázat kontakt a získat si jejich důvěru z důvodu jejich skrytosti.

Návrh je rovněž kritizován z důvodu absence nástrojů k detekci osob, které pracují v prostituci nedobrovolně (Burčíková, Kutálková, 2008). Dle návrhu zákona za nelegální výkon prostituce může být postižena osoba, která ji provozuje dobrovolně. Z toho plyne, že osoby, které jsou nucené se prostituovat, by neměly být postihovány. Jsou však policisté natolik vyškoleni, aby uměly poznat, kdo je obětí vykořisťování či obchodování a kdo ne?? Dle zkušeností organizace La strada není identifikace obchodovaných osob v terénu orgány činnými v trestním řízení dosud dostatečná, a tak lze předpokládat, že bude docházet k postihům u obchodovaných osob (Burčíková, Kutálková, 2008).

Povinné zdravotní prohlídky mohou mít rovněž dopad na pracovní podmínky těchto osob. U zákazníků mohou vyvolat dojem, že pracovnice jsou zdravé a mohou způsobit ještě větší nátlak na nepoužívání kondomů, než který je doposud, a tudíž rizikové jednání. Samotné nařízení absolvování pravidelných zdravotních prohlídek bez ohledu na individuální riziko může vést u některých pracovnic k iluzi, že prohlídky chrání před možnou nákazou (Gaffney et al., 2008). Navíc samotné vyšetření nemusí vždy příjemné a výsledkem může být skutečnost, že se mu dotyčné osoby budou vyhýbat (Malinová, 2008).

Povinné testování na HIV jednotlivců v zájmu ochrany veřejného zdraví není podporováno Společným programem Spojených národů o HIV/AIDS (zkr. UNAIDS) a Světovou zdravotnickou organizací. Má se za to, že HIV testování vede spíše ke změně chování, pokud je prováděno jako dobrovolné a nikoliv povinné (Jedlička, Stupka, Chmelová ed., 2007).

Návrh zákona zatím nedostatečně ošetřuje situaci osob, které se nakazí nějakou PPI, včetně HIV a které budou nadále pracovat, což lze u části takových osob

předpokládat. Hrozí jim za to postih. Zákon neumožňuje takovým osobám poskytovat nerizikové formy sexuální práce, např. hand job či masáž penisu mezi prsy (Malinová, 2008). V systému povinných zdravotních prohlídek lze rovněž očekávat falšování zdravotních posudků a korupční jednání (Gaffney et al., 2008).

Je otázkou, co by motivovalo osoby, které poskytují placené sexuální služby k registraci? Tyto osoby se samy nezapojují do připomínkování návrhu zákona, netvoří zájmové skupiny apod. Není zde tradice sex workerských hnutí jako je tomu především v západních zemích. Jejich zájmy se snaží zprostředkovaně hájit zejména nevládní organizace působící v této oblasti. Z kvalitativního šetření, které realizovala v R-R Veronika Krejčová v září 2007, vyplývá, že pouze 4 z 20 oslovených klientek R-R se domnívají, že by prostituce měla být legální a jsou ochotny se i v rámci legalizace podrobit registraci za podmínky, že by data byla důvěrná. Celkově z výsledků šetření plyne, že zájem klientek R-R o legislativní úpravu prostituce je malý. Krejčová uvádí, že *„respondentky byly většinou velmi málo informované o současné či jiné možné právní úpravě prostituce, někdy nechápaly, na co se je dotazují a jejich postoj se vyjasnil spíše, až když jsem zmínila nutnost registrace v rámci legalizace - tu většina z osobních důvodů odmítá“* (Krejčová, 2008, s. 70). Motivační faktory, které by přiměly sexuální pracovnice k registraci, šetření nezskoumalo. Má smysl stavět legální výkon prostituce na povinnosti registrace, když lze předpokládat, že většina osob na ni nepřistoupí a přesune se do ilegality, což v konečném důsledku není výhodné pro žádnou stranu. Domnívám se, že ne.

Alternativou speciálního zákona a povinné registrace by mohlo být zařazení poskytování placených sexuálních služeb do živností dle živnostenského zákona, kdy by tyto osoby byly brány jako jiní živnostníci (OSVČ) se stejnými právy a povinnostmi (Krejčová, rozhovor s Malinovou, 2007). Mitlöchner (1999) se domnívá, že by prostituce mohla být zařazena pod živnosti ohlašovací, nikoliv tedy živnosti vázané a státem dozorované.

Lze shrnout, že navrhovaný zákon se snaží postihnout různé zájmy různých aktérů (subjektů), nejméně však samotných osob, které poskytují placené sexuální služby, a tak lze očekávat, že míra jejich participace by byla velice nízká.

5 Pracovní prostředí žen, které poskytují placené sexuální služby v České republice²⁵

Práce v prostředí komerčních sexuálních služeb se vyznačuje rozličným sociálním statutem. Přestože se všechny ženy, které poskytují placené sexuální služby, živí tímto druhem práce (odlišují se však mimo jiné v šíři poskytovaných sexuálních služeb), vnímají hierarchii mezi sebou. Ženy pracující v sex klubech často negativně pohlížejí na ženy pracující na ulici („špíny z ulice“), některé Češky často negativně hodnotí cizinky, zejména ženy ze zemí bývalého Sovětského svazu („chodí bez kondomu“) a z afrických zemí („smrdí“, „neví, co je hygiena“) a projevují tak někdy až rasistické, či xenofobní postoje, které mohou vycházet z negativních zkušeností s cizinkami, ale rovněž z předsudků. I společnost škatulkuje prostitutky do kategorií na „luxusní“, „na úrovni“ (jako kritérium je někdy používáno vysokoškolské vzdělání, znalost jazyků, reprezentativní vystupování) až po „osoby na samém dně“ prostituční scény (pouliční prostitutky, které jsou často nazývané jako šlapky).

Pracovní prostředí (můžeme ho nazvat též prostituční scénou) je velice proměnlivé a reaguje mimo jiné především na potřeby poptávky. V České republice prostituční scéna prošla značným vývojem – od boomu prostituce, tedy pouliční a téměř současně i institucionalizované formy provozované v různých podnicích v 90. letech 20. století po pokles žen pracujících v pouličních formách, rušení některých sex klubů (zejména v příhraničí), specializaci podniků a služeb, boj o zákazníka a celkovou globalizaci podniků (vznik mega podniků s obrovským množstvím pracovníků), které se soustřeďují zejména v Praze, a to hlavně po roce 2002 až 2004 (Malinová in Matoušek et al., 2007, Malinová, Šídová in Nedělníková ed., 2007).

Z pohledu státu a jeho orgánů neustává snaha sečíst, nějak podchytit počty osob poskytujících placené sexuální služby v České republice. Hrubé odhady hovoří dnes o 6 až 30 tisíci sexuálních pracovníků (Pokorný, 2007). Ministerstvo práce a sociálních věcí ve spolupráci s ministerstvem vnitra chystá v rámci zmapování prostituční scény sčítání těchto osob. Na projekt je vyčleněno 1,5 miliónu korun a měl by být realizován státem

²⁵ Zdrojem informací jsou zejména praktické poznatky z terénní sociální práce realizované pracovníkyněmi R-R, včetně autorky tohoto textu (zejména z prostředí Prahy a okolí).

vybranou agenturou nebo nevládní organizací. Cílem je zachytit strukturu prostituční scény, počty osob v určitých formách prostituce aj. Výsledky by měly být známy v 2. ½ roku 2008 (Myslíková, 2007, Pokorný, 2007).

Podle toho, kde jsou služby fakticky nabízeny (pomímám tím využití různých médií k inzerování služeb), můžeme pracovní prostředí rozdělit na dvě základní formy²⁶:

outdoor, kdy sexuální služby jsou nabízeny a vyhledávány „venku“, tj. na ulici, při silničních tazích apod. a komerční sexuální pracovnice jsou „na očích veřejnosti“,

indoor, neboli prostituce institucionalizovaná, nabízená a poskytovaná v podnicích různé velikosti, privátech aj., která na sebe viditelně upozorňuje formou neonové reklamy umístěné před podnikem či na sebe neupozorňuje vůbec a je skrytá v běžné domovní zástavbě (zejm. priváty).

Specifickou formou je escortní prostituce, která by se dala přirovnat k „terénní službě“ (jak ji chápeme v sociální práci). Zákazník - klient nemusí, a někdy ani nechce docházet za službou, služba (resp. pracovnice), kterou si objednal, přichází za ním podle jeho potřeb.

Jednotlivá prostředí mají svá specifika, která se pokusím přiblížit z pohledu terénní sociální pracovnice R-R, a někdy i z pohledu samotných pracovnic (klientek R-R). Odlišují se např. různou mírou ohrožení násilným jednáním ze strany zákazníka, věkem pracovnic aj. Tato kapitola se nebude podrobně zabývat rolí a činnostmi terénního sociálního pracovníka (dále jen TSP) v pracovním prostředí sexuálních pracovnic (neboli „v terénu“). Je spíše popisného charakteru a umožňuje nahlédnout do různých typů prostředí, kde pracovnice pracují. Znalost pracovního prostředí, jeho specifik a možných rizik je nicméně důležitá pro činnosti TSP a obecně sociální práci s osobami, které poskytují placené sexuální služby, a samozřejmě i pro samotné sexuální pracovnice. TSP potřebuje znát pracovní prostředí, aby se v něm vůbec mohl pohybovat a mohl si uvědomit, jaké služby či jaké strategie pracovnícím doporučit v souvislosti s některými riziky, které mohou souviset se zvoleným pracovním prostředím. TSP si zároveň musí být vědom dvojznačnosti své role: je nositelem nejen nějaké nabídky, pomoci, služby, ale i nositelem ohrožení (pro samotné pracovnice, i tzv. 3. stranu).

²⁶ Dělení prostituce na indoor a outdoor užívá mimo jiné Zikmundová (2007).

5.1 Outdoor prostituce

Je nejvíce stigmatizovanou a viditelnou formou prostituce, a to zejména v příhraničí, i když i tam zaznamenává v poslední době pokles (Obyt, 2007). Je spojována mimo jiné s narušováním veřejného pořádku, ohrožováním výchovy dětí a další kriminalitou... Obce či města (jako např. Plzeň), na jejichž území působí pouliční a silniční pracovnice, se většinou snaží vypudit tyto ženy za hranice svého území pomocí uplatňování příslušné obecně závazné vyhlášky (Ježek, 2005, Kábrt, 2005, Mihalco, 2007a).

V porovnání s prostitucí, která se odehrává v sex klubech, je v outdoor formách zastoupeno více romských sexuálních pracovnic, než právě v klubech. Národnostně však není tato forma prostituce tak pestrá v České republice, jako je např. prostituce provozovaná v klubech, kde pracují ženy různorodých národností. V outdoor formách pracují v České republice nejčastěji ženy české, slovenské a bulharské národnosti. Oproti indoorovým formám se tato forma většinou obejde bez jakési „předehry“ – popíjení drinků se zákazníkem, bavení zákazníka apod., a jde se rovnou na „věc“. V outdoorových formách mají většinou ženy omezenou možnost provedení hygieny – osprchování zákazníka před poskytnutím služby a osprchování pracovnice po poskytnuté službě (pokud ovšem nevyužívají možnosti poskytování služby v „hodinovém“ penzionu). Pracovnice k provedení hygieny někdy používají vlhčené intimní kapesníčky. Někdy poskytují jen určité druhy služeb (např. orální sex na muži).

Pro terénního sociálního pracovníka, který chce nabídnout sociální či další služby této skupině pracovnic, je výhodou, že nemusí (oproti indoor formě) překonávat žádné dveře a usilovat tak o vpuštění do nějakého podniku. I tak však kontaktování pracovnice na ulici nemusí být jednoduché - např. z důvodu jejího „hlídání“ pasákem či jejího odmítání sebepojetí jako prostitutky a z toho plynoucí i odmítání sociálních terénních pracovníků, včetně nabídky jejich služeb, kteří ji veřejně připomínají její roli (Malinová in Matoušek, 2005). Taková žena může reagovat agresivně, podrážděně (častá reakce je, že např. kondomy nebo nabízené služby nepotřebuje aj.).

Komerční sex odehrávající se v outdoor formě můžeme rozlišit podle toho, zda jsou sexuální služby nabízeny v ulicích měst či podél hlavních silničních komunikací na prostředí:

5.1.1 Ulice

Pracovnice oslovují zákazníky na ulici v určitých lokalitách především ve velkých městech (zejm. Praha, Brno aj.). Sexuální služby se poskytují buď přímo někde na ulici (v parku, v různých zákoutích, na veřejných toaletách aj.) nebo v autě zákazníka, případně v „hodinových penzionech“. Můžeme sem zařadit i nádražní prostituci, která se odehrává zejména na hlavním nádraží v Praze a v jeho okolí, kde pracují kromě žen i mladí muži, kteří poskytují sexuální služby zejména starším mužům (tzv. homoprostituce).

5.1.2 Silnice

Komerční sexuální pracovnice působí především v příhraničí (s Německem, Rakouskem) při silničních tazích. Pracovnice říkají, že pracují „na trase“. Sexuální služby se často poskytují v autě zákazníka. Jako podskupinu sem můžeme zařadit prostituci na parkovištích u dálnic (např. v blízkosti Rudné u Prahy), kde jsou konzumenty sexuálních služeb především řidiči kamionů.

Pouliční a silniční prostituce byla nejvíce rozšířená v 90. letech 20. století. V Praze byla např. vyhlášenou ulicí, kde působí prostitutky a jejich pasáci, tzv. Perlovka (Perlová ulice) – v dnešní době zde již téměř nikdo placené sexuální služby nenabízí a počet žen pracujících v ulicích Prahy se celkově snížil. Je to mimo jiné částečně způsobeno přesycením trhu, cizinky (zejm. Bulharky) jsou obchodovány do jiných zemí, uplatňováním pražské represivní vyhlášky aj....

Pracovnice, které nabízejí své služby v outdoor formách, mívají často své pasáky – zejm. muže, kteří dohlíží na pracovnice a kterému ženy odevzdávají podstatnou část výdělku (někdy celý výdělek). Týká se to hlavně mladších dívek, cizinek, Romek. Určitá část žen je závislá na drogách. Prostituce může být primárním jednáním a následkem náročnosti této činnosti, vlivu prostředí a dalších faktorů může dojít k rozvoji závislosti na psychotropních látkách, nebo může být až sekundární (druhotná) a slouží jako zdroj příjmů k opatření si drogy. Outdoor prostitutky užívají zejména intravenózně opiáty (heroin, substituční opiát Subutex) a stimulancia (pervitin), případně kombinace různých drog, oproti prostitutkám, které pracují v „lepších, luxusnějších“ podnicích či v eskortních službách, kdy některé užívají či

experimentovaly zejména s tanečními drogami (extáze) nebo kokainem. Drogou číslo jedna v prostředí sex klubů je zejména alkohol.

Drogově závislé ženy obvykle poskytují sexuální služby za nízké ceny (např. v Praze na ulici komplet servis za 300 Kč) a kazí tím „kšefty“ ostatním ženám pracujícím v ulici, které se pak setkávají s požadavky zákazníků na nižší ceny a praktiky nechráněného sexu. Díky své závislosti či vykořisťování pasáky (nebo obojím zároveň) nemají příliš velkou kontrolu nad poskytnutím služby a mnohdy pracují bez kondomu – jsou tak ohrožené možnou nákazou nějakou PPI a HIV. Intravenózní uživatelky jsou v mnoha případech nakažené hepatitidou typu C.

Ženy pracující v outdoor formách se nezdávkou setkávají s násilím (i velmi brutálního charakteru) jak od pasáků, tak od zákazníků. Násilí, které žena zažívá od svého pasáka, má někdy charakter domácího násilí se všemi jeho atributy, protože pasák je někdy partnerem ženy. Taková žena je na svého partnera silně citově vázána a většinou není schopna jej opustit (i když má možnost a je jí nabízena pomoc různými organizacemi). Ženy se někdy rovněž stávají oběťmi majetkové trestné činnosti (okradení, loupeže), či přímo pachatelkami či spolupachatelkami majetkové trestné činnosti (okradení zákazníka, fenomén tzv. „uspávaček“). Tyto formy trestné činnosti (násilné, majetkové) jsou velice latentní, protože většinou pracovnice – oběť, ani zákazník – oběť spáchaný trestný čin neoznámí.

Oproti prostředí sex klubů, kde si vedení obvykle hlídá, aby jejich pracovnice nebyly věkově pod 18 let, v outdoor formách pracují i nezletilé dívky a chlapci (lečdy i pod 15 let), které jsou mnohdy na útěku z různých forem ústavní péče či domova (Malinová in Jedlička, Stupka, Chmelová ed., 2007). Skutečný věk u těchto dětí je často těžké rozpoznat. Velmi mladé dívky kompenzují ztrátu dětství a nejistotu perfektním převzetím role prostitutky (Milfait, 2008). Dětská prostituce (tj. osob mladších 18 let) je považována za jednu z forem komerčního sexuálního zneužívání dětí, které může mít psychické, fyzické, sociální následky pro další vývoj dítěte (Vaničková, 2005, Milfait, 2008). Milfait (2008, s. 67) uvádí, že „viktimizace dětí, které zažily vykořisťování v prostituci, se přirovnává k viktimizaci způsobené krutým mučením nebo osobní zkušeností s leteckou katastrofou.“ Paradoxně však dle výzkumu provedeného Lindou Cusick (2002) si většina dětí, které provozují prostituci a zároveň užívají drogy, nepřeje skončit se svým způsobem života (Vaničková, 2005). Lpění na jediném životním stylu,

který znají a mají, může být obranným mechanismem a možná si ani jiný způsob života neumí představit (Vaničková, 2005).

V ulicích v Praze též pracují starší ženy – kolem 40, 50 let (někdy bez pasáků), kterým relativně svobodné prostředí ulice více vyhovuje než noční klub s pravidly. Mívají obvykle své stálé zákazníky a v ulici pracují někdy i více jak 10 let. Oceňují zejména možnost volit si den a čas pracovní doby. Určitá část žen si sexuálními službami jen přivydělává – příležitostně – např. před Vánoci, nebo pravidelně jako doplněk k hlavnímu příjmu v nízkopříjmových formách zaměstnání. Malinová tento jev označuje jako tzv. „přišlápnutí si“ (Malinová, osobní konzultace). Co se týče vztahů mezi pracovníci, někdy si poskytují vzájemně ochranu, resp. dohlíží na sebe navzájem. Monitorují dobu, kdy je kolegyně „na kšeftě“, snaží si zapamatovat typ vozidla, v kterém odjela, vyměňují si vzájemně informace a popis zákazníků, kteří byli agresivní aj. To jsou dobré strategie, které spolu s jinými, jsou i doporučovány terénními sociálními pracovníci R-R komerčním sexuálním pracovnícím.

5.2 Indoor prostituce

Můžeme ji charakterizovat jednoduše jako komerční sex, který se odehrává „za dveřmi“, a to v různých podnicích či na dalších místech (bytech aj.). Pro terénního sociálního pracovníka, který chce nabídnout cílové skupině služby organizace, kterou reprezentuje, jsou právě ony dveře (resp. osoba, která je „hlídá“ – bezpečnostní pracovník, majitel podniku aj.) překážkou, kterou musí zdolat, aby se vůbec k pracovnícím dostal. Přitom jeho nabídka musí být dosti atraktivní jak pro vedení podniku, tak pro pracovnice. Ačkoliv jeho nabídka mu může připadat dost přitažlivá (např. nabídka HIV testů ze slin a poradenství aj.), TSP nemusí být vždy vítanou osobou, a to se musí naučit respektovat (a zároveň pátrat, čím vším to může být způsobeno²⁷). Svou přítomností „na place“ může „kazit byznys“ nejen přítomným sexuálním pracovnícím, ale i vedení podniku, které se může cítit ohroženo.

Indoor formy můžeme rozlišit na prostředí sex klubů, tzv. privátů a bytů, hotelů a escortní služby. Jednotlivé indoor formy mohou existovat odděleně, nebo se vzájemně

²⁷ Např. opakovaně se setká s neumožněním vstupu týmu terénních pracovníků do podniku – nemohou zde být obchodované či vykořisťované osoby držené v izolaci pod dohledem mafie?

prolínají. Sex klub tak může přes den fungovat jako „privát“ (který nabízí „komornější“ atmosféru a menší počet pracovníků, ale prostředím se většinou dost odlišuje od klasických privátů). Klasické priváty a kluby mohou nabízet eskort službu.

Jednotlivé indoor formy se odlišují mimo jiné v míře „viditelnosti“ a celkově tedy dosažitelnosti pro TSP (podrobněji viz jednotlivá prostředí).

5.2.1 Sex kluby

Jsou to nejruznější podniky, které se často v České republice nazývají jako noční kluby (night clubs), kabarety, erotické podniky, masážní salóny (zejména v minulosti), noční bary apod. Obecně můžeme tyto podniky nazývat sex kluby (Zikmundová, 2007). Označení sex klub (či jen klub) budu dále používat jako shrnující pojem pro výše uvedené označení podniků.

Kluby jsou nejviditelnější, a tudíž nejméně skrytou formou indoor prostituce. Pro TSP je tedy výhodou relativně dobrá dostupnost těchto podniků. Kluby mají většinou svoje webové stránky, kde lze nalézt úplnou adresu. Jsou i viditelně označeny většinou neonovým světlem a nápisem (případně symbolem srdce). TSP tak nemívá potíže s nalezením podniku, a co se týče Prahy většinou ani se vstupem do těchto podniků a nabídkou služeb.

Sex kluby se liší mimo jiné svou velikostí a počtem přítomných pracovníků „na směně“, vzhledem a stylem vybavení, přístupem vedení a dalšího personálu k pracovnícím a celkovou atmosférou. Škála klubů je velice široká: od malých klubů s několika pracovnícemi na směně po mega podniky (tzv. sex supermarkety), které se koncentrují zejména v centru Prahy, kde jsou desítky a někdy i více jak stovka žen na směně. Přístup vedení k pracovnícím může být spíše „rodinný“, respektující či direktivní, příkazující apod. Atmosféra se může velice odlišovat – podílí se na ní jak vedení podniku, personál, tak vztahy mezi pracovnícemi aj.

V prostorech klubů se obvykle nachází bar s místností pro hosty a pracovníce a místem pro tancování (většinou s tyčí). V další části jsou samostatné pokoje obvykle se sprchou. Toaleta je někdy přítomna přímo na pokoji, někdy je na chodbě. Pokud jde tedy o možnost provedení hygieny použitím sprchy, oproti outdoor formám, pracovníce pracující obecně v indoor formách ji využívají v hojné míře (obvykle po každém zákazníkovi). Příliš časté sprchování a někdy i používání nevhodných mycích prostředků může být však spíše na škodu, protože se narušuje přirozený ochranný plášť

pokožky a může se narušit i vaginální prostředí. Navíc pracovníce někdy k očištění nebo při prasknutí kondomu, provádějí nevhodné výplachy vagíny pomocí sprchy, aby se zbavily pocitu špíny, případně spermatu. Výplach však posune sperma hlouběji do vagíny směrem k děložnímu čípku, což zvýší možnost přenosu PPI, ale i otěhotnění, pokud žena neužívá pravidelně hormonální antikoncepci (Van Mens et al., 2003, Gaffney et al., 2008).

Některé kluby se profilují spíše jako zábavní podniky, kde probíhají různé show, taneční vystoupení a nejde tedy jen o samotné poskytování sexuálních služeb. Mívají dobře zásobené bary, obrovská plátna pro přenášení sportovních přenosů a prostředí někdy může připomínat diskotéku.

Při vstupu do klubu se někdy platí vstupné v různé výši (např. 60 Kč nebo i 1000 Kč). Proces oslovování a získávání zákazníků v klubech je různý. Většinou si zákazník sám vybírá z přítomných pracovníc (buď po předchozí konverzaci s pracovnící, společném popíjení alkoholických drinků, nebo i bez ní). Jsou však i podniky, kde sexuální pracovníce nesmí samy kontaktovat potenciální zákazníky, a proces výběru a doporučení pracovníce konkrétnímu zákazníkovi řídí manažer. V některých klubech pracovníce může odmítnout zákazníka, který např. nechce použít kondom, chová se agresivně apod., v některých i ty zákazníky, kteří jí připadají odpudiví (pravděpodobně v menšině klubů). Obvykle zákazník platí manažerovi, recepčnímu či jiné osobě předem za pevně stanovený časový úsek, který chce strávit s pracovnící na pokoji. V některých podnicích však zákazník sice platí např. za jednu hodinu, pokud však dosáhne orgasmu dříve, pracovníce má právo ho „vyhodit“ a nemusí s ním trávit zbytek času poskytováním dalších sexuálních služeb. Zákazníci někdy na pokoji chtějí nějaké „extra služby“ (bez použití kondomu). Je pak na pracovníci, jak má nastaveny hranice, na jaké riziko je ochotná přistoupit. Příplatek za extra služby či spropitné, které získá pracovníce od zákazníka, který odchází spokojen, si pracovníce nechává pro sebe. Hlavní výdělek pracovníce činí podíl z ceny poskytnuté služby a dostává ho většinou po skončení směny v hotovosti). Pracovníce jsou někdy rovněž zaměstnány v podniku na pozici např. barmanky, hostesky a zaměstnavatel za ně odvádí pojistné a daně. Obvykle však nebývají zaměstnankyněmi a mívají uzavřené jiné typy smluv s vedením podniku (např. na pronájem pokojů aj.).

Výhodou tohoto pracovního prostředí pro pracovníce oproti outdoor formám je menší riziko viktimizace násilnou či majetkovou trestnou činností páchanou zákazníky,

zejména pokud klub má zajištěna nějaká bezpečnostní opatření, jako jsou např. bezpečnostní pracovník a bezpečnostní rám u vstupu, alarm na pokoji apod. (Gaffney et al., 2008). I když i v klubech se pracovníce mohou setkat a setkávají s násilným jednáním (ať už ze strany zákazníků či vedení aj.). Další výhodou tohoto prostředí je, že pracovníce nejsou tolik izolované, mohou sdílet své zkušenosti...Zkušené pracovníce, které byly již někdy kontaktovány TSP, mohou předat získané informace novým kolegyním (Gaffney et al., 2008).

Nevýhodou může být práce v nevhodném prostředí, jako jsou zakouřené místnosti, příliš hlasitá hudba, nevhodně nastavená klimatizace nebo nepřítomnost klimatizace, plíseň v podniku aj. Dále při velkém množství pracovníc a malém počtu zákazníků konkurenční atmosféra, řevnivost apod.

5.2.2 Eskort

Eskortní služby mohou být samostatnou či doplňující službou v rámci podnikající agentury či doplňující službou sex klubu či privátu, případně je může poskytovat pracovníce, která pracuje samostatně. Zákazník si může po telefonu objednat pracovníci k sobě do bytu, na hotel či jako doprovod např. na služební cestu, na dovolenou (i do zahraničí) apod. Pracovnicím se někdy říká „dívka na telefonu“ (call girl). Zákazník si většinou vybírá podle databáze fotek žen, které má agentura, sex klub aj. k dispozici na svých webových stránkách a platí za dobu, na kterou si služby pracovníce objednává.

Pro TSP je to velice skrytá forma komerčního sexu. TSP může kontaktovat zástupce agentury či pracovníce, které pracují samostatně pouze nepřímo prostřednictvím emailu či telefonu s nabídkou služeb. Někdy pracovníce pracují i v jiných formách komerčního sexu (např. v sex klubu) a TSP je může kontaktovat v rámci jiného pracoviště. (Gaffney et al., 2008, Van Mens et al., 2003)

Některé klientky R-R na této formě práce oceňují, že mohou být doma, nemusí trávit čas v klubu čekáním na zákazníka a soupeřením o jeho přízeň spolu s ostatními a podřizovat se pravidlům klubu. Pracovnice však musí být obvykle stále ve střehu, telefon jí může zazvonit kdykoliv a musí být třeba do několika minut připravena, aby ji

mohl řidič taxi odvézt k zákazníkovi.²⁸ Ženy pracují obvykle pod více agenturami, které jim zajišťují zákazníky. O výdělek se tedy dělí s agenturou, ale i s taxikáři (někdy jim zbude tedy 1/3 ceny, tj. např. 1000 Kč za službu/obvykle hodinu práce). Rizikem u této služby může být bezpečnostní riziko pro pracovníci – pokud nejede za „stálým zákazníkem“, jede do neznáma, do cizího prostředí, k cizí osobě... Některé agentury zajišťují částečnou ochranu pracovníci tím, že taxikář čeká před domem či bytem zákazníka na pracovníci. Někdy jde přímo zkontrolovat byt, zda tam není přítomna nějaká další osoba, která nebyla nahlášena. Některé agentury však nezajišťují ochranu vůbec žádnou a pracovníci se musí spolehnout jen sama na sebe.

5.2.3 Priváty a byty

Privátem se rozumí byt, ve kterém poskytují komerční sexuální služby obvykle 2 pracovníci (může to být však i jedna pracovníci nebo více pracovníci). Mohou pracovat samy na sebe (bez „manažera“) a byt mít v pronájmu. Musí se pak postarat o zajištění reklamy a shánění zákazníků. Privát může rovněž provozovat tzv. 3. strana, která se stará o reklamu a pracovníci se pak dělí v různém poměru o výdělek s provozovatelem privátu. Ceny služeb poskytovaných na privátech jsou obvykle nižší než v sex klubech a eskortu. Priváty mají obvykle svůj název, podobně jako sex kluby.

Priváty mívají utajené adresy, nejsou nijak viditelně označené (mohou to být byty v činžovních domech) a jsou tudíž pro TSP hůře dosažitelné. TSP může kontaktovat pracovníci s nabídkou služeb prostřednictvím telefonu či emailu. Tato scéna může být velice proměnlivá a není zatím podrobně zmapovaná TSP R-R.

Pracovníci „na privátech“ jsou pravděpodobně více ohroženy potenciální násilnou či majetkovou trestnou činností ze strany zákazníka než pracovníci v klubech s bezpečnostními opatřeními. Doporučuje se myslet na bezpečnostní rizika a vybavit se některými bezpečnostními opatřeními – např. vstupní videotelefon, pes, alarm aj. (Gaffney et al., 2008, Van Mens et al., 2003). Další riziko může vyplývat z větší izolovanosti pracovníci, kdy chybí nebo je velmi omezené společné sdílení a výměna zkušeností, předávání rad, kontaktů na např. některé instituce mezi pracovníci (Gaffney et al., 2008). Tím, že jsou priváty hůře dostupné pro TSP, jsou pracovníci

²⁸ Jedna klientka R-R, která pracuje pod několika escortními agenturami, uvádí, že si před spaním ani neodstraňuje make-up, aby v případě zavolání byla rychle připravena.

izolovanější i od preventivního poradenství a dalších služeb, které nabízí TSP. Izolace je někdy umocněna tím, že pracovnice v privátu i přechodně či trvale bydlí.

Pracovnice samozřejmě může provozovat privát v jejím soukromém bytě, ve kterém trvale bydlí. Hranice mezi privátem a bytem je tedy pružná. Lze tedy hovořit i o **bytové prostituci**, která je opět velmi skrytou a těžko dostupnou formou pro TSP. Platí pro ni výše zmíněná rizika jako u privátů. Dalším rizikem může být obtížnější oddělení osobního a pracovního života, ztráta anonymity ve vztahu k zákazníkům, kteří tak vědí, kde pracovnice bydlí... (Gaffney et al., 2008). Pokud by pracovnice chtěla nechat klienty méně nahlédnout do svého soukromí, musí k tomu upravit i prostředí bytu (odstranit fotky rodiny, či jiné věci...). Výhodou (oproti např. eskortní formě) může být dobrá znalost pracovního prostředí.

5.2.4 Hotely

Jsou využívány jako místo, kde jsou poskytovány sexuální služby v rámci eskort servisu či přímo, kde jsou nabízeny, a to zejména ve větších, luxusních hotelech. V některých hotelech pracovnice čeká na baru na potenciální zákazníky. Za tuto možnost musí platit provizi personálu hotelu. V rámci některých hotelů je přímo provozován sex klub kabaretního typu.

Pro TSP je tato scéna téměř nedostupná. Snáze jde navázat kontakt s pracovnicemi, které pracují v rámci klubu, který je součástí hotelu.

6 Sex kluby na území hlavního města Prahy

Praha, hlavní a největší město České republiky, centrum turistického ruchu, má logicky na svém území největší počet sex klubů (v porovnání s jinými městy v ČR). Jejich počet reaguje mimo jiné na poptávku, politiku hlavního města Prahy a je tedy proměnlivý. V současné době se vyskytuje na území Prahy přibližně 60 sex klubů, z nichž značná část se koncentruje zejména v centru Prahy (na Praze 1, 2), což se nelíbí pražským radním, kteří by tyto podniky chtěly odstranit z centra (Štefanová, 2006). Koncentrace sex klubů v okolí Václavského náměstí se nelíbí ani občanské iniciativě Sdružení Nového Města pražského, jejíž zástupci vyzývají zastupitelstvo hl. m. Prahy, aby nepronajímalo nemovitosti osobám, u nichž je zřejmé, že si v dané budově otevřou sex klub. Sdružení by uvítalo, kdyby se nabídka sexuálních služeb přesunula z centra Prahy někam na okraj města, což však v dohledné době není patrně reálné (Adámek, osobní konzultace).

Co se týče velikosti podniků lze říci, že v centru Prahy se vyskytují spíše větší podniky s ohledem na počet pracovníků na směně (někdy několikapatrové), oproti jiným městským částem, kde se vyskytují spíše menší sex kluby. Konkurence mezi kluby je značná, a tak se snaží zaujmout a nalákat zákazníky různými způsoby – např. specifickým interiérem a zařízením pokojů (např. ledová jeskyně, královská komnata aj.), exotickými pracovníci (africké, asijské ženy aj.) nebo tzv. „sex - reality show.“²⁹ Téměř samozřejmostí jsou různé akční nabídky, slevy, zákaznické karty apod. Jeden podnik nabízí zákazníkům možnost mít v klubu svou stálou přítelkyni (při vzájemných sympatiích).

Velké podniky v centru Prahy mají mnohdy velice specializované pozice. Pracují zde nejen tzv. společnosti (tj. poskytovatelky placených sexuálních služeb), tanečnice, striptérky, ale také konzumentky. *„Práce konzumentky spočívá v konverzaci s hosty, odměna dívka dostává formou drinkového, tedy za každý drink, který jí host koupí, minimální výdělek z jednoho drinku (libovolný výběr alko i nealko) je 300 Kč, u vybraných druhů šampaňského to může být až 11 000 Kč.“* Požadavkem na tuto pozici

²⁹ Specifickou službou jednoho pražského sex klubu je díky webovým kamerám možnost on-line sledování služeb poskytovaných na pokoji na internetu.

je mimo jiné znalost anglického jazyka. V některých podnicích jsou tedy jasně oddělené role společnic a tanečnic a v těchto podnicích obvykle tanečnice pohrdají společnicemi, jejichž pozice má pro ně nižší status. V jiných podnicích se role tanečnice a společnice prolíná. Některé podniky, které se často nazývají kabarety, se snaží dle svých slov navázat na éru a tradici kankánu a kabaretních show.

Podniky se snaží lákat nejen zákazníky, ale též nové pracovnice. Na webových stránkách některé podniky informují potenciální zájemkyně o „zaměstnaneckých výhodách“. Jsou jimi např. náborový příspěvek po dvou měsících 5 tisíc, zaplacení luxusní dovolené, možnosti půjček aj.

Pracovní podmínky v jednotlivých podnicích jsou různé. Podniky se liší nejen vybavením a čistotou interiéru, ale i přístupem vedení a dalšího personálu k pracovnícím a pravidly podniku. Z rozhovorů s klientkami R-R víme, že se některé setkávají se sankcemi za pozdní příchody ve formě pokut, přidělováním zákazníků manažerem, nemožností odmítnout zákazníka, nemožností mít mobilní telefon na pracovišti, povinností zákazníka zdržet ještě po poskytnuté sexuální službě na drink apod. Některé klientky R-R si takové jednání většinou nechávají líbit a berou to jako součást jejich práce³⁰. Někdy vymýšlí různé strategie, jak některá pravidla obejít (setkala jsem se s tím, že pokud se pracovníci některý se zákazníků nelíbí, jako fintu např. používá, že se jde v klubu někam „zašít“ – např. do šatny). Některé klientky R-R si stěžují na špatné vztahy s ostatními pracovníci klubu (vzájemné krádeže, pomlouvání...). Na druhou stranu v některých klubech vládne „domácká atmosféra“, jsou zde především stále pracovnice, které se znají, vypadají spokojeně a nestěžují si na přístup vedení podniku. Nemívají problémy s naplánováním směn, ani s možnostmi volna.

Podrobným mapováním pracovních podmínek klientek R-R v pražských sex klubech se zabývá následující kapitola.

³⁰ Ne vždy jsou pracovnice pasivní a přijímají všechny požadavky vedení podniku. Na Moravě se např. v jednom nočním klubu pracovnice vzbouřily kvůli tomu, že majitel chtěl předkládat výsledky zdravotních testů, a hromadně z klubu odešly (Janírková, 2007, osobní konzultace).

7 Empirické šetření - pracovní podmínky klientek R-R, které poskytují placené sexuální služby v pražských sex klubech

Z předchozích kapitol je patrné, že zkušenosti žen, které poskytují placené sexuální služby, mohou být různé. Pracují v různých prostředích (viz. kapitola č. 5), mají různé podmínky k práci a rozdílnou míru kontroly nad svými pracovními podmínkami a celkově pracovním procesem.

Ve své výzkumné části jsem zaměřila na prostředí pražských sex klubů. Toto prostředí znám z pozorování v rámci terénní sociální práce R-R v těchto podnicích, kde se pohybuji již čtvrtým rokem. Dalším zdrojem informací pro mě byly pracovnice některých podniků, které navštěvují poradenské centrum R-R. Klientky R-R popisují rozdílné podmínky k práci ve škále od volnějšího režimu po jasně daná pravidla. Zajímalo mě, jak to tedy klientky R-R v práci mají. Co převažuje: relativně volný pracovní režim a spokojenost pracovnic či uplatňování negativních sankcí, direktivnější přístup vedení k pracovnicím a nespokojenost pracovnic s pracovními podmínkami? Prostředí pražských sex klubů bylo nejdostupnější pro bližší zkoumání, protože klientky R-R právě nejčastěji pracují v sex klubech. Sex kluby jsou nejsnadněji dostupným prostředím pro terénní sociální pracovnice R-R. Většina těchto podniků informuje o svém prostředí, službách aj. na internetu.

Kdo nebyl do výzkumného šetření zahrnut? Výzkumné šetření není cílené na zjišťování pracovních podmínek žen, které provozují prostituci v ulicích Prahy. Těchto žen je v ulicích již velmi málo, i díky působení represivní vyhlášky. Služeb poradenského centra R-R využívají jen v minimu případů. Data bych tedy musela získávat především v rámci terénní sociální práce, což by nebylo úplně vhodné, otázky bych musela hodně redukovat. Navíc by to v mnoha případech ani nebylo možné (dohled pasáka, zdržování ženy od práce aj.). Cílem terénní sociální práce není provádět výzkum, ale především navazovat a udržovat kontakty, předávat potřebné informace o minimalizaci rizik (bezpečnější sex) a preventivní materiály aj.

Výzkumné šetření není cílené ani na prostředí pražských privátů v podstatě z obdobných důvodů, které jsem uvedla u práce na ulici. Menší počet pracovnic z tohoto

prostředí využívá služeb centra R-R. Skutečný počet pracovních pracujících na privátech bude mnohem větší než počet žen pracujících v ulicích, a je velmi skrytý. Pro terénní sociální pracovnice je obtížnější a často nemožné priváty navštívit. Další skupina žen, které využívají služeb R-R okrajově, jsou ženy, které pracují výhradně pod escortními agenturami (viz. kapitola 5.2.2 Escort). Šetření není zaměřeno ani na tuto oblast pracovních podmínek vzhledem ke skrytosti této formy.

7.1 Cíl empirického šetření

Cílem šetření je získat podrobnější a ucelenější představu o pracovních podmínkách sexuálních pracovních v pražských sex klubech, které jsou klientkami R-R. Tedy přibližnou představu, kterou mám díky terénní sociální práci a rozhovorům s pracovníci o podmínkách, pravidlech podniku aj. kvantifikovat prostřednictvím kvantitativního šetření. Šetření by mělo postihnout všechny základní sféry pracovních podmínek, které jsem si vymezila pro jeho potřeby (viz. kapitola 7.2 Problémové okruhy). Cílem šetření je zjistit základní informace o jednotlivých pracovních podmínkách. Nezaměřuje se tedy na některou z pracovních podmínek (např. vztahy na pracovišti, práva pracovních) hlouběji a podrobněji, ale má posloužit k podání základních informací a podnětů, které by mohly být dále rozpracovány.

7.2 Problémové okruhy

Zahrnují pracovní podmínky pražských sex klubů³¹ (pracovišť klientek R-R), které jsem si rozčlenila do několika základních kategorií:

- **pracovní režim, možnosti volna a využití dovolené;**
- **pravidla podniku** - povinnosti a práva pracovních, uplatňování sankcí – pozitivních (bonusy) a negativních (např. pokuty);
- **pracovně – právní uspořádání vztahu, zdravotní pojištění a odměňování pracovních** (kdy, jakým dílem, výše příjmů);
- **hodnocení vztahů na pracovišti** - spokojenost či nespokojenost se vztahy mezi sexuálními pracovníci, s chováním vedení k sexuálním pracovním, chováním zákazníků k sexuálním pracovním;

³¹ Vymezení sex klubů viz. kapitola 5.2.1 Sex kluby.

- **hodnocení hygienických podmínek na pracovišti pracovníci;**
- **hodnocení bezpečnosti na pracovišti pracovníci a bezpečnostní opatření podniku.**

V rámci pracovních podmínek budu mimo jiné sledovat, do jaké míry se objevují známky vykořisťujícího přístupu vedení k respondentkám, které by mohly zahrnovat oblasti³²:

- problémy s volnem (nemožnost vzít si volno)
- směny téměř každý den
- směny delší než 12 hodin
- nemožnost odmítnutí zákazníka
- nemožnost zvolit si, jaké sexuální praktiky pracovníce nechce poskytovat
- nízký finanční podíl z ceny poskytovaných služeb, zkušenost s nevyplacením výdělku
- nespokojenost s chováním vedení, ostatního personálu
- zkušenosti s násilným chováním ze strany vedení, ostatního personálu, dalších osob
- nespokojenost s hygienickými podmínkami
- bydlení v podniku
- úklid v podniku pracovníci

7.3 Výzkumné otázky

Pro účely šetření jsem si stanovila několik výzkumných otázek, na které by mi měly dát odpověď získaná data z šetření:

Jaká jsou „práva“ a povinnosti pracovníci v podnicích? Do jaké míry jsou užívány různé druhy pozitivních i negativních sankcí ze strany vedení podniku k pracovníci? Jsou rozdíly v míře užívání těchto sankcí mezi jednotlivými kategoriemi podniků?

³² Ne všechny z těchto kategorií musí samy o sobě signalizovat známky vykořisťování (např. bydlení v podniku, směny téměř každý den aj.), ale mohou je signalizovat v kontextu (pokud se objeví několik těchto kategorií najednou) – např. respondentka pracuje téměř každý den a má potíže s možností vzít si volno, nemůže odmítnout zákazníka aj.

Jak to mají pracovnice se zákazníky? Do jaké míry se setkávají pracovnice s násilím na pracovišti? Jsou rozdíly mezi podniky ve zkušenostech respondentek s násilným chováním zákazníků?

Jsou nějaké rozdíly v pracovních podmínkách Češek a cizinek? Pracují cizinky častěji? Dostávají cizinky nižší podíl z ceny poskytnutých služeb než Češky? Bydlí častěji v podniku, kde pracují než Češky?

Jak hodnotí respondentky vztahy na pracovišti? Hodnotí lépe vztahy s kolegyněmi respondentky, které pracují v malých klubech než ve velkých klubech?

Jak vypadá bezpečnost pracovnic na pracovišti a jak je zajištěna? Cítí se pracovnice bezpečně? Jsou rozdíly mezi jednotlivými kategoriemi podniků?

Jsou pracovnice spíše spokojené či nespokojené s pracovními podmínkami?

7.4 Základní soubor, výzkumný vzorek a jejich charakteristika

Základním souborem jsou ženy, které poskytují placené sexuální služby v pražských sex klubech a které přišly do poradenského centra R-R za účelem využití nějaké služby³³. Ze základního souboru byl proveden výběr výzkumného vzorku, do kterého nebyly zahrnuty tzv. prvokontakty (nové kontakty). Je to z toho důvodu, aby ženy – zájemkyně o službu, které přijdou do R-R poprvé, nebyly odrazeny od další návštěvy a využití služeb. Klientky během prvního kontaktu v R-R absolvují „informační minimum“: jsou seznámeny s nabízenými službami R-R, podmínkami těchto služeb, je jim poskytnuto základní preventivní poradenství a materiály, a při využití nějaké služby (zejména zdravotní vyšetření), je s nimi sepsána osobní karta a vypsány průvodky k žádaným vyšetřením. Vztah mezi sociální pracovnící a klientkou je ve fázi budování vzájemné důvěry. Nabídka účastnit se výzkumného šetření by pro ně mohla být už „trochu moc“ a nemusela by u nich vzbuzovat důvěru k opětovnému využití služeb R-R.

Pro lepší představu o souboru, ze kterého byl vytvořen vzorek, který posloužil k empirickému šetření, uvedu několik základních informací o sexuálních pracovnicích, které využívají služeb centra R-R, pobočky Praha. R-R navštěvují ženy různých národností (zejména Češky, Slovenky, ženy z bývalých států SSSR). Jsou to ženy, které

³³ V roce 2007 využilo zdravotních služeb R-R 443 klientek, které pracují v pražských sex klubech (Statistiky R-R, Praha, 2007).

se rozhodly z různých důvodů³⁴ poskytovat placené sexuální služby a tuto práci dělají zejména dobrovolně, resp. se souhlasem. Jen v minimu případů do R-R přichází ženy, které s prací v sex byznysu nesouhlasí a jsou nucené k poskytování sexuálních služeb. U žen, které jsou obchodovanými osobami (zejména cizinky), jsou jen v minimu případů explicitně vyjádřeny znaky obchodování. Takové ženy mohou být doprovázeny do R-R nějakou další osobou - mužem, který má vstup do R-R zakázán a čeká někde poblíž nebo i ženou, která může být kolegyní, jež má dotyčnou ženu „na starost“ a která má např. u sebe její doklady. Klientce R-R, u které bych měla podezření, že by mohla být obchodována, bych v přítomnosti jejího doprovodu dotazník nabídnout nemohla, abych ji neohrozila. Navíc tyto ženy většinou vůbec nerozumí a nemluví česky, takže by ho samostatně ani nemohly vyplnit.

Respondentkami empirického šetření pravděpodobně nebyly žádné z těchto žen. Cizinky (Slovenky, Ukrajinky, Rusky, Kazaška), které se zúčastnily dotazníkového šetření, jsou pravidelnými uživatelkami služeb R-R a dorozumí se dobře v českém jazyce. Je však otázkou, do jaké míry se klientky R-R a tudíž i respondentky šetření mohou setkávat s vykořisťujícím přístupem ze strany vedení podniku...

7.5 Použitá technika sběru empirických dat

Původním záměrem bylo realizovat sběr dat technikou polostandardizovaného rozhovoru. Od této techniky jsem upustila po pilotním rozhovoru s jednou klientkou R-R. Technika rozhovoru se ukázala jako příliš časově náročná (což v době provozu centra R-R, kdy jsem byla zároveň v roli sociální pracovnice, se ukázalo jako nevhodné). Dále mi připadalo, že by mohlo dojít k větší stylizaci odpovědí a zkreslení díky mé roli (tazatelky, kterou však pracovnice znají v roli sociální pracovnice), než v případě později zvolené techniky dotazníku. Nechtěla jsem rovněž respondentky vystavovat „tváří v tvář“ otázkám intimního charakteru. Z rozhovoru „na zkoušku“ jsem měla pocit, že respondentka měla tendence mluvit spíše za skupinu než sama za sebe a bylo pro mě docela těžké udržet strukturovanou formu rozhovoru.

Z výše uvedených nevýhod užití techniky rozhovoru jsem přešla k technice dotazníku, která mi připadala časově výhodnější a vhodnější. Dotazník byl použit

³⁴ Mezi důvody patří zejména získání financí k zajištění rodiny, ke splacení dluhů, přívýdělek ke studiu, k zajištění luxusního stylu života (drahé auto, byt...) apod.

k přímému dotazování klientek centra R-R, pobočky Praha, kde jsem klientky oslovovala s nabídkou zúčastnit se empirického šetření. Osloveným klientkám byly sděleny informace o cíli empirického šetření, anonymitě zpracování dat, způsobu vyplňování a časovém rámci vyplnění dotazníku (asi 15 minut) a dobrovolnosti. Dotazníkové šetření bylo realizováno jedenkrát týdně v době, kdy je v centru R-R mimo jiné poskytována služba zdravotního vyšetření na PPI a HIV³⁵, a to v období od 31. ledna do 19. června 2008.

Finální verze dotazníku se skládá ze třech částí. Úvodní část obsahuje informace ohledně cílu šetření, anonymitě zpracování dat a instrukce k vyplnění. Hlavní část obsahuje 53 otázek. Závěrečná část zjišťuje základní osobní údaje o dotazovaných a jejich pracovišti. V dotazníku jsou použity zejména otázky uzavřené, uzavřené otázky dichotomické, které často sloužily jako filtrační otázky a otevřené otázky (pouze v minimu případů). Pro vyjádření míry spokojenosti či nespokojenosti s určitými podmínkami byla u některých otázek použita jednoduchá škála ohodnocení určitých nabídek odpovědí na stupnici 1 až 5 (výborně až nedostatečně – jako ve škole).

7.6 Vyhodnocení a interpretace empirického šetření

K vyhodnocení získaných dat byl použit program Fretka na statistické zpracování dat do frekvenčních tabulek.³⁶ Součástí vyhodnocení jsou zejména výsledky získané tříděním 1. stupně, v absolutních a relativních četnostech. V některých případech použiji některá výsledky získané tříděním 2. stupně – analýzou kontingenčních tabulek, a to spíše pro dokreslení určitého oddílu.

Reprezentativita vzorku nebyla testována, pro lepší představu o rozložení některých kategorií v základním a výběrovém vzorku uvádím tabulky č. 1 - 7 v příloze č. 1: Srovnání absolutních a relativních četností kategorií v základním souboru a výběrovém vzorku.

³⁵ Centrum R-R, pobočka Praha má otevřeno pro zájemkyně o služby a uživatelky služeb (klientky) dvakrát týdně. V pondělí od 17 do 20 hodin jsou poskytovány sociální služby (různé druhy poradenství, možnost osprchování se a ošatného), ve čtvrtek od 16 do 20 hodin je kromě poradenství poskytována služba venerologického vyšetření na PPI a HIV. Sexuální pracovníce, které pracují v sex klubech, příp. v privátech navštěvují R-R téměř výhradně ve čtvrtek a mají tak zájem převážně o zdravotní služby.

³⁶ Data zpracoval Ing. Jiří Hustopecký.

Výsledky budou převážně vztahovány k výzkumnému vzorku, v některých případech se pokusím o zobecnění na základní soubor. Nebude možné užívat zobecnění na sexuální pracovnice, které pracují v pražských sex klubech, protože ne všechny jsou klientkami R-R.

7.6.1 Popis výzkumného vzorku

Celkem se dotazníkové šetření zúčastnilo 51 respondentek – klientek R-R, pobočky Praha. Pět klientek R-R odmítlo dotazník vyplnit³⁷. Pro účely vyhodnocení pracovních podmínek v pražských sex klubech bylo zpracováno 42 dotazníků. 7 dotazníků nebylo zařazeno do vyhodnocení z důvodu odlišného pracoviště (privát, escort).³⁸ Dále jeden dotazník, který sloužil jako pilotní dotazník, nebyl zařazen do celkového zpracování z důvodu odlišného znění některých otázek a celkového počtu otázek. Jeden dotazník nebyl zařazen do vyhodnocování z důvodu velmi malého počtu zodpovězených otázek.

7.6.2 Věk

Zjištěný věk respondentek byl rozčleněn do 3 věkových skupin:

- respondentky ve věku 20 – 24 let tvořily 33,3 % (tj. 14 žen) z celkového souboru;
- respondentky ve věku 25 – 29 let tvořily 31 % (tj. 13 žen) z celkového souboru;
- respondentky ve věku 30 let a výše tvořily 35, 7 % (tj. 15 žen) z celkového souboru.

Z výše uvedeného je patrné, že ženy ve stanovených věkových skupinách jsou rovnoměrně rozloženy. Nejmladší respondentce bylo 21 let, nejstarší bylo 49 let. Nejčteněji zastoupeným věkem (tzv. modus) bylo 29 let. Medián (střední hodnota) činil asi 27 let. Průměrný věk činil 28 let.

³⁷ Důvody odmítnutí byly zejména nechuť účastnit se dalšího dotazníkové šetření, které již v minulosti dotyčná klientka absolvovala a časové důvody – spěch do práce.

³⁸ Respondentky, které pracují na jiných pracovištích, než je prostředí sex klubu, tvořily 14 % z celkového souboru respondentek, které se zúčastnily šetření. Tento údaj se shoduje se základním souborem klientek R-R, které podstoupily vyšetření v R-R, pobočka Praha v roce 2007 (tj. 522 klientek), kdy přibližně 15 % klientek pracuje na jiných pracovištích než je sex klub. Tento poměr by však nebyl reprezentativní k sexuálním pracovnicím působícím v Praze, kde by podíl pracovnic působících mimo sex kluby na celkovém počtu pracovnic byl daleko vyšší.

V porovnání se základním souborem ve výzkumném vzorku nebyla zastoupena skupina respondentek ve věku 20 let a méně (viz Příloha č. 1, Tabulka č. 2 – věková struktura).

7.6.3 Národnost

Téměř 2/3 respondentek tvořily ženy české národnosti (27 žen, tj. 64,3 %). Cizinky tvořily 1/3 respondentek (tj. 14), a to ženy ze zemí bývalého SSSR (zejména Ukrajinky, Rusky, Kazaška - 9 respondentek, tj. 21,4 %), 5 respondentek (tj. 11,9 %) bylo slovenské národnosti. Jedna respondentka svou národnost neuvedla.

Ve výzkumném vzorku bylo zastoupeno více cizinek než v základním souboru. Viz Příloha č. 1, Tabulka č. 3 – národnosti.

7.6.4 Dokončené vzdělání

Rozložení kategorie dosaženého vzdělání se pohybovalo rovnoměrně po celé škále: od základního vzdělání po vysokoškolské. Pro účely dalšího možného třídění byl soubor rozdělen na respondentky, které nemají maturitu (14, tj. 33,3 %) a respondentky s maturitou (26, tj. 61,9 %). Z respondentek bez maturity měly 2 respondentky pouze základní vzdělání, a to ženy české a ukrajinské národnosti. Vyšší odborné vzdělání nebo vysokou školu uvedlo 7 respondentek, z nichž 5 byly cizinky (zejména ženy z bývalého SSSR). Lze si povšimnout, že cizinky, resp. ženy ze zemí bývalého SSSR mají častěji ukončené vyšší nebo vysokoškolské vzdělání než Češky.

Z rozhovorů v rámci sociální práce vím, že 3 respondentky ve výzkumném vzorku v současné době studují vysokou školu.

Ve výzkumném vzorku byly respondentky celkově vzdělanější než v základním souboru (viz Příloha č.1, Tabulka č. 4 – vzdělání).

7.6.5 Rodinný stav, stálý partner, národnost respondentek

Respondentky můžeme rozdělit přibližně na 2 poloviny podle toho, zda žijí nebo nežijí v partnerském vztahu:

„Single“ tvořily respondentky svobodné, které uvedly, že nemají stálého partnera (tj. 13 dotazovaných), a respondentky rozvedené, z nichž žádná neměla stálého partnera (tj. 9 dotazovaných). Celkem polovina dotazovaných.

„Zadané“ tvořily respondentky svobodné, které uvedly, že mají stálého partnera (tj. 11) a respondentky vdané, kterých bylo 7 (celkem 18 dotazovaných).

Tříděním 2. stupně se prokázala souvislost mezi rodinným stavem a stálým partnerem³⁹, kdy vdané respondentky měly významně častěji stálého partnera, oproti rozvedeným respondentkám, z nichž žádná neměla stálého partnera.

Dále se prokázala souvislost mezi národností respondentek a jejich rodinným stavem, kdy Češky byly významně častěji svobodné oproti cizinkám, kde převažovaly respondentky vdané či rozvedené.

7.6.6 Matky, počet dětí, stálý partner

Třetina respondentek uvedla, že má děti (14, tj. 33,3 %). Nejčastěji 1 dítě (11 respondentek, tj. 78,5 %), dále 2 děti (2 dotazované). Jedna respondentka, uvedla, že má 4 děti. Nejmladší uvedený věk dítěte byl 2 roky, nejstaršímu dítěti bylo 15 let. Průměrný věk činil 6,2 let. Většina matek jsou matky „samoživitelky“ (tj. bez stálého partnera), kterých je 11. Pouze 3 matky uvedly, že mají stálého partnera. V souboru převažovaly české matky nad matkami cizinkami, kterých bylo 28,5 % (tj. 4 respondentky).

Téměř 2/3 respondentek bylo bezdětných (27, tj. 64,3 %), z nichž téměř polovina uvedla, že nemá stálého partnera (13, tj. 48,1 %). Zastoupení matek ve výzkumném vzorku se shoduje se zastoupením matek v základním souboru, kde se vyskytuje rovněž 1/3 matek (viz Příloha č. 1, Tabulka č. 6 – porody).

7.6.7 Práce mimo sex byznys (dále jen SB) v současné době

Více jak 2/3 respondentek uvedly, že pracují pouze v SB (33, tj. 78,6 %), tedy v sex klubu. 8 žen (tj. 19,1 %) uvedlo, že v současné době pracují ještě v oblasti mimo SB. Tyto respondentky byly ve většině případů bezdětné a uváděly různorodá zaměstnání, a to: obchodní zástupce, asistentka podnikatele, sportovní masérka, asistentka v chráněné dílně. Další respondentky uvedly oblasti: gastronomie, státní správa. Jedna respondentka uvedla, že studuje.

Neproklázala se významná souvislost mezi stálým partnerem a prací mimo SB.

³⁹ Za stálého partnera je považován i manžel.

7.6.8 Doba působení respondentek v SB

Odpovědi na tuto otázku byly rozděleny do 3 skupin:

- méně než 1 rok pracovalo v SB 8 respondentek (19,1 %);
- 1 – 2 roky pracovalo v SB 13 respondentek (31 %);
- více jak 2 roky pracovalo v SB 16 respondentek (38,1 %).

5 respondentek (11,9 %) tuto otázku nezodpovědělo. Z výše uvedeného je patrné, že více jak 2/3 žen (29, tj. 69,1 %) uvedly, že mají více než roční zkušenost s prací v SB. Nejkratší doba působení v SB byla 1 měsíc, nejdelší doba činila 7 let. 1 respondentka uvedla, že neví, jak dlouho pracuje v SB.

Ve vzorku se prokázala významná souvislost mezi dobou pracovního působení na pracovišti a celkovou dobou působení v SB. Čím delší dobu respondentky pracovaly na pracovišti, tím delší dobu pracovaly v SB, a naopak. Mohlo by se to zdát jako automatické, ale některé komerční sexuální pracovnice (klientky R-R) často mění své pracoviště, ale v SB působí již delší dobu (doba působení na pracovišti by v takových případech nebyla přímo úměrná době působení v SB).

7.6.9 Doba působení na současném pracovišti (v sex klubu)

Odpovědi na tuto otázku byly rozčleněny, obdobně jako u doby působení v SB, do 3 skupin:

- méně než 1 rok pracovalo na současném pracovišti 17 respondentek (40,5 %);
- 1 – 2 roky pracovalo na pracovišti 11 respondentek (26,2 %);
- více jak 2 roky pracovalo na pracovišti 10 respondentek (23,8 %).

4 respondentky (9,5 %) tuto otázku nezodpověděly. Z výše uvedeného je patrné, že polovina respondentek (tj. 21) uvedla, že pracuje více než 1 rok na pracovišti. Nejkratší doba působení na pracovišti byla týden, nejdelší doba činila 5 let. 1 respondentka uvedla, že neví, jak dlouho pracuje na pracovišti.

7.6.10 Předchozí zkušenost v SB

Téměř 2/3 respondentek již mají nějakou zkušenost s prací v SB (27, tj. 64,3 %), resp. s dalšími pracovišti v SB stejného či jiného typu. Z této skupiny 16 respondentek uvedlo, že má zkušenost s prací v jiném sex klubu (tj. 38,1 %), tudíž ve stejném typu

pracoviště. Ostatní respondentky (11, tj. 26,2 %) uvedly, že mají zkušenosti s dalšími typy pracovišť nebo oblastmi SB, z nichž 5 respondentek uvedlo, že má zkušenost s více než jedním pracovištěm. V kombinacích pracovišť se objevil 4x privát, 4x natáčení porna, 3x klub.

Předchozí zkušenost s pracovišti stejného či odlišného typu uvedla, že nemá 1/3 respondentek (tj. 14).

7.6.11 Kategorie pracoviště dle počtu pracovníků na směně

V dotazníku jsem se respondentek ptala na název jejich současného pracoviště (sex klubu) a ve které městské části Prahy sídlí. Název podniku jsem potřebovala pro zařazení podniku do kategorie podle počtu pracovníků na směně a tedy pro celkové vymezení velikosti podniku.⁴⁰ Na základě informací uvedených na webových stránkách podniků, zkušenosti z terénní práce v sex klubech a pro účely zpracování tohoto šetření jsem podniky rozdělila do 3 kategorií na (viz tabulka č. 8)

Tabulka č. 8 – Rozdělení podniků podle počtu pracovníků na směně

Velikost podniku	Počet pracovníků na směně	Počet pracovišť v souboru	Počet respondentek z uvedených typů pracovišť ⁴¹	Místo
Malé podniky	Do 15	8	13	Praha 2, 3, 4, 5
Střední podniky	16 až 30	4	9	Praha 1, 2, 3, 4
Velké podniky	31 a více	4	13	Praha 1, 2, 7
Celkem	--	16	35	--

⁴⁰ Pro respondentky by možná bylo příjemnější zeptat přímo na počet pracovníků na směně (aby nemusely uvádět název pracoviště). Na druhou stranu by se musely více zamyslet a uvedený počet by byl více subjektivní.

⁴¹ 7 respondentek neuvvedlo název pracoviště, nebyly tedy zařazeny do příslušné kategorie velikosti podniku.

Jsem si vědoma, že rozřídění podniků do těchto kategorií je trochu umělé. Není totiž snadné zvolit dělicí čáru mezi jednotlivými kategoriemi podniků a určit tak, od jakého počtu pracovníků na směně se dá klub považovat za malý podnik, od jakého počtu pracovníků za velký podnik apod. Jiná situace ohledně velikosti podniků je v Praze, jinak vypadají podniky v jiných městech, kde se vyskytují malé podniky např. do 5 pracovníků na směně a velké podniky nad 40 pracovníků se zde nevyskytují. I v Praze se však vyskytují malé podniky, kde je maximálně 5 pracovníků na směně. Tyto podniky se však vyskytly ve vybraném vzorku pouze okrajově (2x). Pro účely třídění 2. stupně (a rozložení jednotlivých podniků do kategorií) jsem rozdělila podniky do 3 kategorií s výše uvedeným rozptylem.

Ve všech kategoriích podniků dle velikosti pracovaly Češky i cizinky – neprokázal se tedy statistický významný vztah mezi velikostí podniku a národností pracovníků. Ze zkušeností v rámci TSP víme, že některé podniky preferují pouze české, max. slovenské pracovníce a o další cizinky nestojí. Některé podniky naopak preferují národnostní a etnickou pestrost, aby si jejich zákazníci mohli vybrat.

Matky pracovaly ve všech typech podniků. Neprokázal se tedy významný vztah mezi velikostí podniku a matkami/bezdětnými.

Statisticky významná závislost se prokázala u velikosti podniku a stálým partnerem, kdy většina respondentek ze středních podniků uváděla, že má stálého partnera, oproti respondentkám z velkých podniků, kde většina uvedla, že stálého partnera nemá, přičemž tato skutečnost nesouvisela s jejich věkem.

7.6.12 Pracovně – právní uspořádání vztahu, zdravotní pojištění

V ČR poskytování komerčních sexuálních služeb nemůže být vykonáváno v pracovně právním vztahu, ani jako podnikatelská činnost. Maskuje se obvykle pod jiné činnosti. Záleží pak na vedení podniku, jak má činnost „ošetřenu“.

Pracovně – právní uspořádání vztahu

Více jak ½ respondentek uvedla, že nemá s vedením podniku uzavřenu pracovní smlouvu (23, tj. 54,8 %). Ostatní uvedly, že pracovní smlouvu mají uzavřenu (19, tj. 45,2 %), z nichž 14 (tj. 73,6 %) uvedlo pozici. Nejčastěji uváděnou pozicí byla tanečnice (4x), dále masérka (3x), modelka (2x), po jedné byly uvedeny pozice společnice, herečka, hosteska, nehtový dizajnér + vizážista a návrhářka.

Předpokládala jsem, že respondentky budou vnímat označení pracovní smlouva obecně jako nějakou formu smlouvy s vedením. Ptala jsem se tedy na typ smlouvy⁴², který uvedly pouze 4 respondentky (tj. 21 %), což může poukazovat na velmi malou informovanost a nízkou orientaci v systému pracovního práva. Tyto respondentky uvedly smlouvy: dohoda o provedení práce, dohoda o pracovní činnosti, smlouva o pracovním díle, smlouva o nepravděpodobné výpomoci. Živnostenský list na nějakou činnost v podniku nevlastnila žádná respondentka.

Respondentky, které měly uzavřenu smlouvu s podnikem, pracovaly ve všech kategoriích podniků: v malých podnicích to bylo 41, 2 % respondentek, ve středních 23,5 % respondentek a ve velkých podnicích pracovalo 35,3 % takových respondentek. Neprokázala se tedy významná souvislost mezi velikostí podniku a smluvním zajištěním pracovníků. Smlouvu s podnikem měly jak Češky, tak i cizinky – tady se opět neprokázal významný vztah mezi národností respondentek a jejich smluvním zajištěním.

Zdravotní pojištění (dále jen ZP)

Nejčastěji respondentky uváděly, že si hradí ZP samy (více jak 2/3 respondentek, tj. 29). V souboru se objevily 2 dotazované, které uvedly, že si ZP neplatí. Ostatní respondentky mají hrazené ZP, a to:

- státem (tj. 7 dotazovaných, z nichž 3 uvedly, že jsou evidované na úřadu práce, 2 byly studentkami do 26 let, 1 dotazovaná byla na rodičovské dovolené a 1 žadatelkou o mezinárodní ochranu);
- zaměstnavatelem (tj. 4 dotazované, z nichž 1 uvedla, že pracuje ještě mimo SB)

Jedna respondentka uvedla, že zaměstnavateli platí paušální částku 4900,--Kč, ze které zaměstnavatel zřejmě hradí zdravotní a sociální pojištění.

Z výše uvedeného je patrné, že pod pracovní – právní ochranou (ve vztahu zaměstnavatel – zaměstnanec) bude patrně jen malá část žen z 19 respondentek, které uvedly, že mají pracovní smlouvy. Ve většině případů mají pravděpodobně uzavřenu smlouvu jiného typu než pracovní, resp. takovou, ze které vedení nemusí odvádět pojistné na zdravotní a sociální pojištění.

⁴² Pozn. Kromě již zmíněné pracovní smlouvy, která zakládá pracovní poměr mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem, se může jednat o dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr, tj. dohoda o provedení práce, dohoda o pracovní činnosti (Zákoník práce).

V dotazníku jsem se respondentek neptala přímo na placení sociálního pojištění, předpokládám však vzhledem k výše uvedenému, že většina respondentek si ho neplatí. To může mít vliv na jejich zabezpečení v blízké (např. peněžitá pomoc v mateřství, nemoc) i vzdálené budoucnosti (důchod). Respondentky tedy pravděpodobně spíše nejsou zabezpečené pro případ budoucí sociální události.

7.6.13 Pracovní režim pracovníků a pravidla podniku, která se k němu vztahují

Pracovní doba

Většina respondentek pracovala pravidelně a komerční sex pro ně představoval patrně hlavní zdroj příjmů. Necelá 1/2 respondentek uvedla, že pracuje 2 až 3 krát týdně (19, tj. 45,2 %). Následuje necelá 1/3 pracovníků, které uvedly, že pracují téměř denně (12, tj. 28,6 %). Okrajová část respondentek uvedla, že pracuje epizodicky (tj. 4). Mezi těmito respondentkami se objevila např. studentka VŠ, která si takto přivydělává.

Neprokládal se statisticky významný vztah mezi matkami/bezdětnými a frekvencí práce v podniku. Neprokládala se rovněž souvislost mezi národností a frekvencí práce v podniku. Nelze tedy říci, že by cizinky měly častěji směny než Češky.

Flexibilita, délka pracovní směny

Téměř 2/3 respondentek připustily (26, tj. 62 %), že délka pracovní směny není pevná a pracovníce mohou odejít dříve, pokud v podniku nejsou zákazníci, bez ohledu na velikost podniku. Přitom spíše je to možné jen někdy (18, tj. 42,9 %), než, že by to bylo úplným pravidlem (8, tj. 19,1 %). Závisí to tedy nejspíše na momentálním rozhodnutí „vedoucího směny“. Je otázkou, do jaké míry je respektován konec pracovní doby ze strany vedení, pokud by přijeli zákazníci (ve smyslu prodloužení pracovní doby).⁴³

Délka pracovní směny, po kterou pracovníce musí být převážně v podniku, se pohybovala ve škále od 6 hodin do 12 hodin:

- nejčastěji v rozmezí 8 až 9 hodin (17 respondentek, 40,5 %);

⁴³ Jedna respondentka uvedla, že její pracovní směna je dlouhá 12 a více hodin, podle počtu zákazníků.

- následovala pracovní doba dlouhá 10 a více hodin u 1/3 respondentek (14, tj. 33,3 %), bez ohledu na velikost podniku
- nejkratší dobu směny, a to 6 hodin, uvedla pouze 1 respondentka.

Jak jsou na tom matky a bezdětné vzhledem k pracovní době? Neprokázalo se, že by to, zda má respondentka děti, nebo nemá, mělo vliv na délku pracovní směny. Stejně tomu tak je u možnosti jít domů před koncem pracovní doby, kdy nebyl zjištěn statistický významný vztah mezi matkami/bezdětnými a možností jít domů dříve. Respondentky matky tedy neměly žádné zvláštní výhody v tomto směru.

Významná souvislost byla prokázána mezi národností a délkou pracovní směny, kdy překvapivě cizinky měly kratší pracovní směnu než Češky.

Co se týče spokojenosti či nespokojenosti s pracovní dobou převažovaly respondentky spokojené (23, tj. 54,7 %) nad respondentkami nespokojenými (8, tj. 19 %).

Možnost volna a dovolená

Volno

Většina respondentek (29, tj. 69 %) uvedla, že si mohou brát volno podle svého uvážení, a to ve všech 3 kategoriích podniků. 7 respondentek uvedlo, že si rovněž mohou vzít volno podle potřeby, ale za podmínky, že za sebe seženou náhradu. Pouze okrajová, nikoliv však nezanedbatelná, část respondentek (tj. 3) uvedla, že má s volnem problémy, což může signalizovat známky vykořisťujícího přístupu či dalších restrikcí. Všechny tyto respondentky jsou Češky, z nichž 2 uvedly, že pracují v malých podnicích a jedna ve středním podniku. Tato respondentka uvedla, že nemůže odmítnout zákazníka, který nechce použít kondom a je velice nespokojená s chováním vedení k její osobě.

Neprokázalo se, že by cizinky měly horší možnosti vzít si volno. 11 z 14 cizinek uvedlo, že si mohou vzít volno kdykoliv podle potřeby. Žádná cizinka neuvedla, že by měla problémy v tomto směru. Cizinky zřejmě využívají volna zejména k cestě domů (do země původu, kde žije obvykle jejich širší rodina).

Dovolená

Dovolená byla vymezena jako volno trvající alespoň 1 týden od zahájení práce v sex byznysu. Dovolenu měly někdy více jak 2/3 respondentek (30, tj. 71,4 %),

z nichž téměř všechny měly dovolenou v roce 2007 (24, tj. 92,3 %). 7 respondentek dovolenou ještě nemělo (tj. 16,6 %), z toho 2 respondenty pracují v SB krátce.⁴⁴ 3 respondenty si nedokázaly vzpomenout, v kterých letech měly dovolenou (tj. 11,9 %), protože již delší dobu dovolenou neměly.

Trávení poslední dovolené

Poslední dovolenou respondenty strávily nejčastěji v zahraničí (14 respondentek), zejména u moře. Ve volných odpovědích bylo:

- 18x zmíněno trávení dovolené s rodinnými příslušníky (děti, partner) či přáteli;
- 1 respondentka uvedla, že dovolenou strávila „v herně“;
- 1 respondentka strávila poslední dovolenou nakupováním;
- jedna respondentka ji strávila doma prací.

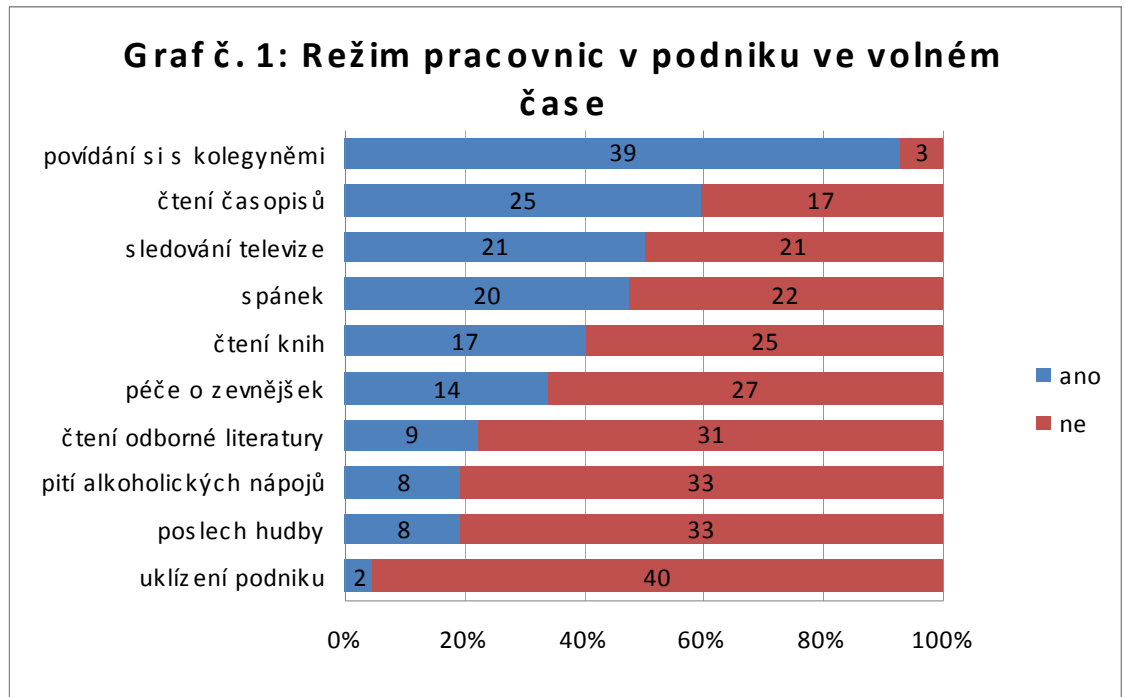
V hodnocení užití si poslední dovolené převažovaly respondenty spokojené (25, tj. 59,5 %) nad respondentkami nespokojenými (5, tj. 11,9 %).

Pro účely dalšího třídění dat byly respondenty rozděleny do třech skupin podle možností dovolené, a to na ty, které mají špatné možnosti dovolené (žádná dovolená či již někdy dávno), střední možnosti (občasná dovolená) a dobré možnosti (pravidelná dovolená). Nebyla prokázána souvislost mezi národností a možnostmi dovolené. Nelze tedy říci, že by cizinky měly horší možnosti vzít si dovolenou. Prokázalo se, že respondenty, které pracují v malých klubech, měly častěji špatné možnosti dovolené, oproti respondentkám ze středních podniků.

Režim pracovníků v době, kdy v klubu nejsou zákazníci

Dobu „čekání na zákazníky“ tráví pracovníci různými způsoby. V grafu č. 1 je uveden přehled činností uváděných respondentkami od nejčastějších po nejméně časté.

⁴⁴ Jedna respondentka uvedla, že dovolenou zažila naposled s rodiči, když jeli na dovolenou s ROH. Pracuje v sex byznysu 7 let.

U většiny činností nebyla prokázána souvislost s velikostí podniku. Spánek byl významně méně zastoupenou činností u respondentek z velkých podniků, jejichž prostředí někdy připomíná diskotéku, a tak zde není moc klidu a prostoru pro odpočinek. Dále si lze povšimnout, že respondentky z malých podniků častěji uvádí sledování TV a více čtou odbornou literaturu než respondentky z ostatních podniků. Dle poznatků z terénní sociální práce v malých klubech panuje spíše komornější atmosféra, pracovnice často polehávají, sledují televizi a prostředí působí více domácky.

7.6.14 Bydlení v sex klubu

Ukázalo se, že většina z uvedených podniků nabízí možnost bydlení pro pracovnice v jeho prostorách (14, tj. 82,3 %). Z těchto pracovišť jich 6 nabízelo ubytování zdarma (byly to převážně malé podniky).

Přibližně 1/3 respondentek uvedla, že přímo v podniku, kde pracují, bydlí, a to ve všech typech podniků dle velikosti. Všechny byly české národnosti. Prokázal se statisticky významný vztah mezi bydlením v podniku a národností, kdy Češky významně častěji bydlely v podniku oproti cizinkám, kdy žádná z nich bydlení v podniku nevedla. Respondentky české národnosti, které uvedly, že bydlí v podniku, pravděpodobně nepocházely z Prahy, a bydlení v podniku pro ně mohlo představovat odrazový můstek pro zakotvení v Praze a budování kariéry.

Neprokázalo se, že by délka pracovní směny významně souvisela s bydlením v podniku. Lze si povšimnout, že žádná z respondentek, která uvedla, že bydlí v podniku, neměla kratší směnu než 8 hodin, oproti 11 respondentkám, které v podniku nebydlely.

7.6.15 Práva a povinnosti pracovníků, pravidla podniku

Práva a povinnosti pracovníků v podniku týkající se zákazníků

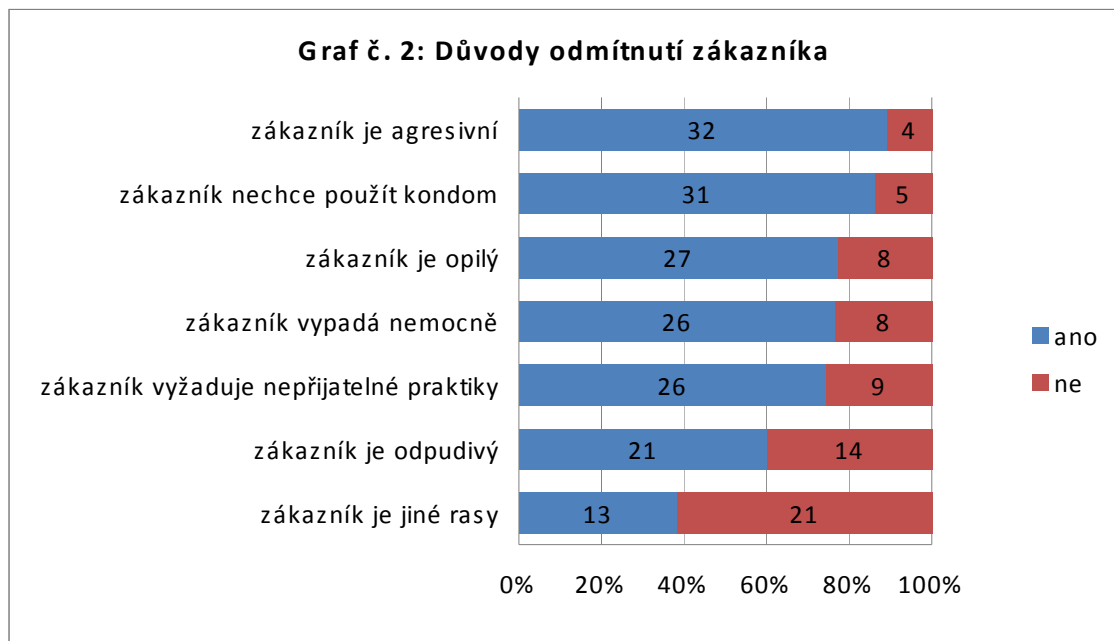
Z odpovědí vztahující se k tomuto tématu je možné vysledovat míru kontroly, kterou mají pracovníce nad pracovním procesem a tudíž míru možného vykořisťujícího přístupu ze strany vedení podniku.

Většina respondentek uvedla, že sama rozhoduje, jaké sexuální praktiky nechce poskytovat (37, tj. 88,1 %). Jedna respondentka české národnosti uvedla, že si nemůže zvolit, které praktiky nechce provozovat.

Ve vztahu k možnému odmítnutí zákazníka většina respondentek uvedla, že mohou odmítnout zákazníka (35, tj. 83,3 %), z nichž 3 respondentky doplnily: „*ano, ale výjimečně*“ (2x), „*ano, ale zkouší nás přesvědčit, ať jdem*“.

Možnost odmítnutí zákazníka neměly 4 respondentky (tj. 9,5 %), což může být známka vykořisťujícího jednání ze strany vedení. Všechny tyto ženy byly české národnosti, 2 uvedly, že pracují v podniku střední velikosti, který na svých webových stránkách inzeruje, že všechny pracovníce pracují i bez použití kondomu. Pracovnice, která chce pracovat v tomto podniku, musí přistoupit na tyto podmínky vedení.

Důvody k možnému odmítnutí zákazníka jsem seřadila od nejčastěji uváděných důvodů po nejméně časté (viz. graf č. 2):

Pozn. Agresivní jednání nebylo v dotazníku specifikováno. Respondentky si pod ním mohly představit různé chování: jak přímo fyzické, tak i verbální násilné projevy zákazníka (nadávky aj.).

Zajímavá byla otázka odmítnutí zákazníka jiné rasy, kde se prokázala významná souvislost mezi velikostí klubu a možností odmítnutí zákazníka odlišné rasy. Žádná z respondentek z velkých podniků nemohla odmítnout takového zákazníka. Není to patrně z toho důvodu, že by vedení podniku tvořili antirasisté, ale pravděpodobně proto, že značnou část klientely velkých podniků tvoří cizinci, z nichž někteří jsou arabského, asijského či afroamerického původu. Jako „naháněči“ do velkých klubů často pracují Afričané černé pleti, někdy i vedení je afrického původu.

Z výše uvedených výsledků vyplývají i počty respondentek, které nemohou rozhodovat o odmítnutí poskytnutí služeb zákazníkovi. Ohrožené z hlediska možné nákazy nějakou PPI, včetně HIV jsou zejména respondentky, které nemohou odmítnout sex bez kondomu (5, tj. 11,9 %), případně 8 respondentek, které nemohou odmítnout zákazníka, který má na těle nějaké neobvyklé kožní projevy (což však nemusí samozřejmě vždy znamenat, že je nakažen nějakou PPI). Ohrožené vznikem újmy fyzické či psychické jsou 4 respondentky, které nemohou odmítnout agresivního zákazníka (tj. 9,5 %). Opilost zákazníka může být rovněž ohrožujícím faktorem, kdy u některých jedinců může být alkohol spouštěčem agresivního jednání, případně

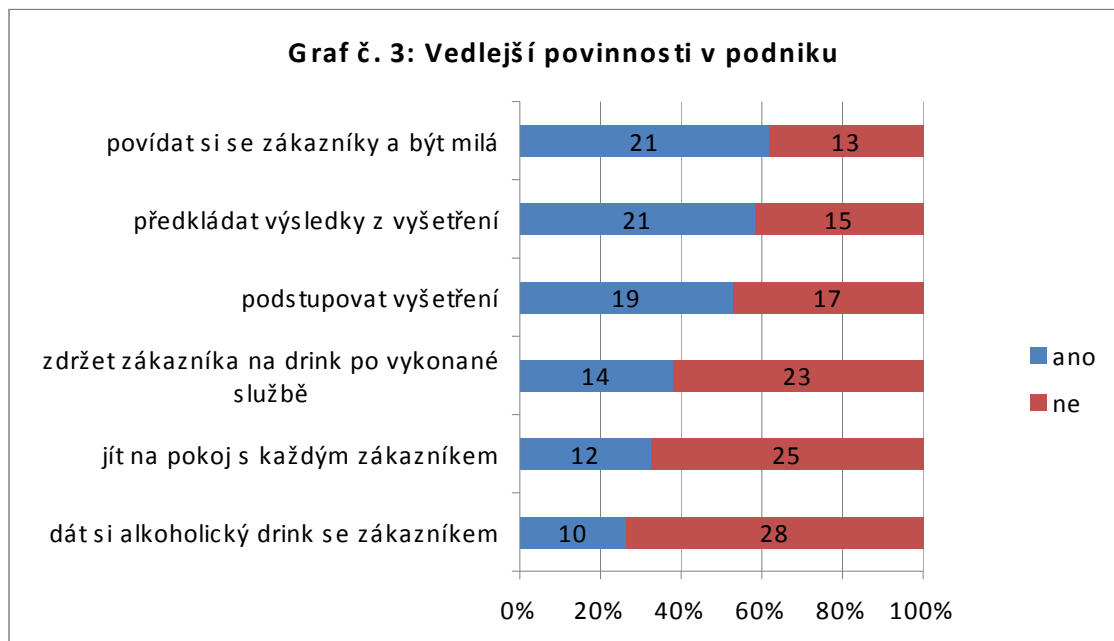
nedostatečná erekce vlivem působení alkoholu může vést ke sklouznutí kondomu. Opilé zákazníkyně nemůže odmítnout 8 respondentek (tj. 19,1 %).

Souvisí nějak velikost klubu s možností odmítnutí zákazníka, který nechce použít kondom? Prokázalo se, že respondentky ze středních podniků nemohly významně častěji odmítnout zákazníka, který nechce použít kondom, než respondentky z ostatních typů podniků. Dále ve středních podnicích nemohly respondentky významně častěji odmítnout zákazníka, který vyžaduje pro ně nepřijatelné praktiky, než je tomu u zbylých typů podniků.

Jsou uvedené možnosti odmítnutí zákazníka (resp. práva pracovníc) pevně dané nebo jsou spíše nahodilé závisející na mnoha okolnostech (např. nálada vedení, prosperita byznysu). Tento aspekt nebyl podrobněji zkoumán. Zjišťován byl pouze výskyt možnosti odmítnutí zákazníka, který nechce použít kondom, kdy téměř všechny respondentky, kromě jedné, uvedly, že mohou vždy odmítnout takového zákazníka (tj. 35). Respondentka, která uvedla, že takového zákazníka může odmítnout jen někdy, dále nerozvedla, za jaké situace ho nemůže odmítnout.⁴⁵

Kromě poskytování sexuálních služeb zákazníkům mívají pracovníce v podnicích ještě jiné povinnosti, které můžeme nazvat vedlejšími povinnostmi. Graf č. 3 znázorňuje přehled vedlejších povinností, které respondentky uvedly od nejčastěji uváděných po nejméně časté.

⁴⁵ Respondentka, která pracuje v rámci escortní služby a není zahrnuta do výzkumného souboru, uvedla, že nemůže odmítnout, když chce zákazník orální sex bez kondomu.

Je otázkou, zda respondentky skutečně popíjejí alkoholické drinky (což by pro ně mohlo představovat zvýšené riziko ztráty zábran a rizikovějšího sexuálního chování). Z rozhovorů s některými klientkami R-R v rámci sociální práce vyplývá, že se pracovnice mohou domluvit s obsluhou na baru na namíchání nápoje bez alkoholu, přičemž zákazník samozřejmě platí za nápoj alkoholický. Speciální povinností, kterou uvedla 1/3 respondentek, je zdržení zákazníka, kterému již byla poskytnuta sexuální služba, na drink. Za nesplnění této povinnosti mohou pracovnice v jednom takovém podniku dostat pokutu 500,-- Kč⁴⁶.

Vzhledem k povinnosti podstupovat vyšetření na PPI můžeme podniky, které se objevily ve vzorku rozdělit na 2 poloviny: jedna polovina podniků se zajímá o zdravotní stav svých pracovnic a chce předkládat výsledky, a druhá polovina se o něj nezajímá. Respondentky uváděly povinnost podstupovat vyšetření v intervalu 1x za 3 měsíce, což je doba, kterou doporučují klientkám i pracovnice R-R.

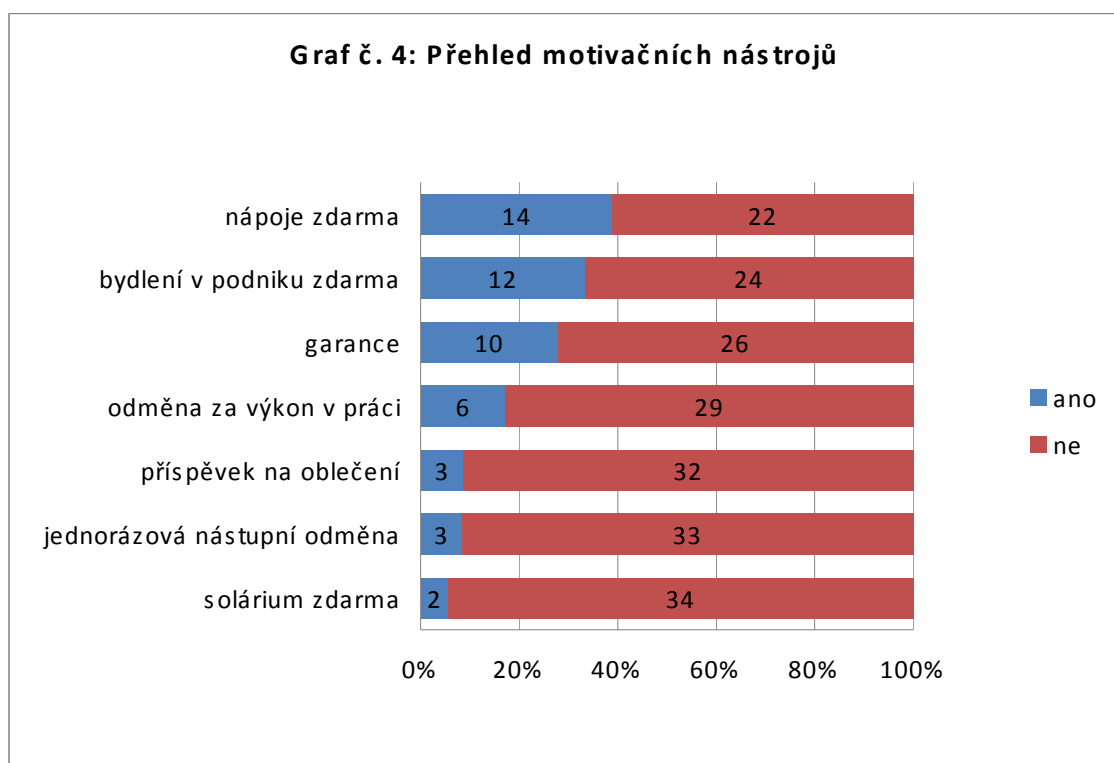
Nebylo prokázáno, že by nějaká z výše uvedených povinností k vedení podniku souvisela s velikostí podniku. Respondentky se s nimi setkávaly ve všech kategoriích podniků.

⁴⁶ Tuto informaci jsem získala v rámci rozhovorů s některými klientkami R-R během sociální práce a nevyplývá přímo ze získaných dat z šetření.

Motivační nástroje pro pracovnice ze strany vedení podniku

Pod motivační nástroje v oblasti sex klubů můžeme zahrnout veškeré nástroje, tedy odměny, bonusy a další výhody, které pracovnice může obdržet od vedení podniku, a jejichž prostřednictvím chce podnik nalákat či si udržet a motivovat pracovnice.

S jednotlivými motivačními nástroji podniků se setkala jen menšina respondentek. Neprořádala se souvislost mezi velikostí podniku a nabízenými bonusy. Graf č. 4 obsahuje přehled motivačních nástrojů, které tyto respondentky uvedly, od nejčastějších po nejméně časté.

Pozn. Garance - tj. určitá finanční částka, kterou pracovnice dostává pouze za přítomnost v podniku. Je to pro ni jistota, že si vydělá alespoň nějakou částku, když nebude mít žádného zákazníka⁴⁷.

⁴⁷ V jednom podniku střední velikosti činí garance 500,-Kč za 9 hodinovou směnu. Pracovnice rovněž dostávají garanci za přítomnost na pokojích, kde jsou kamery a registrovaní návštěvníci internetových stránek podniku mohou sledovat, co pracovnice zrovna dělají, o čem si povídají apod. Za tuto reality show pracovnice obdrží 165 Kč za hodinu. Vedení však chce pracovnícím tento „výdobytek“ zrušit (rozhovor s pracovnící podniku v R-R, květen 2008).

Z informací uveřejňovaných na stránkách podniků se lze setkat ještě s nabídkou zaplacení luxusní dovolené pro pracovnice, které se osvědčily a pracují delší dobu v podniku. Je otázkou, do jaké míry jsou případné slibované motivační nástroje skutečně naplňovány...

Zajištění preventivních ochranných pomůcek a jiných prostředků podnikem⁴⁸

V zajištění kondomů a lubrikačních gelů spoléhají respondentky především samy na sebe, kdy více jak 2/3 respondentek uvedly, že si nosí vlastní kondomy (30, tj. 71,4 %) a o trochu větší počet respondentek uvedl, že si nosí vlastní lubrikační gely (33, tj. 78,6 %).

Se zajištěním kondomů ze strany podniku se setkalo 17 respondentek (tj. 40,5 %), které uvedly, že dostávají kondomy na pracovišti. Významně častěji dostávaly kondomy respondentky ze středních podniků, oproti respondentkám z velkých podniků. V rozhovorech s klientkami R-R v rámci sociální práce se někdy setkáváme s nespokojeností pracovníků s kvalitou kondomů, které zajišťuje podnik („neznačkové, praskají“).

3 respondentky (tj. 7,1 %) uvedly, že dostávají lubrikační gely na pracovišti.

2 respondentky uvedly, že nefasují lubrikační gel a ani si žádný na pracoviště nenosí (a tudíž ho zřejmě nepoužívají). Jedna respondentka uvedla, že si na pracoviště nosí ještě dezinfekční spreje a masti.

Dalším prostředkem, se kterým nakládají některé podniky, je postkoitální antikoncepce (hormonální prostředek Postinor). Tento prostředek má zabránit početí a musí se užít do omezené doby po proběhlém nechráněném styku (či nehodě – prasknutí kondomu) a je vydáván na lékařský předpis. 7 respondentek (tj. 16,7 %) uvedlo, že jej dostává na pracovišti. Protože značná část sexuálních pracovníků spoléhá pouze na

⁴⁸ Preventivními ochrannými pomůckami se rozumí zejména bariérové ochranné pomůcky, a to různé druhy mužských kondomů a lubrikační gely na vodní bázi, které snižují riziko protržení kondomu. Dále sem mimo jiné spadá ženský kondom, tzv. femidom, který je však v ČR nedostatkovým a téměř neznámým zbožím, dentální rouška, tzv. koferdam, latexová ochranná pomůcka pro orální styk zejména na ženě, která se zřejmě vůbec nepoužívá. Lze sem zařadit i latexové rukavice, které se doporučují používat v případě vaginální či anální stimulace prsty. Pod jinými prostředky si můžeme představit např. dezinfekční prostředky, někdy rovněž se spermicidním účinkem, které se označují jako mikrobicidy (Jedlička, Stupka, Kubátová, 2007).

kondom jako na antikoncepční prostředek, doporučuje se mimo jiné, aby pracovnice měly u sebe ještě prostředek postkoitální antikoncepce, který by se však měl užívat pouze výjimečně, a ne pravidelně (Van Mens et al., 2003).⁴⁹ Jedna respondentka, ruské národnosti, uvedla, že dostává na pracovišti antibiotika. Z výsledků šetření není patrné, jakým způsobem, kým, za jakých okolností jsou tyto léky podávány. „Preventivní“ užívání antibiotik bez dohledu lékaře lze však považovat za vysoce rizikovou činnost z hlediska absence přesné diagnózy a možného vzniku rezistence organismu na působení antibiotik a celkové účinnosti léčby. Jedna respondentka uvedla, že dostává léky proti bolesti.

Uplatňování negativních sankcí ze strany vedení podniku k pracovnícím

Pozdní příchod do práce

Respondentky uváděly, že za pozdní příchod do práce mohou nejčastěji očekávat:

- uložení pokuty (17, tj. 40,5 %), a to ve výši od 100 do 2000 Kč. 7 respondentek neuvedlo jednu částku, ale rozmezí. Pokuta u nich není fixní, ale závisí tedy ještě na různých okolnostech. Jedna respondentka z velkého podniku uvedla, že výše pokuty je přímo úměrná zpoždění (za 1 minutu činí 100 Kč);
- 11 respondentek (tj. 26,2 %) uvedlo, že je nepostihne žádný trest, nestane se nic;
- 9 respondentek uvedlo, že dostanou vynadáno od manažera/ky, provozní/ho, příp. majitele/ky (tj. 21,4 %);
- 2 respondentky musí z podniku odejít později (tzv. si to napracovat).

Neprokázala se souvislost mezi velikostí podniku a reakcí vedení podniku na pozdní příchod pracovnice.

Nepředložení výsledků na PPI

Zhruba polovině respondentek, které uvedly, že mají povinnost předkládat výsledky, hrozí nejčastěji nějaká forma trestu (11, tj. 26,2 %), a to téměř ve většině případů zákaz práce (tzv. stopka). 1 respondentka jako trest uvedla vyhazov. Nehrozí zde tedy zřejmě finanční pokuty.

⁴⁹ Z dat, které se podařilo získat od klientek R-R vyšetřených v pobočce Praha v roce 2007, vyplývá, že přibližně ½ užívá hormonální antikoncepci (Statistiky R-R Praha, 2007).

Ostatní respondentky uvedly, že neví, co se stane, pokud by nedodaly výsledky včas (10, tj. 23,8 %). Mezi nimi jsou možná ty, které dodávají výsledky včas a tuto situaci nezažily. Může to však také poukazovat na špatnou informovanost a nejasná pravidla v tomto směru ze strany vedení.

7.6.16 Příjmy pracovníků, formy odměňování

Podíl pracovníce

Ve zkoumaném vzorku se neukázala jednoznačná tendence v podílu, který náleží pracovníkům z poskytnuté služby (vyjádřeno v procentech). Nejčastěji respondentky uváděly asi 50 % z ceny služby (16, tj. 38,1 %). Poměr respondentek, jejichž podíl činí méně jak 50 % (12, tj. 28,6 %) a více jak 50 % (11, tj. 26,2 %) je poměrně vyrovnaný. Nejnižší uváděný podíl 30 % uvedlo 5 respondentek (tj. 11,9 %), naopak nejvyšší uváděný podíl 70 % uvedly 4 respondentky (tj. 9,5 %).

Lze si povšimnout, že kromě jedné cizinky slovenské národnosti, která uvedla, že má podíl 40 %, ostatní cizinky uváděly podíl alespoň 50 % (některé z nich i 60 % podíl). Nejnižší podíl, tedy 30 %, uvedly pouze některé Češky. Neprokázala se však statisticky významná souvislost mezi výší podílu a národností. Neprokázal se též významný vztah mezi velikostí podniku a výší podílu.

Okrajově v některých podnicích v Praze pracovníce platí paušální částku za pronájem pokoje a peníze, které získají od zákazníků za poskytnuté služby, patří už jen jim. Ve výzkumném souboru se objevila jedna respondentka, která uvedla, že platí za pronájem pokoje a z výtěžku již nikomu nic neodvádí.

Asi ¼ respondentek uvedla, že ví, kolik dostávají taxikáři za přivezení zákazníka (10, tj. 23,8 %). Uváděné částky se pohybovaly v rozmezí od 200 do 2200 Kč. Čtyři respondentky uvedly, že taxikáři nedostávají nic za přivezení zákazníka, což se však zdá být málo pravděpodobné.

Forma předávání výtěžku, nevyplacení výtěžku

Zde se ukázala jednoznačná tendence ve způsobu předávání výtěžku. Většinou šlo o vyplacení výtěžku v hotovosti po směně (36 respondentek, tj. 85,7 %). Jedna respondentka k tomu doplnila: „*v případě, že je pokoj placen kartou, na peníze čekám 2 až 3 týdny.*“ Formu bezhotovostní (převodem na účet), obvyklou pro jiné pracovní oblasti, neuváděla žádná respondentka.

Pět respondentek uvedlo jiný způsob předávání výtěžku, a to:

- v hotovosti následující den (3x),
- v hotovosti hned, tedy před koncem směny (2x),
- jednou se objevil způsob vyplácení po týdnu práce.

Zdá se, že není úplnou samozřejmostí dostat za odvedenou práci zapláceno, kdy 1/3 respondentek uvedla, že zná někoho ze své branže, kdo nedostal zapláceno za odvedenou práci (14, tj. 33,3 %). 5 respondentek, z nichž 4 byly české národnosti, se osobně setkalo s nezaplácením za odvedenou práci (tj. 11,9 %).

Způsob obrany těchto žen na nevyplácení výdělků se zdá být spíše pasivní. Ve volných odpovědích uvedly: „*Nechtěla jsem se přít, přešla jsem to s klidem*“. „*Byla jsem rozčilená, ale v podniku mi to vyhovovalo finančně, tak jsem věděla, že druhý den ty peníze mám zpátky*.“ „*Chtěla jsem odejít*.“ „*Musela jsem počkat, ale byla jsem vzteklá*.“

Výše výdělků, spokojenost s výdělkem

Předpokládala jsem, že výše průměrného měsíčního výdělků bude různá mimo jiné v závislosti na období zvýšené (tzv. sezóna) či snížené poptávky zákazníků po komerčním sexu. Průměrný měsíční výdělek jsem tedy v dotazníku rozdělila na 2 základní skupiny: průměrný měsíční výdělek v sezóně a mimo sezónu, přičemž určení, jaké období roku se dá považovat za sezónu, jsem ponechala na subjektivním zhodnocení respondentek.

„**V sezóně**“ měla téměř polovina respondentek měsíční příjmy ve výši nad 51 tisíc Kč (20, tj. 47,8 %).⁵⁰ Příjem více jak ¼ respondentek byl v rozmezí 31 – 50 tisíc Kč (11, tj. 26,2 %). Menšina žen měla příjem v rozmezí 11 – 30 tisíc Kč (6, tj. 14,2 %). Jedna respondentka, která pracuje méně jak 1x měsíčně uvedla, že její příjem se v sezóně pohybuje do 10 tisíc Kč. 4 respondentky na otázku neodpověděly, z nichž 3 uvedly, že výši příjmu nechtějí sdělit.

„**Mimo sezónu**“ měly respondentky celkově měsíční příjem nižší. Nejčastější a zároveň vyrovnané byly příjmy v rozmezí 11 – 30 tisíc Kč (13 respondentek, tj. 30,9 %) a v rozmezí 31 – 50 tisíc Kč (13 respondentek, tj. 30,9 %). Pouze 8 respondentek oproti

⁵⁰ V kategorii nad 51 tisíc v sezóně mělo 13 respondentek příjmy do 70 tisíc a 7 respondentek nad 70 tisíc za měsíc. Nejvyšší uvedený měsíční příjem byl 150 tisíc (2 respondentky) - obě jsou české národnosti, pracují v malém a středním podniku.

20 (viz výdělek v sezóně) uvedlo, že má příjem nad 51 tisíc Kč⁵¹ (tj. 19%). Počet respondentek, které měly příjem pod 10 tisíc, se v období mimo sezónu ztrojnásobil. Pět respondentek na tuto otázku neodpovědělo, z nichž 3 uvedly, že výši příjmu nechtějí sdělit.

Neprokázala se souvislost mezi výší výdělku (v sezóně a mimo sezónu) a velikostí podniku. Rovněž se neprokázala souvislost mezi výší výdělku v jednotlivých obdobích a národností.

Co se týče spokojenosti či nespokojenosti s výdělkem převažovaly respondentky spokojené (20, tj. 47,6 %) nad respondentkami spíše nespokojenými (6, tj. 14,3 %).

7.6.17 Zákazníci – proces oslovování zákazníka, chování zákazníků, počet zákazníků

Proces oslovování zákazníků

Pomocí otázky směřované na způsob oslovování zákazníků na pracovišti jsem zjišťovala, do jaké míry jsou pracovnice samy aktivní v oslovování zákazníků, do jaké míry je jim zákazník přidělen manažerem či si zákazník vybírá sám bez aktivity pracovnice. Protože otázka byla asi příliš obecně položena, nechtěla jsem ji klást s návodem, jakým způsobem lze odpovídat, odpovědi byly velice různorodé. Část respondentek popsala pouze, zda užívají tykání nebo vykání ve vztahu k zákazníkům.

Z dalších odpovědí je patrné, že největší skupinu tvořily respondentky, které samy oslovují zákazníka či se mu představují. Pod tuto skupinu jsem zahrнула ty, které uvedly nějaké oslovení zákazníka, komunikaci s ním (tj. 19 respondentek). Např. „*Ptám se, zda-li nechce společnost, pak si přisednu a ptám se na drink, ze kterého mám provizi a pak na pokoj*“.

Zbýlé dvě vyrovnané skupiny tvoří respondentky, které uvedly, že čekají, až budou zákazníkem osloveny, a respondentky, které rovněž nemohou zákazníka oslovit a čekají na jejich doporučení zákazníkovi manažerem, který celkově řídí proces přidělení zákazníka (tj. celkem 11 respondentek). Do těchto dvou skupin spadají odpovědi, např.: „*Zákazník si sám vybírá společnost slečny, máme se jenom usmívat.*“ *Manažer slečnu*

⁵¹ V kategorii nad 51 tisíc mimo sezónu mělo 6 respondentek příjmy do 70 tisíc a 2 respondentky nad 70 tisíc za měsíc. Nejvyšší příjem činil 130 tisíc za měsíc.

doporučuje.“ Proces přidělování zákazníka manažerem se ani jednou neobjevil u respondentek z malých podniků a vyskytoval se u středních i velkých podniků.

Počet zákazníků

Předpokládala jsem, podobně jako u výše příjmů, že průměrný počet zákazníků za směnu bude různý mimo jiné v závislosti na období zvýšené či snížené poptávky zákazníků po komerčním sexu. Průměrný počet zákazníků za směnu jsem tedy rozdělila na 2 základní skupiny: průměrný počet zákazníků v sezóně a mimo sezónu, přičemž určení, jaké období roku se dá považovat za sezónu, jsem ponechala opět na subjektivním zhodnocení respondentek.

„**V sezóně**“ měly nejčastěji respondentky průměrně 4 až 5 zákazníků za směnu (17, tj. 40,5 %). Následovaly:

- respondentky s průměrně 2 až 3 zákazníky za směnu (7, tj. 16,7 %),
- respondentky, které uvedly, že mají asi 6 až 7 zákazníků za směnu (5, tj. 11,9 %),
- 10 a více zákazníků uvedly 2 respondentky (tj. 4,8 %).

„**Mimo sezónu**“ byl průměrný uváděný počet zákazníků za směnu nižší. Nejčastěji to byli 2 až 3 zákazníci (26 respondentek, tj. 61,9 %). Následovaly:

- respondentky, které uvedly, že mají průměrně 4 až 5 zákazníků za směnu (4, tj. 9,5 %),
- 10 a více zákazníků za směnu v tomto období neuvedla žádná z respondentek.

Neprokázalo se, že by existoval významný vztah mezi počtem zákazníků v jednotlivých obdobích a národností respondentek. Neprokázalo se rovněž, že by existoval významný vztah mezi velikostí podniku a počtem zákazníků za směnu v jednotlivých obdobích.

S dostatečným počtem zákazníků bylo spokojeno 16 respondentek (tj. 40,5 %). 10 respondentek (23,8 %) se domnívalo, že by mohly mít zákazníků více a byly tedy nespokojeny s počtem těchto zákazníků.

Chování zákazníků k pracovnícím

Požadavek zákazníků na sex bez kondomu nebyl pro většinu respondentek neznámým jevem (35, tj. 83,3 %). Toto zjištění lze vztahovat i na základní soubor, potažmo na většinu komerčních sexuálních pracovníc. 4 respondentky uvedly, že po

nich zákazník styk bez kondomu nikdy nepožadoval (tj. 9,5 %). Přibližně 1/3 respondentek uvedla, že se s tímto požadavkem setkává často (tj. 16). Ostatní se s ním setkávaly zřídka (tj. 19).

Zákazníci byli nejčastěji uváděnými osobami vzhledem ke zkušenosti respondentek s násilným jednáním na pracovišti. S násilným chováním ze strany zákazníka se setkala 1/2 respondentek (tj. 21), bez ohledu na velikost podniku, národnost a věk dotazovaných.

Ve volných odpovědích na průběh násilného jednání bylo:

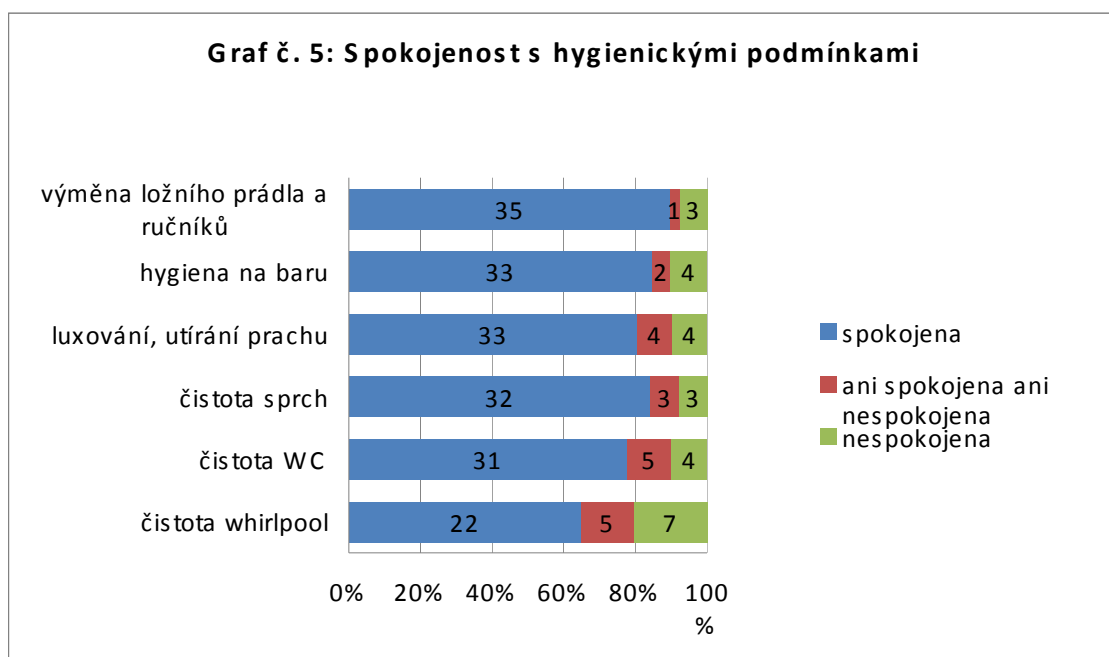
- 9x zmíněno konkrétní fyzické napadení (např. škrcení, znásilnění, tahání za vlasy, přiložení zbrani k hlavě aj.).
- 5 respondentek uvedlo agresivní jednání v souvislosti s opilostí zákazníka (např. *„zákazník byl opilý a nadával mi hodně“*).
- 3 respondentky zmínily toto jednání v souvislosti s vyžadováním sexu bez kondomu či praktik, které jsou pro respondentky nepřijatelné (např. *„nevybíravé vyžadování nadstandartního servisu“*).
- 7 respondentek popsalo, jak situace dopadla, např.: *„Na pokoji mě klient škrtil, tak jsme se oba porvali, přece se nenechám.“* *„Arogantní, agresivní idiot, který si řešil svoje mindráky, hodil mě na postel, tahal za vlasy, podařilo se mi utéct a zákazník byl vyhozen.“* *„Zákazník - začal být příliš agresivní na pokoji, chytil mě a uhodil, ale usměrnila jsem ho a odešla.“* *„Chytil mě za ruce a že to bude chtít bez kondomu, ale já se mu vytrhla a dala mu facku a on dal pokoj.“* *„Přišel frajer, cizinec zfetovaný, chtěl služby, které jsme neposkytovaly, napadl 2 holky, vyběhly jsme na něj s pánvičkou, odešel, vrátil se a vykopl dveře, na pomoc pak přiběhl soused, muž zmizel.“*

Více jak 1/2 respondentek byla s chováním zákazníků k své osobě spokojena (23, tj. 54,8 %). 5 respondentek uvedlo, že jsou nespokojené s chováním zákazníků. Necelá 1/5 pracovnic zaujímala neutrální postoj – nejsou ani spokojené, ani nespokojené s chováním zákazníků (8, tj. 19,1 %).

7.6.18 Hygienické podmínky na pracovišti

Celkově převažovala spíše spokojenost s čistotou jednotlivých prostředí než nespokojenost, kdy více jak 2/3 respondentek uvedla, že je spokojená s hygienickými

podmínkami na pracovišti (30, tj. 71,5 %). Velmi nespokojené s hygienickými podmínkami byly 3 respondentky (tj. 7,1 %). Nebyl prokázán vztah mezi spokojeností či nespokojeností respondentek s jednotlivými hygienickými podmínkami a velikostí podniku. V grafu č. 5 je uveden přehled hodnocení hygienických podmínek.

Nejhůře hodnotily respondentky čistotu vířivé vany (tzv. whirlpool), kdy s její úrovní byla spokojena přibližně 1/2 respondentek (22, tj. 52,4 %). Nedostatečně čištěná whirlpool vana může být rizikovým faktorem pro přenos některých PPI bakteriálního původu.

Jak to vypadá se zapojením respondentek do úklidu podniku? Přibližně 2/3 respondentek uvedly, že se na úklidu podniku vůbec nepodílejí (26, tj. 61,9 %). Více jak 1/3 respondentek uvedla, že se zapojuje do úklidu podniku (15, tj. 35,7 %), a to v 5 případech pravidelně (tj. 11,9 %).

Neprokázala se souvislost mezi zapojením do úklidu podniku a národností. Prokázala se však souvislost mezi bydlením v podniku a úklidem v podniku. Respondentky, které uvedly, že bydlí v podniku, uváděly významně častěji, že se někdy zapojují do úklidu podniku, než respondentky, které uváděly, že v podniku nebydlí. Žádná z těch, co uvedla, že se podílí na úklidu pravidelně, v klubu nebydlí.

Úklidové činnosti, do kterých se respondentky zapojovaly, byly nejčastěji:

- luxování a utírání prachu (7x),
- mytí sprchy (5x),
- vynášení odpadků (3x) a
- nejméně často mytí toalety (1x).

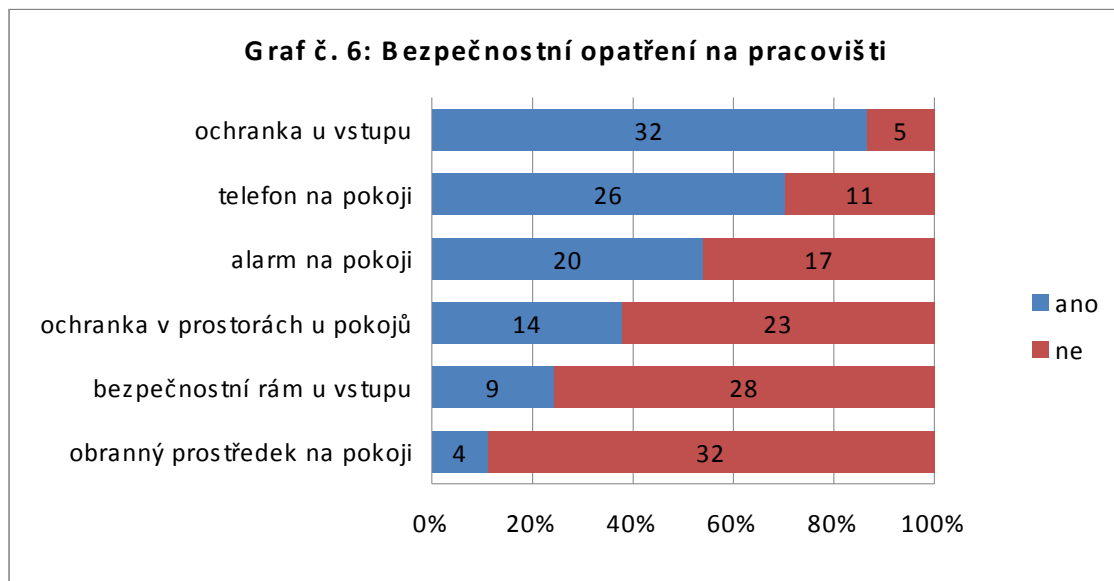
7.6.19 Bezpečnost na pracovišti, bezpečnostní opatření

Více jak 2/3 respondentek uváděly, že se cítí na pracovišti bezpečně (30, tj. 71,4 %). Ostatní (tj. 10 respondentek) buď nepřemýšlely nad tím, zda se cítí bezpečně v práci, anebo uváděly, že se bezpečně necítí.

Neprokázal se vztah mezi velikostí klubu a pocitem bezpečí v podniku. Respondentky, které uváděly, že se necítí bezpečně, mají obavy:

- ze zdravotních problémů (2 respondentky ukrajinské národnosti), tedy nejspíše z možnosti nákazy nějakou PPI,
- ze zákazníků (2 respondentky): *„Z toho, jaký zákazník přijde a jak se bude chovat.“* *„Ze zákazníků, kteří by mě nutili do něčeho, co já nechci, z escortu - nikdy nevím, do čeho jdu.“*
- Jedna respondentka uvedla neurčitě, že má obavy z „okolí“.
- Jedna respondentka vyjádřila obavu z prozrazení její činnosti: *„Někdy mám blbý pocit, když přijdou policajti. Nechci být někde zapsána, ale jinak dobrý.“*

Nástroje, které jsou užívány v klubech k zajištění bezpečnosti pracovníků a dalšího personálu vzhledem k možnému ohrožení ze strany zákazníka, jsou různé. V grafu č. 6 je uveden přehled užívaných bezpečnostních nástrojů od nejčastěji uváděných po nejméně časté.

Ve výzkumném vzorku se neobjevil podnik, který by neměl žádné bezpečnostní opatření. Nejvíce, a to 5 bezpečnostních opatření, měl 1 podnik malé velikosti (tj. ochranka u vstupu a v prostorách, kde jsou pokoje, bezpečnostní rám, telefon a alarm na pokoji). Neprokázal se statistický významný vztah mezi velikostí podniku a použitím jednotlivých bezpečnostních opatření.

Výše uvedené bezpečnostní nástroje by měly být vzájemně propojené a měly by na sebe navazovat. Alarm či telefon na pokoji bude dotyčné pracovníci málo platný, když nebude kompetentní osoba (např. ochranka) monitorovat situaci a nebude dostatečně hbitá a ochotná jít pracovníci na pomoc. Použití obranného prostředku na pokoji se pracovníci může vymknout z ruky a v horším případě může posloužit k paralyzování samotné pracovnice útočником. Je otázkou, do jaké míry jsou uvedené bezpečnostní nástroje vhodně a účinně využívány.

Dobrá bezpečnostní opatření mohou pravděpodobně zmírnit riziko ohrožení pracovnice násilným jednáním ze strany zákazníka, nemohou jej však asi úplně vyloučit – zejména v situaci, kdy je pracovnice se zákazníkem na pokoji, který má nad ní fyzickou převahu a znemožní jí dostat se k alarmu.

Potíže s okolím na pracovišti

Necelá 1/3 respondentek (12, tj. 28,6 %) uvedla, že má někdy potíže s okolím na pracovišti, z nichž 9 blížeji specifikovalo, čeho se potíže týkají. Jednalo se nejčastěji o potíže s kolegyněmi (viz. vztahy s kolegyněmi). Jedna respondentka uvedla, že má potíže „s manažerama ohledně dohazování "top" slečen k hostům“ (což zřejmě

nepřispěje k dobrým vztahům mezi pracovníci). Jedna respondentka uvedla „neslušné chování“, a neurčila blíže z jaké strany...

Neprokázalo se, že by potíže na pracovišti významně souvisely s národností respondentek.

7.6.20 Vztahy na pracovišti mezi sexuálními pracovníci, chování vedení k sexuálním pracovnícím

Kolegyně

Se vztahy s kolegyněmi byly spokojeny necelé 2/3 respondentek (25, tj. 59,5 %), naopak nebyla s nimi spokojena menšina respondentek (4, tj. 9,6 %). Téměř stejný počet respondentek, který uvedl, že je spokojený se vztahy s kolegyněmi, měl na pracovišti několik dobrých kamarádek (24, tj. 57,1 %). Alespoň 1 dobrou kamarádku mělo na pracovišti 7 respondentek (tj. 16,7 %), naopak žádnou kamarádku nemělo 6 respondentek (tj. 14,3 %), z nichž některé k tomu doplnily: „*Neberu je jako kamarádky, ale jako známé*“. „*Je to práce, kamarádky mám jiné*.“ „*Znám tam několik dobrých děvčat, s žádnou nijak zvlášť nekamarádím*.“ Jedna respondentka uvedla, že je v tomto směru opatrná.

Neprokázala se významná souvislost mezi velikostí podniku a vztahy mezi kolegyněmi (resp. množstvím kamarádek na pracovišti), ani mezi věkem respondentek a jejich vztahy. Lze si pouze povšimnout, že respondentky z malých klubů měly častěji jednu dobrou kamarádku, oproti respondentkám ze středních a velkých podniků, které uvedly, že mají více dobrých kamarádek.

Pozitivními momenty ve vztazích s kolegyněmi, kterými se šetření nezabývá, mohou být nejspíše možnost sdílení, vzájemné podpory, zábavy, naopak negativními momenty (které lze vysledovat z šetření) byly závist, rivalita, konkurence, pomluvy, které uvedly respondentky, které mají potíže na pracovišti se svým okolím. 8 respondentek uvedlo, že má zkušenost s násilným jednáním ze strany kolegyně. Žádná z těchto respondentek však tuto zkušenost blíže nerozvedla.

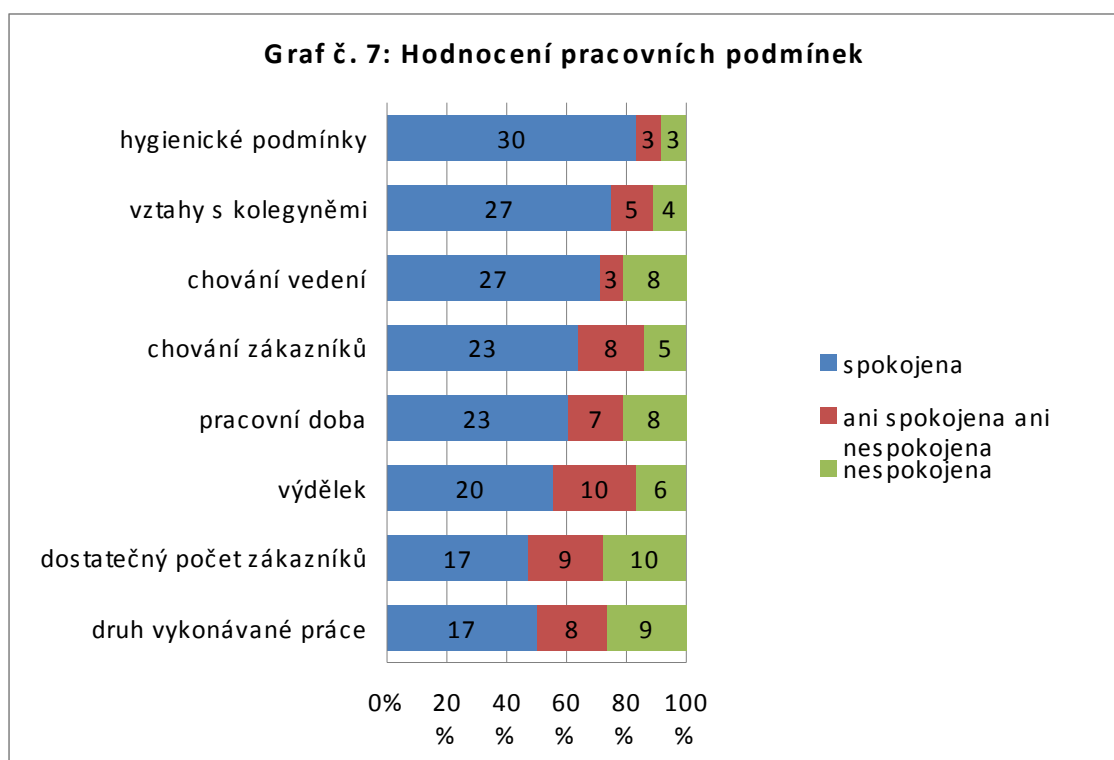
Vedení

Ve vzorku převažovaly respondentky, které uváděly, že jsou spokojené s chováním vedení (27, tj. 64,3 %). Požadavek vedení na poskytnutí sexuální služby

respondentkami vůči jejich osobě nepatřil mezi standardní jev. Setkala se s ním menšina, tj. 5 respondentek. 7 respondentek uvedlo, že má zkušenosti s násilným jednáním ze strany vedení (tj. 16,7 %). Žádná z nich však blíže tuto zkušenost nepopsala. Neprokázal se statisticky významný vztah mezi velikostí podniku a zkušeností s násilím ze strany vedení.

7.6.21 Spokojenost pracovníků s jednotlivými pracovními podmínkami

U žádné z jednotlivých pracovních podmínek se neprokázal významný vztah k velikosti podniku. V grafu č. 7 je uveden přehled jednotlivých pracovních podmínek od nejvíce uspokojivých po nejméně uspokojivé.

Šetření dále nezkoumá, které osoby zahrnovaly pracovníce pod ostatní personál, ale může to být obsluha baru, bezpečnostní pracovníci (ochranka) aj.

Ukázalo se, že největší nespokojenost respondentek pramenila z nedostatečného počtu zákazníků (10, tj. 23,8 %), přičemž s výdělkem bylo spíše nespokojeno 6

respondentek, V těsném závěsu bylo 9 respondentek, které byly nespokojené s vykonávanou činností (tj. 21,4 %).

Celkově u žádné z pracovních podmínek nepřevýšila celková nespokojenost s některou oblastí celkovou spokojenost.

Pokud jde o vztahy na pracovišti, nejlépe hodnotily respondentky chování ostatního personálu a nejhůře chování zákazníků k pracovnícím. Dále se ukázalo, že zřejmě není tak snadné dosáhnout takových příjmů, které by uspokojily všechny respondentky. Poptávka zákazníků již pravděpodobně není tak velká, aby pokryla potřeby všech respondentek (nabídky), což potvrzují informace získané z rozhovorů s klientkami R-R v rámci sociální práce, kdy si mnoho klientek stěžuje na „málo kšeftů“. Ačkoliv tedy respondentky uváděly, že mohou odmítnout zákazníka za určitých okolností, je otázkou, do jaké míry se tomu tak děje, když počet zákazníků nebyl vnímán většinou respondentek jako dostačující.

Možnosti zlepšení podmínek na pracovišti

Možnosti vyjádřit se volně k tomu, zda by bylo dobré něco zlepšit na pracovišti, využila necelá 1/2 respondentek (20, tj. 47,6 %). Nejvíce návrhů se vztahovalo ke zlepšení bezpečnosti na pracovišti (5x), z nichž 2 zmínily, že postrádají alarm na pokoji. 3 respondentky jsou nespokojené s vedením či manažery. (viz. např. *„Zlepšit vše - vedení, holky, peníze. Neměli by nám vyhrožovat pokutou a brát ohledy na ty co mají děti nebo jsou nějak nemocní.“*). Více zákazníků by uvítaly 2 respondentky. Stejný počet uvedl zlepšení hygienických podmínek. Více bonusů pro pracovníce (např. *„dávání pracovních pomůcek zadarmo nebo za poloviční ceny“*) by ocenily 2 respondentky. Další uváděné oblasti, které by se mohly zlepšit, byly např. *ceny pokojů, reklama podniku, vyplácení peněz, rekonstrukce podniku, změnu nástupního času do práce – místo od 16 h od 20 h (alespoň v létě)*. Jedna respondentka uvedla, že jí chybí v podniku kuchyň. 2 respondentky uvedly, že není potřeba nic zlepšovat. Stejný počet uvedl, že neví, jestli by bylo dobré něco zlepšit.

7.6.22 Plánovaná doba působení v SB

Nejčastěji respondentky uvedly nějaké časové rozmezí, ve kterém plánují věnovat se práci v SB (tj. 26 respondentek):

- 9 respondentek uvedlo, že plánují pracovat v SB méně než 1 rok,
- 10 respondentek uvedlo, že plánují pracovat v SB více než 1 rok až 2 roky,
- 6 respondentek uvedlo, že plánují pracovat v SB více než 2 roky. Nejdelší uvedená doba činila 5 let.
- Jedna respondentka uvedla, že plánuje pracovat v podniku 2 dny. Na tuto práci dle jejích slov neměla žaludek, protože však potřebuje splatit úvěr ve výši 200 tisíc, sehnala si jinou práci v SB - nekontaktní, a to na sex on line chatu, která jí bude více vyhovovat. Peněz z úvěru si neužila, dala je kamarádovi z dětství, který jí slíbil, že bude úvěr splácet, ale nečiní tak (rozhovor s klientkou v R-R, květen 2008).

Ostatní respondentky uvedly, že neví, jak dlouho by chtěly setrvat v SB (tj. 13x). 2 respondentky k této odpovědi doplnily: „*Nevím, než zaplatím dluhy nebo najdu jiné bydlení, kde by mě vzali se dvěma psy.*“ „*Před 5 lety jsem myslela, že až našetřím na byt, ale nyní NEVÍM, životní náklady jsou stejné s mým výdělkem.*“ (pozn. tato respondentka pracuje v SB 7 let).

7.7 Závěrečné shrnutí empirického šetření

Z výsledků šetření vyplývá, že respondentky uváděly, že jsou spíše spokojené s jednotlivými pracovními podmínkami než nespokojené. Celkově z šetření plyne poměrně dobrá pozice respondentek, které mají značnou kontrolu nad pracovními podmínkami. Možnosti zlepšení některých podmínek by se nicméně nebránila necelá polovina respondentek. Nejčastěji respondentky zmínily zlepšení bezpečnostních opatření na pracovišti. Všechny podniky mají sice alespoň jeden bezpečnostní nástroj, a to nejčastěji bezpečnostního pracovníka u vstupu, část podniků má více bezpečnostních nástrojů, je však otázkou, do jaké míry, jsou tyto nástroje účinně využívány. Protože většina respondentek dostává výplatu v hotovosti po směně, která končí v brzkých ranních hodinách, je otázkou, do jaké míry jsou ohrožené z hlediska možného oloupení či krádeže osobou, která by si je vytipovala...

Co se týče pocitů respondentek týkajících se bezpečnosti na pracovišti, většina uvedla, že se cítí na pracovišti bezpečně a pouze menšina uvedla, že má nějaké obavy na pracovišti či potíže se svým okolím. Ukázalo se, že zákazníci jsou zdrojem největšího ohrožení pro respondentky z hlediska jejich bezpečnosti a možného násilného jednání bez ohledu na velikost podniku. Zkušenost s násilným jednáním ze

strany zákazníka uvedla polovina respondentek, v jiných pracovních prostředích (outdoor, priváty a byty) by takovou zkušenost mělo zřejmě ještě více pracovníc. Většina respondentek se rovněž setkala s požadavkem zákazníků na nepoužití kondomu, což lze zobecnit na klientky R-R, potažmo na většinu sexuálních pracovníc.

Ze srovnání pracovních podmínek vzorku Češek a cizinek nevyplývalo, že by cizinky měly horší pracovní podmínky než Češky, jak by se možná dalo očekávat. V některých aspektech uváděly dle mého subjektivního hodnocení lepší pracovní podmínky než Češky. Významně častěji měly kratší směny než Češky a lze si povšimnout, že měly častěji vyšší podíl z příjmu než Češky. Češky oproti cizinkám rovněž významně častěji bydlí v podniku, kde pracují. Žádná z cizinek v podniku nebydlí.

Lze tedy shrnout, že cizinky (občanky EU či tzv. 3. zemí), které jsou klientkami R-R, nemusí mít automaticky horší pracovní podmínky než Češky. Jistě je zde však mnoho faktorů, které obecně činí cizinky zranitelnějšími (např. nelegální status, neznalost českého jazyka aj.), což se celkově promítá do jejich pozice. Bezpochyby pracují v ČR cizinky obchodované za účelem sexuálního vykořisťování, ke kterým se však sdružení R-R většinou nedostane, ale nelze obecně všechny cizinky považovat za obchodované či vykořisťované osoby.

Známky, které by mohly signalizovat vykořisťující přístup ze strany vedení, se objevily u menšiny respondentek. Nebyly zkoumány v kontextu u jednotlivých respondentek, ale za vykořisťující praxi lze označit např. nemožnost odmítnutí zákazníka, což může být rizikové z hlediska vyžadování nechráněného styku zákazníkem, a zkušenost s násilným jednáním ze strany vedení, které má okrajová, nikoliv však nezanedbatelná část respondentek.

Přestože jsem se respondentek přímo neptala na to, zda si platí sociální pojištění, lze předpokládat, že většina respondentek si ho zřejmě neplatí. Vyplývá to z jejich pracovní právního zařazení v podniku, kdy pouze minimum respondentek uvedlo, že má pracovní smlouvu a jsou zaměstnankyněmi podniku. Necelá polovina respondentek uvedla, že má nějakou smlouvu, jejíž typ nevedly. Živnostenské oprávnění na nějakou činnost nevlastnila žádná z respondentek. Nízké zabezpečení z hlediska malé účasti na sociálním pojištění lze vnímat jako rizikový faktor, který může vést k potížím do budoucna. Nedostatečná pracovní právní ochrana pracovníc může souviset též s

nevyplacením výdělku, s čímž měla přímou zkušenost menšina respondentek, ale již třetina respondentek uvedla, že zná někoho, kdo nedostal za odvedenou práci zapláceno.

Pokud jde o velikost podniků, u většiny proměnných se neprokázala souvislost s velikostí podniku. Nelze tedy jednoznačně říci, že by některé pracovní podmínky byly lepší či horší v některém typu podniku dle velikosti. Neprokázalo se tedy např., zda souvisí vztahy mezi kolegyněmi s velikostí podniku. Se vztahy s kolegyněmi byla spokojena většina respondentek, kdy většina z nich má několik dobrých kamarádek na pracovišti. Objevily se však i výrazně negativní zkušenosti, kdy menšina respondentek uvedla, že se setkala s násilným jednáním ze strany kolegyně. V potížích na pracovišti byly právě nejčastěji uváděny potíže týkající se vztahů s kolegyněmi, jako jsou např. závist, pomluvy.

Závěr

V bakalářské práci jsem poukázala na různorodost pohledů, kterými lze nahlížet na problematiku komerčního sexu, různorodost pracovních prostředí, odlišnou míru rizik, která mohou být spojena s prací v jednotlivých prostředích. Vzhledem k tomu, že nelze očekávat, že by komerční sex vymizel, ať už by byla politika státu jakákoliv, připadá mi účelné zajímat se o pozici těchto osob, která je právně nezakotvená, a jejich pracovní podmínky. Aby se snížila možná rizika, která jsou spojená s touto prací (např. zdravotní, kriminální), měly by mít možnost co největší kontroly nad pracovním procesem a celkově jejich pracovními podmínkami. Ne každý, kdo pracuje v sex byznysu má však tuto možnost či je schopen takové kontroly. Společnost většinou chápe, že je potřeba pomoci těm, kdo jsou nuceni provozovat prostituci. Služby různého typu je však vhodné poskytovat i osobám, které pracují tzv. dobrovolně, čímž nechci říci, že by tyto osoby měly být pouhým pasivním objektem různých projektů, ale v ideálním případě by měly být přizvány k participaci na těchto projektech a měly by být podporovány k vytvoření takových pozic, aby uměly samy hájit své zájmy. Je třeba si rovněž uvědomit, že ne každý musí mít potřebu využívat speciálních služeb určených pro tuto cílovou skupinu a identifikovat se s touto skupinou.

Proč je mimo jiné vhodné poskytovat sociální a jiné služby speciálně těmto osobám? Osoby pracující v sex byznysu si mnohdy předávají řadu mýtů týkajících se informací o přenosu pohlavních chorob, většinou nesdělují gynekologům, jakou práci dělají, některé osoby, které zažily nějaký druh násilí v práci, nehlásí takové jednání na policii... to vše a mnohé další může souviset se stigmatem, kterým je zatížena práce v sex byznysu a které povětšinou vede ke skrývání jejich činnosti. Služby, v jejichž rámci se přistupuje k těmto lidem s respektem, nehodnotícím postojem, mohou pomoci zmírnit rizika spojená s touto prací a zároveň posilovat kompetence těchto osob (empowerment). V práci jsem se nezabývala detailně rolí sociálního pracovníka ve vztahu k osobám, které poskytují placené sexuální služby a k dalším osobám, kteří jsou nějak zapojeni do prostředí komerčních sexuálních služeb, což by mohlo být dalším možným polem zkoumání.

Přínos práce spatřuji zejména v realizování kvantitativního šetření, jehož výsledky mohou pomoci upřesnit představu pracovníc R-R a dalších osob o jednotlivých pracovních podmínkách klientek R-R pracujících v pražských sex klubech. Výstupem může být větší zaměření pracovníc R-R na zajištění bezpečnosti sexuálních

pracovnic na pracovišti, a to formou širších diskusí s klientkami na toto téma, posilováním jejich kompetencí usilovat u vedení o zlepšení bezpečnosti, vytvořením bezpečnostních strategií, které minimalizují riziko ohrožení.

Důležitým aktérem, který se podílí na kvalitě pracovních podmínek, jsou mimo jiné zákazníci. Zde vidím potenciál pro rozvoj sociální práce preventivního charakteru. Doposud byl realizován pilotní projekt a kampaň, které se snažily především o upozornění zákazníků na problematiku obchodu s lidmi a jejich zapojení do identifikace obchodovaných osob prostřednictvím zřízení speciální telefonní linky, které však nezaznamenaly příliš velkou odezvu ze strany zákazníků, ale celkově přispěly k větší vnímavosti veřejnosti vůči problematice OSL (OBP MVČR, 2008). Zkušenosti ze zahraničí ukazují, že na zákazníky může být působeno i vzhledem k dodržování určitých pravidel v kontaktu sex worker – zákazník. Např. v Německu byl realizován projekt „Fair play“ v době mistrovství světa ve fotbale, který mimo jiné zahrnoval rozdávání kartiček s fair play pravidly potenciálním zákazníkům. Tato pravidla se týkají používání kondomů, respektování hranic pracovnice, dojednání poskytnutí služby, respektování nočního klidu sousedů, ale i pokynu, co dělat v případě, že mají podezření na násilí páchané na pracovnicích. Celkově jsou psána formou, jak si lépe užít sex s pracovnicí (celé znění viz příloha č. 3). Fair play karty jsou dle mého názoru využitelné i pro prostředí České republiky, je však otázkou, jakým způsobem takové materiály distribuovat, jaká média využít k předání informací aj. V ideálním případě by pravidla měli vyžadovat přímo majitelé podniků, kdy někteří již teď podporují pracovnice ve vyžadování chráněného styku a starají se o bezpečnost pracovnic.

Jako další významnou oblast, na kterou by se mohla více zaměřit pozornost v sociální práci s osobami, které poskytují placené sexuální služby, je sféra jejich zabezpečení z hlediska pracovně – právního ukotvení vztahu či podnikatelské činnosti, které se nyní mohou vztahovat pouze na nějakou jinou činnost v rámci podniku, jelikož prostituce dle práva neexistuje. Za tímto účelem by mohl být vytvořen informační materiál, který by uceleně a srozumitelně informoval o možnostech a výhodách pracovně právního vztahu mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem či v rámci podnikání, rizicích, které vyplývají z neexistence žádného vztahu, a tudíž neplacení sociálního a zdravotního pojištění, a celkově motivoval k myšlení na budoucnost, ukládání úspor apod.

Do budoucna by mohly být dále zkoumány podrobněji některé aspekty pracovních podmínek (např. okolnosti, za kterých dochází k násilnému jednání ze strany zákazníků, vedení, kolegyň; jaké strategie mají pracovnice vytvořeny k přesvědčení zákazníka k použití kondomu aj.) a zejména potřeby pracovnic ve vztahu k jejich práci, a to mimo jiné vzhledem k případné legalizaci profese. Co by tyto osoby motivovalo k registraci nutné k legálnímu výkonu prostituce, případně jaké jiné možnosti legalizace jejich profese by preferovaly a v neposlední řadě, zda mají vůbec nějaký zájem na legalizaci profese.

Na závěr k doplnění a shrnutí, proč je třeba zajímat se a usilovat o dobré pracovní podmínky osob, které poskytují placené sexuální služby, použiji vyjádření samotných sexuálních pracovnic a pracovníků z roku 2004 (Betteridge, 2006):

„Když mohu pracovat v bezpečných a dobrých podmínkách.

Když nejsem diskriminován/a.

Když nejsem označován/a za nemorální nebo oběť.

Když nejsem předmětem neetických výzkumníků.

Když mohu pracovat bez obtěžování, násilí nebo porušování zákona (legálně).

Když sexuální práce je uznána za práci.

Když máme bezpečí, jednotu, respekt a práva.

Když si mohu zvolit vlastní cestu.

Potom mi nic nebrání chránit sebe a jiné před nákazou virem HIV.“

Resumé

Již několik let probíhají pokusy o upravení problematiky prostituce speciálním zákonem, který by vymezil podmínky, za kterých by bylo možno vykonávat prostituci legálně, a za nelegální výkon stanovil sankce. Na současném návrhu zákona o regulaci prostituce pracují pověřeni úředníci magistrátu hl. města Prahy. Zákon znovu staví na oficiální registraci osob a může vést k proměně situace na prostituční scéně. Lze předpokládat, že v případě přijetí zákona by se registrovala pouze menšina osob, značná část by se tedy dostala do ilegality a tudíž větší skrytosti. To by mohlo vést k jejich zranitelnějšímu postavení a celkově tedy ke zhoršení pracovních podmínek. Jak vypadá současná pozice a pracovní podmínky žen, které poskytují placené sexuální služby v situaci, kdy tato činnost dle práva neexistuje?

Cílem práce bylo zmapovat pracovní prostředí žen, které poskytují placené sexuální služby v ČR vzhledem k jejich pracovním podmínkám a blíže se zaměřit na pracovní podmínky sexuálních pracovníků, které pracují v pražských sex klubech a využívají služeb občanského sdružení Rozkoš bez rizika (R-R). V práci jsem se mimo jiné snažila využít praktické poznatky získané v rámci mého pracovního působení v R-R z pozice terénní a sociální pracovníce.

Pracovní prostředí v rámci placených sexuálních služeb se liší se mimo jiné mírou rizika pro sexuální pracovníce, ale i dostupností pro terénní pracovníky, které se snaží nabídnout těmto osobám služby. Míra moci a kontroly pracovníků nad těmito podmínkami a celkově pracovním procesem je různá a vliv na ni mohou mít zejména: faktor přinucení k prostituci nějakou osobou či okolnostmi, legislativní postoj státu, pohled veřejnosti a stigma spojené s prací v sex byznysu, osobnost sexuálního pracovníka a jeho profesionalita, závislosti na psychotropních látkách a další.

K bližšímu poznání pracovních podmínek klientek R-R v pražských sex klubech posloužily výsledky kvantitativní šetření. Šetření bylo cílené na zjištění základních pracovních podmínek respondentek, mezi které lze zařadit pracovní – právní uspořádání vztahu, pracovní režim, práva a povinnosti pracovníků, zajištění bezpečnosti na pracovišti a hygienických podmínek aj. Z výsledků šetření vyplynula spíše spokojenost s jednotlivými pracovními podmínkami než nespokojenost, kdy většina respondentek má dobrou míru kontroly nad pracovním procesem. Mohou odmítnout zákazníka, mohou si vzít v práci volno podle potřeby aj. U cizinek, které se všechny

dorozuměly česky a jsou pravidelnými klientkami R-R, se neprokázalo, že by měly horší pracovní podmínky. Nebyla prokázána rovněž souvislost mezi velikostí podniku podle počtu pracovníků na směně a kvalitou jednotlivých pracovních podmínek. Rizikovými faktory, které vyplynuly z šetření, jsou zejména nedostatečná pracovní – právní ochrana, která může vést ke zkušenosti s nevyplacením výdělků, neplacení zejména sociálního pojistného, a tudíž nezabezpečení pro případ pojistné sociální události. Dalším významným ohrožujícím faktorem je násilné chování zákazníků, se kterým má zkušenost polovina respondentek. Výstupem šetření může být větší zaměření sociální práce na zlepšení bezpečnosti pracovníků na pracovišti, snížení rizik ohrožení zákazníkem, informační kampaně s fair pravidly cílené na zákazníky. Dále motivování sexuálních pracovníků k jejich zabezpečení z hlediska účasti na sociálním pojištění a celkově k orientaci na budoucnost.

Summary

Already for some years there have been experiments to regulate the issue of prostitution by a specific law, which would define the conditions, under which it would be possible to perform prostitution legally and it would set sanctions for illegal practice. The appointed officers of the Prague municipality work on a proposal of the law on the regulation of prostitution. The law is again based on the official registration of persons and can lead to a change of situation on the prostitution scene. It is possible to assume that in case the law would be adopted, only a minority of persons would register, a great part of them would therefore fall into illegality and therefore a greater seclusion. That could lead to their more vulnerable position and generally to worsening of work conditions. What does the current situation and working conditions of women providing sexual services look like, when effectively such activity doesn't legally exist?

The aim of the paper is to map the working environment of women offering paid sexual services in the Czech Republic in connection to their working conditions and to look more closely at the working conditions of sexual workers employed in the Prague sex clubs and use services of a non-governmental organisation Rozkoš bez Rizika (R-R; Pleasure without risk). In the paper I have tried to use the practical knowledge gained in the frame of my work in R-R in the position of street and social worker.

The working environment in the framework of paid social services differs by the level of risk for the sexual worker as well as by the accessibility from the side of streetworkers, who try to offer services to those persons. The amount of power and control of the workers over the conditions and generally over the work process is diverse and it can be above all influenced by the factor of being forced to prostitution by a person or conditions, legislative approach of the state, public opinion, a stigma linked to working in the sex business, personality of the sexual worker and his/her professionalism, dependence on psychotropic substances or many other factors.

For closer understanding of the working conditions it has been useful to use results of a quantitative research among respondents, clients of R-R. The investigation has aimed at finding out the basic working conditions of the respondents in the Prague sex clubs, among which labour framework, work mode, rights and duties of the workers, ensuring security at work place and hygienic conditions can be included.

From the results of the investigation it turned out that among the respondents satisfaction over the working conditions dominates to dissatisfaction, when most of the respondents have a good level of control over the work process. They can refuse a customer, they can take time off based on their needs etc. Among the foreigners being able to communicate in Czech and are regular clients of R-R it hasn't proved that they would have worse working conditions. A connection between the size of the sex club, based on the number of workers on the shift, and the quality of individual working conditions has also not been proved. The risk factors, as it has shown in the investigation, are mainly inadequate labour protection, which can lead to an experience with salary, specifically the social insurance, not being paid, which creates a danger in case of insured social occasion. Another important endangering factor is the violent behaviour of customers, which half of the respondents had experienced. The output of the investigation can be a greater concentration of social work at improving safety of the workers at work place, decreasing the possible menace from customers, developing information campaign on the rules of fair play towards the customers. Further possible steps can be to motivate the sexual workers towards their security in terms of their participation in the social insurance scheme and general orientation towards future.

Použitá literatura

- Adámek, J. Zástupce sdružení Nového města pražského. Osobní konzultace, 21. 2. 2007.
- Agustín, L. M. *Helping Women Who Sell Sex: The Construction of Benevolent Identities* [online], 2005a [cit. 2008-03-20]. Rhizomes, 10, spring. Dostupné z: <http://www.rhizomes.net/issue10/>
- Agustín, L. M. Migrants in the Mistress's House: Other Voices in the "Trafficking" Debate, 2005b. *Social Politics*, 12, 1, s. 96-117.
- Alexander, P. *Feminism, Sex Workers, and Human Rights*. In Nagle, J. (ed.) *Whores and Other Feminists*. New York and London: Routledge, 1997, s. 83 - 97. ISBN 0-415-91821-9 (cl).
- Bastow, K. *Prostitution and HIV/AIDS* [online]. Canadian HIV/AIDS Legal Network, 1996 [cit. 2008-03-20]. Dostupné z: <http://www.walnet.org/csis/papers/bastow-aidslaw.html>
- Bednářová, Z., Pelech, L. *Slabikář sociální práce na ulici: supervize, streetwork, financování*. 1. vydání. Brno: Doplněk, 2003. ISBN 1081-259-2003.
- Betteridge, G. *Sex, work, rights: reforming Canadian criminal laws on prostitution* [online]. 15 February 2006 [cit. 2008-03-20]. Canadian HIV/AIDS Legal Network. Dostupné z: <http://www.aidslaw.ca/publications/interfaces/downloadFile.php?ref=196>
- Bindman, J., Doezema, J. Redefining Prostitution as Sex Work on the International Agenda [online], 1997 [cit. 2008-03-20]. [Commercial Sex Information Service](http://www.walnet.org/csis/papers/redefining.html). Vancouver. Dostupné z: <http://www.walnet.org/csis/papers/redefining.html>
- Blanda, R. et al. Jsme bezmocní proti prostituci? *Měsíčník městské části Praha 1*, červenec-srpen 2007, roč. XVI, s. 8 – 11.
- Blažek, I. Vnitro zarazilo Plzni další vyhlášku o prostituci [online]. 21. 6. 2006 (cit. 5. 3. 2007). Dostupné z: http://www.novinky.cz/domaci/vnitro-zarazilo-plni-dalsi-vyhlasiku-o-prostituci_88625_efags.html
- Blažek, R. *Praha připravila návrh zákona o regulaci prostituce* [online]. 31. 1. 2008 [cit. 2008-03-20]. Dostupné na internetu: http://magistrat.praha-mesto.cz/75692_Praha-pripravila-navrh-zakona-o-regulaci-prostitute
- Borneman, E. *Encyklopedie sexuality*. Praha: Victoria publishing, 1990. ISBN 80-85605-17-1.
- Burčíková, P. – Kutálková, P. *Pracovní poznámky k návrhu zákona o regulaci prostituce*, únor 2008.
- Canadian HIV/AIDS Legal Network. A Human Rights-based Commentary on UNAIDS Guidance Note: HIV and Sex Work (April 2007) [online], September 2007 [cit. 2008-

03-20]. Dostupné z:

<http://www.aidslaw.ca/publications/interfaces/downloadFile.php?ref=1196>

ČTK. Obce bojující s prostitucí zákon o její regulaci převážně vítají [online]. 20. 7. 2005 (cit. 18.11.2005). Dostupné na internetu: http://www.kr-urady.cz/vismo/dokumenty2.asp?u=450022&id_org=450022&id=95813&archiv=0

Declaration of the Rights of Sex Workers in Europe, zkr. DRSWE, 2005. In Sorfleet, A. Sex Workers' Rights. Report of the European Conference on Sex Work, Human Rights, Labour and Migration, Brussels (2005). International Committee for the Rights of Sex Workers in Europe: 2007. Přeloženo do čj: Deklarace práv sexuálních pracovníků a pracovnice v Evropě [online]. R-R, 2006. Dostupné na internetu: http://www.rozkosbezrizika.cz/01_hm/015_DEKLARACE.htm

Disman, M. Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0139-7.

Dziamová, V. „Sexuální práce“ jako příklad krajní nerovnosti mezi pohlavími. Evangelikální teologický seminář. Projekt Harmonické využití rovného postavení mužů a žen ve společnosti.

FairPlay. Don't shoot an own goal, nedatováno. Dostupné z:

<http://www.freiersein.de/events/zehn-regeln-englisch.php> [cit. 2008-07-15].

Gaffney, J. et al. (ed.). Practical guidelines for delivering health services to sex workers. Amsterdam: Foundation Regenboog AMOC. ISBN 978-90-812297-4-6.

Gjuričová, J. Kriminalizovat prostituci nemá smysl. *Lidové noviny*, 4. 9. 2000, s. 1 a 11..

Holanová et al. *Obchod s lidmi v ČR: instruktážní manuál pro sociální a terénní pracovníky*. Vzdělávání pracovníků sociálních služeb v problematice obchodu s lidmi. Praha: [s.n.], 2007.

Hrčka, M. Sociální deviace. 1. vyd. Praha: SLON, 2001. ISBN 80-85850-68-0.

Chapkis, W. *Power and control in the commercial sex trade*. In Weitzer, R. J. (ed.). Sex for sale: prostitution, pornography and the sex industry. New York and London: Routledge, 2000, s. 181 - 201. ISBN 0-415-92295-X.

Chmelík, J. et al. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1.vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-739-6.

ICPR (International Committee for Prostitutes Rights). World Charter for Prostitutes' Rights, 1985. In Sorfleet, A. Sex Workers' Rights. Report of the European Conference on Sex Work, Human Rights, Labour and Migration, Brussels (2005). International Committee for the Rights of Sex Workers in Europe: 2007.

IUSW (The International Union of Sex Workers). *About us* [online], july 2007 [cit. 2008-07-15]. Dostupné z: <http://www.iusw.org/node/1>

Jäger, P. *Ústavní soud umožnil obcím vykázat z ulic prostitutky* [online]. Dostupné z: http://www.kdu.cz/videa/Media_18994_2007_3_23_10_13_55.doc [cit. 2007-11-15].

Janírková, M. R-R, pobočka Brno. Osobní konzultace, červenec 2007.

Jedlička, J. - Stupka, J. – Kubátová, A. *Krátký odborný návod dostatečně odpovědným milencům*. 1.vyd. Praha: Státní zdravotní ústav, 2007.

Ježek, P. Prostitutky odmítají platit pokuty [online]. *MF Dnes*. 7. 3. 2005 [cit. 2007-11-15]. Dostupné z:
http://zpravy.idnes.cz/krimi.asp?r=krimi&c=A050307_072248_krimi_ton

Jeffreys, S. *The idea of prostitution*. 1st edition. Melbourne: Spinifex Press 1997. ISBN 1-875559-65-5.

Jessen, L. *Patricia Kaatee, Liv Jessen and Janni Schulerud Talk Human Rights*. In Sorfleet, A. Report of the European Conference on Sex Work, Human Rights, Labour and Migration, Brussels (2005). International Committee for the Rights of Sex Workers in Europe: 2007, s. 37 – 39.

Kábrt, T. Radní vytlačili prostitutky před policejní stanice [online]. 12. 1. 2005 [cit. 2007-11-15]. Dostupné z:
http://zpravy.idnes.cz/domaci.asp?r=domaci&c=A050112_180135_domaci_jpl

Kopecký, J., Pokorný, J. Obchod se sexem má zmizet od škol [online]. 4. 7. 2005 [cit. 2007-10-13]. Dostupné z:
http://zpravy.idnes.cz/domaci.asp?r=domaci&c=A050703_211259_domaci_bih

Koranda, M. *Seminář k návrhu zákona o regulaci prostituce*. Zápis z jednání na Úřadu vlády ČR. 27. 3. 2008.

Krejčová, V. *Placený sex v Čechách - jak se s ním legislativně vyrovnat?*. Praha: Karlova univerzita, Fakulta sociálních věd, Katedra veřejné a sociální politiky, 2008. 111 s. Vedoucí diplomové práce: Mgr. Martin Nekola.

Krpálková, J. Česká katolická charita. Příspěvek na odborném kolokviu „Kolik stojí žena?“ 26. 6. 2007.

Kubátová, H. *Mýtus sociálních deviací*. In Večerka, K. ed. Společenské podmínky vzniku sociálních deviací. Sborník příspěvků ze semináře sekce sociální patologie MČSS. Praha: Masarykova česká sociologická společnost, 2007, s. 157 - 165. ISBN 80-903541-4-9.

La Strada, a. *Kdo jsme. Informace* [online], nedatováno. Dostupné z:
<http://www.strada.cz/cz/kdo-jsme/> [cit. 2008-4-25].

La Strada, b. *Nejčastější dotazy k prevenci* [online], nedatováno. Dostupné z:
<http://www.strada.cz/cz/prevence/nejcastejsi-dotazy/> [cit. 2008-4-25].

Leigh, C. *Inventing sex work*. In Nagle, J. (ed.) *Whores and Other Feminists*. New York and London: Routledge, 1997, s. 225 – 231. ISBN 0-415-91821-9 (cl).

Lenderová, M. *Chytila patrola aneb prostituce za Rakouska i republiky*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0379-9.

Little, B. C. *Prostitution*. In *Understanding deviance and control: Theory, research and social policy*. F. E. Peacock Publisher, Inc., 1983, s. 26 – 43.

Lutnick, A. *The St. James Infirmary: A History* [online], nedatováno. Dostupné z: <http://www.stjamesinfirmary.org/Uploads/journal%20history.doc> [cit. 2008-04-25].

Malinová, H. *HIV poradenství mezi prostituujícími ženami aneb preventivní práce s prostitutkami*. In Jedlička, Stupka, Chmelová ed. *Příručka HIV poradenství*. 2. vyd. Praha: Státní zdravotní ústav, 2007.

Malinová, H. *Sex a prostituce* [online]. 9. 3. 2008 [cit. 2008-03-15]. Dostupné z: http://www.rozkosbezrizika.cz/01_hm/021_ZAKON.htm

Malinová, H. *Sociální práce se ženami, které poskytují placené sexuální služby*. In Matoušek, O., Kolářková, J., Kodymová, P. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál 2005. ISBN 80-7367-002-X.

Malinová, H., Šídová, L. *Ženy poskytující placené sexuální služby*. In Nedělníková, D. (ed.). *Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce*. Ostravská univerzita, Ostrava 2007.

Malinová, H. *Osobní konzultace*, červenec 2008.

Matoušek, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.

Mihalco, Z. *Dubí zveřejní zákaznky nevěstinců na internetu*. 9. 7. 2007a, [cit. 2007-10-10]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/domaci/zivot-v-cesku/clanek.phtml?id=460372>

Mihalco, Z. *Nová dálnice vytlačila prostitutky: zákazníků ubylo* [online]. 23. 7. 2007b [cit. 2007-10-10]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/domaci/zivot-v-cesku/clanek.phtml?id=466361>

Mihalco, Z. *Stát bude počítat prostitutky* [online]. 13. 7. 2007c [cit. 2007-10-10]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/domaci/zivot-v-cesku/clanek.phtml?id=466523>

Milfait, R. *Komerční sexualizované násilí na dětech: prostituce, pornografie, obchod*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-320-8.

Ministerstvo vnitra ČR (dále jen MV ČR). *Návrh zákona o regulaci prostituce* [online], 2005a [cit. 2007-09-10]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/dokument/2005/navrh.doc>

MV ČR. *Změny souvisejících zákonů* [online], 2005b [cit. 2007-09-10]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/dokument/2005/zmeny.doc>

MV ČR, c. *Prostituce a obecně závazné vyhlášky obcí* [online], nedatováno. Dostupné z: http://www.mvcr.cz/rs_atlantic/project/article.php?id=5493 [cit. 2007-11-10].

Mitlöchner, M. *Erotika a paragrafy*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-691-9.

- Monto, M. A. Why men seek out prostitutes. In Weitzer, R. J. (ed.). Sex for sale: prostitution, pornography and the sex industry. New York: Routledge, 2000, s. 67-83. ISBN 0-415-92295-X.
- Mračno, J. *Erotika v centru*. Listy hlavního města Prahy, říjen 2005, roč.V/10, s. 1 a 3.
- Munková, G. Sociální deviace: přehled sociologických teorií. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0279-2.
- Murárik, J. Dvacet nevěstinců je příliš [online]. Rozhovor s Rudolfem Blažkem. *24 hodin*. 13. 5. 2008 [cit. 2008-6-15]. Dostupné z: http://magistrat.praha-mesto.cz/76546_Dvacet-nevestincu-je-prilis
- Myslíková, L. Odbor bezpečnostní politiky MV ČR. Příspěvek na odborném kolokviu „Kolik stojí žena?“ 26. 6. 2007.
- Návrh zastupitelstva hlavního města Prahy. *Zákon ze dne.....2008 o regulaci prostituce. Důvodová zpráva* [online]. Praha 11. 12. 2007 [cit. 2008-03-18]. Dostupné z: http://www.rozkosbezrizika.cz/02_download/35_zakon_navrh_5856-4.doc
- O'Neill, M. *Prostitute women now*. In Scambler, G. – Scambler, A. (ed.). Rethinking prostitution: purchasing sex in the 1990s. London and New York: Routledge, 1997, s. 3 – 28. ISBN 0-415-10207-3.
- Odbor bezpečnostní politiky MV ČR (dále jen OBP MVČR), a. *Prostituce* [online], nedatováno. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/bezpecnost/obchod/prostituce.html#vyhlasky> [cit. 2008-02-15].
- OBP MV ČR, b. *Prostituční scéna* [online], nedatováno. Dostupné z: http://www.mvcr.cz/rs_atlantic/project/article.php?id=5492 [cit. 2008-02-15].
- OBP MV ČR, c. *Možný postup obcí v oblasti regulace prostituce* [online], nedatováno. Dostupné z: http://www.mvcr.cz/rs_atlantic/data/files/metodika-obce.pdf [cit. 2008-02-15].
- OBP MV ČR. Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období 2008 – 2011) [online]. Praha 2008 [cit. 2008-07-15]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/strategie_08-114072.pdf
- Obyt, S. *Prostituce zažívá přelom: ženy opouštějí ulice* [online]. 10. 7. 2007 [cit. 2008-05-15]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/prostituce-zaziva-prelom-zeny-opousteji-ulice_15658.html
- Odbor dozoru a kontroly veřejné správy MV ČR. *Vzory právních předpisů obcí* [online], nedatováno. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/sprava/mistni/vzory.html> (vyhláška 62, 63), http://www.mvcr.cz/sprava/mistni/vzory/vzor_62.rtf, http://www.mvcr.cz/sprava/mistni/vzory/vzor_63.rtf [cit. 2008-02-15].
- Odbor prevence kriminality MV ČR (dále jen OPK MVČR). Rozbor problémů souvisejících s prostitucí a vymezení podmínek jejich systémového řešení. *Policista*, 1999, č. 6, s. I – XXI.

OPK MV ČR. Návrh opatření k řešení problémů souvisejících s prostitucí [online], 2000 [cit. 2008-02-15]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/prevence/priority/prostitute2/index.html>

OPK MV ČR. Právní přístup k prostituci v ČR. Situace v oblasti prostituce v Rakousku. Situace v oblasti prostituce v Nizozemsku. *Policista*, 1999, č. 1, s. I- XVI.

Perkins, R. *A decade and a half of struggle: the prostitutes' movement* [online], a. In [Working girls: prostitutes, their life and social control](#). Canberra : Australian Institute of Criminology, 1991. ISBN 0 642 15877 0. Dostupné z: <http://www.aic.gov.au/publications/lcj/working/ch5-2.html> [cit. 2008-02-15].

Perkins, R. *The academic response* [online], b. In [Working girls: prostitutes, their life and social control](#). Canberra : Australian Institute of Criminology, 1991. ISBN 0 642 15877 0. Dostupné z: <http://www.aic.gov.au/publications/lcj/working/ch1-3.html> [cit. 2008-02-15].

St. James, M., Pheterson, G. *Sex Workers Make History: 1985 & 1986 – The World Whores' Congress*, october 2005. In Sorfleet, A. Report of the European Conference on Sex Work, Human Rights, Labour and Migration, Brussels (2005). International Committee for the Rights of Sex Workers in Europe: 2007, s. 21 – 30.

Pokorný, J. Úřady chtějí sečíst, kolik prostitutek žije v Česku. *MF Dnes*, 28. 6. 2007, s. A1 a A4.

Pokorný, J., Hosmanová, I. Ministerstvo chce trestat prostitutky za výtržnictví [online]. *MF Dnes*, 12. 3. 2007. Dostupné na internetu: http://zpravy.idnes.cz/ministerstvo-chce-trestat-prostitutky-za-vytrznictvi-pju-/domaci.asp?c=A070311_201251_domaci_mia

Právní předpis hl. m. Prahy č. 20/2007. *Obecně závazná vyhláška na ochranu veřejného pořádku v souvislosti s nabízením a poskytováním sexuálních služeb na veřejných prostranstvích* [online]. 14. 12. 2007 [cit. 2008-4-25]. Dostupné z: <http://magistrat.praha-mesto.cz/aplikace/vyhlaskey/detail.asp?id=689>

Prostitutes Education Network. *Prostitution Law Reform: Defining Terms*, nedatováno. Dostupné z: <http://www.bayswan.org/defining.html> [cit. 2008-4-25].

Příloha 1. *Prostituce na území hlavního města Prahy* [online], 31. 1. 2008. Dostupné z: <http://magistrat.praha-mesto.cz/files/=56178/P%0c5%99%0c3%adloha+1-TZ-regul.+prostit.doc> [cit. 2008-4-25].

Příloha 2. *Vývoj kontrol prostituce na území hlavního města Prahy v letech 2004 – 2007* [online], 31. 1. 2008. Dostupné z: <http://magistrat.praha-mesto.cz/files/=56179/P%0c5%99%0c3%adloha+2-TZ-regulace+prostitute.doc> [cit. 2008-4-25].

Punch, K. F. *Základy kvantitativního šetření: praktická příručka pro studenty*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-381-9.

Ringdal, N. J. *Nejtěžší povolání světa: kapitoly z dějin prostituce*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-046-5.

R-R. Profil sdružení. *Základní informace* [online], nedatováno. Dostupné z: http://www.rozkosbezrizika.cz/01_hm/010_PROFIL.htm [cit. 2008-1-25].

Scambler, G. – Scambler, A. *Rethinking prostitution*. In Scambler, G. – Scambler, A. (ed.). *Rethinking prostitution: purchasing sex in the 1990s*. London and New York: Routledge, 1997, s. 180 – 188. ISBN 0-415-10207-3.

Skopalová, J. *Sociální aspekty negativního chování*. Texty k nadstavbě 90 hodin [online], nedatováno. Dostupné z: http://www.anebo.upol.cz/fileadmin/user_upload/dokumenty/nadstavba/socialni_aspekty_negativniho_chovani.doc [cit. 2008-03-18].

Skřivánková, K. *Obchod s lidmi – mýty a realita*. In ABC feminismu. Brno: NESEHNUTÍ, 2004, s. 117 – 123. ISBN 80-903228-3-2.

Sloan, L., Wahab, S. *Feminist Voices on Sex Work: Implications for Social Work* [online]. Sage Publications, Inc., Winter 2000. [cit. 2008-05-18]. AFFILIA (SAGE Journals Online), vol. 15, no. 4, p. 457-479. Dostupné z: <http://aff.sagepub.com/cgi/content/abstract/15/4/457>

Social Work Speaks Abstracts. *Commercial Sex Workers and Social Work Practice* [online]. In Social Work Speaks. Seventh Edition NASW Policy Statements, 2006-2009. Dostupné z: <http://www.socialworkers.org/resources/abstracts/abstracts/comSex.asp> [cit. 2008-05-15].

Sorfleet, A. Sex Workers' Rights. Report of the European Conference on Sex Work, Human Rights, Labour and Migration, Brussels (2005). International Committee for the Rights of Sex Workers in Europe: 2007.

Statistiky R-R Praha 2007.

Sterry, D. H. *Stop the War on Whores*, october 2005. In Sorfleet, A. Report of the European Conference on Sex Work, Human Rights, Labour and Migration, Brussels (2005). International Committee for the Rights of Sex Workers in Europe: 2007, s. 17 – 20.

Štefanová, A. *Pražská vyhláška se snaží dostat prostitutky z centra* [online]. Rozhovor s náměstkem primátora hl. m. Prahy Rudolfem Blažkem. Veřejná správa, 19. 1. 2006 [cit. 2007-11-15]. Dostupné z: http://magistrat.praha-mesto.cz/66710_Prazska-vyhlaska-se-snazi-dostat-prostitutky-z-centra-rozhovor-s-namestkem-primatora-hl-m-Prahy-Rudolfem-Blazkem-uverednny-dne-19-1-2006-v-tydeniku-Verejna-sprava

Švec, J. OBP MVČR. Stanovisko k návrhu zákona o regulaci prostituce prezentované na jednání Úřadu vlády, 20. 5. 2008.

Top, [Právo](#), [Novinky](#), [ČTK](#). *Města mohou zakázat prostituci na veřejnosti, rozhodl ÚS* [online]. 8. 3. 2007 [cit. 2007-03-10]. Dostupné z: http://www.novinky.cz/domaci/mesta-mohou-zakazat-prostitutici-na-verejnosti--rozhodl-us_111079_cevs4.html

Úřad vlády ČR. Postoje obcí k regulaci prostituce: vyhodnocení dotazníkového šetření, 20. 5. 2008.

Vaca, J. Žádný sex, my jen pronajímáme pokoje. *MF Dnes*, 1. 3. 2005, s. A4.

Van Mens, L. et al. *Poskytování zdravotních a sociálních služeb osobám provozujícím komerční sex*. Příručka pro zdravotníky a sociální pracovníky, 2003.

Vaničková, E. *Dětská prostituce*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-1138-9.

Večerka, K. *Filipika proti postmoderní slepotě aneb vztah sociální patologie a sociální deviace*. In Večerka, K. ed. *Společenské podmínky vzniku sociálních deviací*. Sborník příspěvků ze semináře sekce sociální patologie MČSS. Praha: Masarykova česká sociologická společnost, 2007, s. 166- 169. ISBN 80-903541-4-9.

Večerka, K. Osobní konzultace, květen 2008.

Vetešník, P. MHMP. Stanovisko k návrhu zákona o regulaci prostituce prezentované na jednání Úřadu vlády, 20. 5. 2008.

Weitzer, R. *The politics of prostitution in America*. In Weitzer, R. J. (ed.). *Sex for sale: prostitution, pornography and the sex industry*. New York and London: Routledge, 2000, s. 159 - 180. ISBN 0-415-92295-X.

Weitzer, R. *Why we need more research on sex work*. In Weitzer, R. J. (ed.). *Sex for sale: prostitution, pornography and the sex industry*. New York and London: Routledge, 2000, s. 1 - 13. ISBN 0-415-92295-X.

Wijers, M. – Lap Chew, L. *Trafficking in women, forced labour and slavery-like practices in prostitution*. In *Trafficking in women, forced labour and slavery-like practices in marriage, domestic labour and prostitution*. 2nd ed. Utrecht: Foundation Against Trafficking in Women (STV), 1999, s. 107 – 132. ISBN 90-80362018.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů. In *Texty zákonů. Trestní zákon, trestní řád, přestupky*. Praha: C. H. Beck, právní stav ke dni 15. 5. 2007. ISBN 978-80-7179-994-8.

Zákon proti prostituci? Nebude! *Deník*, 10. 3. 2007.

Zikmundová, M. *Terénní sociální práce s osobami poskytujícími placené sexuální služby*. In Klíma, P. et al. *Kontaktní práce. Antologie textů České asociace streetwork*. 2007, s. 121 – 126.

Živnost: prostituce. Rozhovor s členem rady MČ Praha 1 a předsedou komise pro bezpečnost Ivanem Solilem. *Měsíčník městské části Praha 1*, roč. XVII, duben 2008, s. 18.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Srovnání absolutních a relativních četností kategorií v základním souboru a výběrovém vzorku (tabulky)

- Tabulka č. 1 Typ pracoviště
- Tabulka č. 2 Věková struktura
- Tabulka č. 3 Národnosti
- Tabulka č. 4 Vzdělání
- Tabulka č. 5 Rodinný stav
- Tabulka č. 6 Porody
- Tabulka č. 7 Místo působení

Příloha č. 2: Vybrané kontingenční tabulky

- Tabulka č. 9: Rodinný stav x stálý partner
- Tabulka č. 10: Národnost x délka směny
- Tabulka č. 11: Doba působení na pracovišti x doba působení v sexbyznysu
- Tabulka č. 12: Velikost podniku x možnost odmítnutí zákazníka, který chce sex bez kondomu
- Tabulka č. 13: Velikost podniku x možnost odmítnutí zákazníka, který požaduje nepřijatelné praktiky
- Tabulka č. 14: Velikost podniku x možnost odmítnutí zákazníka jiné rasy
- Tabulka č. 15: Bydlení v podniku x národnost
- Tabulka č. 16: Bydlení v podniku x podíl na úklidu podniku
- Tabulka č. 17: Velikost podniku x stálý partner

Příloha č. 3: FairPlay karta pro zákazníky komerčních sexuálních služeb

Přílohy

Příloha č. 1:

Resumé

Již několik let probíhají pokusy o upravení problematiky prostituce speciálním zákonem, který by vymezil podmínky, za kterých by bylo možno vykonávat prostituci legálně, a za nelegální výkon stanovil sankce. Na současném návrhu zákona o regulaci prostituce pracují pověřeni úředníci magistrátu hl. města Prahy. Zákon znovu staví na oficiální registraci osob a může vést k proměně situace na prostituční scéně. Lze předpokládat, že v případě přijetí zákona by se registrovala pouze menšina osob, značná část by se tedy dostala do ilegality a tudíž větší skrytosti. To by mohlo vést k jejich zranitelnějšímu postavení a celkově tedy ke zhoršení pracovních podmínek. Jak vypadá současná pozice a pracovní podmínky žen, které poskytují placené sexuální služby v situaci, kdy tato činnost dle práva neexistuje?

Cílem práce bylo zmapovat pracovní prostředí žen, které poskytují placené sexuální služby v ČR vzhledem k jejich pracovním podmínkám a blíže se zaměřit na pracovní podmínky sexuálních pracovníků, které pracují v pražských sex klubech a využívají služeb občanského sdružení Rozkoš bez rizika (R-R). V práci jsem se mimo jiné snažila využít praktické poznatky získané v rámci mého pracovního působení v R-R z pozice terénní a sociální pracovníce.

Pracovní prostředí v rámci placených sexuálních služeb se liší se mimo jiné mírou rizika pro sexuální pracovníce, ale i dostupností pro terénní pracovníky, které se snaží nabídnout těmto osobám služby. Míra moci a kontroly pracovníků nad těmito podmínkami a celkově pracovním procesem je různá a vliv na ni mohou mít zejména: faktor přinucení k prostituci nějakou osobou či okolnostmi, legislativní postoj státu, pohled veřejnosti a stigma spojené s prací v sex byznysu, osobnost sexuálního pracovníka a jeho profesionalita, závislosti na psychotropních látkách a další.

K bližšímu poznání pracovních podmínek klientek R-R v pražských sex klubech posloužily výsledky kvantitativní šetření. Šetření bylo cílené na zjištění základních pracovních podmínek respondentek, mezi které lze zařadit pracovní – právní uspořádání vztahu, pracovní režim, práva a povinnosti pracovníků, zajištění bezpečnosti na pracovišti a hygienických podmínek aj. Z výsledků šetření vyplynula spíše spokojenost s jednotlivými pracovními podmínkami než nespokojenost, kdy většina respondentek má dobrou míru kontroly nad pracovním procesem. Mohou odmítnout zákazníka, mohou si vzít v práci volno podle potřeby aj. U cizinek, které se všechny dorozuměly česky a jsou pravidelnými klientkami R-R, se neprokázalo, že by měly horší pracovní podmínky. Nebyla prokázána rovněž souvislost mezi velikostí podniku podle počtu pracovníků na směně a kvalitou jednotlivých pracovních podmínek. Rizikovými faktory, které vyplynuly z šetření, jsou zejména nedostatečná pracovní – právní ochrana, která může vést ke zkušenosti s nevyplacením výdělku, neplacení zejména sociálního pojistného, a tudíž nezabezpečení pro případ pojistné sociální události. Dalším významným ohrožujícím faktorem je násilné chování zákazníků, se kterým má zkušenost polovina respondentek. Výstupem šetření může být větší zaměření sociální práce na zlepšení bezpečnosti pracovníků na pracovišti, snížení rizik ohrožení zákazníkem, informační kampaně s fair pravidly cílené na zákazníky. Dále motivování sexuálních pracovníků k jejich zabezpečení z hlediska účasti na sociálním pojištění a celkově k orientaci na budoucnost.